

UNIV. BIBLIOTH.
* 1891 *
HELSINGFORS

VIIJA.

KUOPIOSSA,
GUST. BERGROTHIN LESKEN KIRJAPAINOSSA,
1889.

VIIJA.

KUVAUS SAVON KANSAN ELÄMÄSTÄ.

KIRJOITTI

KAUPPIS-HEIKKI.

PORVOOSSA

Werner Söderström.

1.

— Jo on hiljainen tuo tyttö. Ei sen itkua kuule tuskin milloinkaan, sanoivat Viijasta noin parin, kolmen vuoden vanhana.

Hän saattoikin viettää päivänsä hyvin vähillä huolehtimisilla, kun vaan tiesi että äiti on kotona ja toi pari kertaa rupeamalla voileivän tytön käteen. Sitte ei ollut taas väliajoilla kiirettä. Tuolla hän laittaa nyökkerehteli päreen tikkuja sillan rakoihin ja kun sai kamman tai sukka-puikon, pisti nekin sinne ja itsekseen ilkastellen tirkisti toisella silmällään, että näkyykö sitä enää. Toiset niitä alkoivat kohta kaivata.

— Onko Viija nähnyt kampaan?

— On. Ja hän tarttui kysyjän käteen kiini, taluttaa nujuutti tiettyyn paikkaansa ja iloisena sormellaan osoittaen sanoi: sinne.

Hakijoista oli hupaista, kun se sieltä löytyi, eikä he hennoneet ruveta tuosta torumaan, muuta kuin ihmettelivät vaan että jo se on tarkkamuistinen.

Mutta kun Viijan äiti sairastui, niin ei Viijakaan enää ollut näin tyytyväinen. Hän ei olisi muiden hoidettavaksi ruvennut, vaikka äitinsä sanoi että „minä olen kipeä ja kuolen, jos sinä kovin paljo kiusaat“.

Viija ei ymmärtänyt kuolemaa niin miksikään, vaikka se oli jo vuotta ennen äidin sairastumista vienyt häneltä isän hautaan. Mutta varsin hirveäksi hän huomasi kuoleman, kun se otti kohta äidinkin. Hän näki kuinka se makasi sängyssä liikahtamatta, kasvot kalpeina ja silmät vähä raollaan, joita ei Viija tuntenut enää samoiksi silmiksi, mitkä häntä äidin polvella istuessa aina niin herttaisesti katselivat. Käsitettyään miten äidille oli käynyt, raivostui hän itkemään, eikä häntä muiden houkutukset saaneet heti asettumaan. Sitte vasta kun tätinsä, Kivirannan Reeta, tuli Rasilaan surman tekemiä jälkiä katselemaan, löysi Viija jonkun, johon voi surussaan turvautua. Reetan täytyikin jäädä muutamaksi aikaa hautajaistenkin jälkeen olemaan orvon toverina ja katsomaan talon töitä.

Nyt Viijankin suru vähitellen tyyntyi. Välisti kuitenkin hiljaisina hetkinä alkoi karvastelun tapaista tuntua kulkukulaessa ja sydän se silloin nykäsi itkun hereille.

— Äitiäsikö sinä yhä vaan itket? kyseli täti, jouduttuaan lohduttamaan.

— Niin, sanoi Viija, ja sydän hytkähti kuin kii-rehtiäkseen.

— Elä nyt raukka kovin itke. Parempi elämä se vielä on äitilläsi siellä kuin täällä.

— Vaan eikös ne miehet panneet äitiä arkuun ja vieneet kirkon hautaan?

— Kyllähän ne niin tekivät, vaan se menee sieltä parempiin asunoihin, taivaasen, selitti Reeta.

-- Eikö äiti tule tänne milloinkaan? kysyi Viija ja katsoi tätinsä silmiin odottaen varmaa vastausta.

— Kyllä se ei tule milloinkaan, vakuutti täti.

Orvon sydän hyppäsi vielä ylemmä ja itku kiihtyi entistä katkerammaksi. Turhaan koetteli Reeta lohduttaa. Ei se asettunut muuten kuin toimittamalla nukkumaan ja piti vielä luvata olla siinä luona, muuanne menemättä. Reeta istuikin siinä luona ja ajatteli, että mitä hän osaa tehdä tuon tytön kanssa.

-- Kyllä minä otan Viijan luokseni, mietti hän. Liisan kanssa ollessa se tuokin ikävä pian haihtuu.

Niin päätti Reeta mielessään, eikä hän ajatellut mitä siihen miehensä sanoisi, sillä se meni myöten vaikka missä asiassa. Hoitopalkasta ei hän ajatellut, vaikka kotinsa olikin paljon pienempi Viijan kotiin verraten. Reeta luotti siihen, että hoitaminen tulee tavalla tai toisella palkituksi ja jospa ei tulisikaan, niin kukapa lienee tätiä läheisempi omainen.

Pienet nyrkit pään alla nukkui Viija kuten orpo ainakin. Vähäiset vesikarpalot olivat valuneet itkusta punastuneille kasvoille. Huulet olivat yhteen nipistettynä, sieramista kävi vaan tiheä hengitys.

Huolellinen täti ei olisi puhettaan pettänyt istua siinä koko Viijan nukkuma-ajan, jollei asiat olisi vaatineet häntä liikkeelle lähtemään. Oli näet kohta iltasen aika. Palvelijat tulivat pöytään ja laskivat siinä kaikellaista puhetta, joka jäisi paljon vähemmälle, jos oikeat haltijat olisivat

eläneet. Reetaa rupesi sääliittämään Viijan iltasen laita. Eihän sitä hennoisi kesken unensa herättää, mutta sääli on heittää syömättäkin. Hyvin epätietoisena, mitä tehdä, meni hän vuoteen luokse ja alkoi hiljaa nykiä olkapäästä.

— Viija . . nouse ylös . . kuule, nouse ottamaan vähän kakkua.

Herätettävä raotti silmiään ja sormet yhtyivät kiprittämään nukkuessa pyöristynyttä tukkaa aina pöyryisemmäksi.

— Lähde ottamaan vähän kakkua, jatkoi täti. Pitkä on yö, ennättää tulla kovin nälkä.

— En minä nyt syö.

— Syöhän vähänkään. Minä laitoin hyvin hyvää ryyppäämistä ja on ihan tänä päivänä kirnuttua voitakin.

Renki pureksi suustaan leipää vähemmäksi ja virkkoi:

— Kas vaan, eikö ole jo isännän viitteet, kun rupeaisi tarkkuuksissaan iltasetta maata.

— Ole mökelöimättä aika mies, tiuskasi Reeta ja nosti Viijan syliinsä ja tuli pöydän toiseen päähän syömään.

— No niin, syöpipähän se, jatkoi renki Reetan kiusalla. Johan minä sanoin että tarkkuutta se on. Syö vaan pois, kohta tässä isännys loppuukin, jo kuulutaan Esa setäsi määrätyn holhoojaksi.

— Pidä vaan omasta päästäsi huolta, sanoi Reeta. — Et tämän pöydän ääressä sinäkään monta aikaa suutasi auvo.

— No surematta lähtään ja ehkä on aikaa ennen kuin palautaan.

— Elä sano. Nöyränä tulet pyrkimään kasakkuksena ollessasi työhön, kun tuo tyttö on emäntänä.

— Alas päinkö se sitte meneekin, kun nyt on isäntänä ja sitte jo alennetaan emännäksi. Ehkäpä minä siihen mennessä kohoon isännäksi, koska tämä maailma muuttelksen kuin Nikkisen silmä.

— Saisi tuon tuonkin nähdä, sanoi Reeta.

— Saatte sen nähdä että minä rikastun, kunhan eukon otan, enkä ole akkavallan alla.

— Hyvä, hyvä, kiitteli Reeta yhä enemmän kyllästyen, sillä hän huomasi mitä tuolla akkavallalla tarkoitettiin.

Silmät puoleksi auki istui Viija tätinsä polvella ja oli vähän syönnin tuumassa, kun toinen piti hyvän huolen antamisesta. Hän kuuli unisenakin ollessaan että puhui ne hänestäkin, vaan ei paljon muuta käsittänyt, kuin että tati piti hänen puoltaan.

— Rikas siitä tulee tuosta Viijasta, kunhan tuo perintö vielä kymmenkunta vuotta kasvaa. Kuka hänen sitte saaneekin juodakseen, sanoi vähän päästä äskeinen renki.

— Jottako aivan juomalla, kysyi toinen joukosta.

— On niitä ennenkin niin suuria tiluksia juotu.

— No nielemistä on tässäkin, on siksi paljo noita kovia maita, vakuutti pieni renki ja nauraa virnisti sukkeluudellaan, johon toisetkin yhtyivät.

— Niin puhutte kuin keitetystä päästä, sanoi Reeta ja kantoi Viijan uudesta nukkumaan.

— Siltäkö kuulostaa?

— Siltäpä tuntuu että kateus on rikkaita kohtaan.

— Jottako me köyhiä ollaan. Piruhan köyhä on, kun sillä ei kuulu olevan sieluakaan.

Se oli pöytä-puheiden päätös.

*

Vielä monena päivänä sen jälkeen kuin Reeta oli vakuuttanut, ettei kuollut koskaan tule takaisin, ajatteli Viija yksinään tuota asiaa. Hän ei ymmärtänyt, miksikä hänen niin hyvä äitinsä kuoli, eikä tulisi takasinkaan. Mutta täti oli niin vakuuttanut. Nyt täytyi olla yksinään. Olikohan hän ollut paha äitilleen. Eihän hän hyvin paljon itkenyt.

— Minkä tähden äiti kuoli? kysyi hän kerran tätiltään.

— Siinä oli keuhkotauti.

Ei Viija tällaista vastausta odottanut, vaan että jos muut tai hän on ollut paha ja äiti olisi kuollut sentähden. Viija muisti äidin sanoneen: „Elä kiusaa minua, minä kuolen.“ Näitä miettiessään meni hän kätkeyeen istumaan ja alkoi soutaa nyökytellä. Kätkyttä ei oltu aikoin pidetty tuvassa, vaan täti oli sen nyt kuljettanut Viijalle ajan vietteeksi. Ahkerasti se siinä soutikin ja lauloi äidin opettamaa laulua:

„Soudetaanpa Sorolaan,
pitkä on matka tätilään.
Täti leipoi suuren leivän,
pani paljo voita päälle.“

Reetasta ei ollut sekään hyvä. Alkoi peloittaa, että jos alituisessa koukussa istumisessa tulee kivuloiseksi. Oli laitettava muuta ajan viettoa. Reeta tekikin pari riepuvauvaa, vaan ei ne Viijan mielestä minkään arvoisia olleet, kun ei ollut niitä nähnyt tuskin kellään.

Sattuipa muutamana päivänä tulemaan köyhiä kulkutyttöjä. Niitä oli kolme, yksi melkein Viijan ikäinen, toinen nuorempi ja kolmas vanhempi. Nepä olivat Viijan mielestä hyviä toveria. Ne näyttelivät tavaroitaan halulla, joita oli kahvikupin kappaleita, pieniä vaatetilkkuja ja kolme poropäistä riepuvauvaa. Nyt pääsi Viijakin huomaamaan riepuvauvain arvon. Hän haki omansa yhden rinnan katseltavaksi ja vieraat toverit kiittelivät Viijan vauvoja koreammiksi, vaikka ei ne Reetan mielestä niinkään sieviä tulleet. Vauvat laitettiin penkin päähän rinnakkain nukkumaan ja sitte otettiin uusi virkine esille. Kahvikupin kappaleet asetettiin kaksitellen päällekkäin, isompi aina alimaiseksi. Siinä sitten syntyi kahvin juonti. Kulkutyttöistä suurin rupesi antajaksi ja oli kaatavinaan kahvia isoimman kupin kappaleen nurkasta. Pienemmät sisaret istuivat hiljaa ja vakavasti, niin kuin vieraat ainakin ja neuvoivat Viijan tekemään samoin. Sitten laskumies pyysi ottamaan ja vieraat täyttivät tuon käskyn kaikkine

siihen kuuluvine kursailuineen. Vaan ei Viija ollut olemattomaan kahviin puhumisessa ja olemattoman sokerin suuhun panemisessa kylliksi osaava, häntä täytyi toisten nouvoa. Kyllä se jo viimeisiä kuppia juodessa meni hyvästi, niin kehui kahvin antaja, joka katseli päältä.

Tupa oli muusta joukosta tyhjä, ettei ollut kukaan heidän toimiaan häiritsemässä. Leikin lopulla tuli Reeta tupaan. Hän katseli sivulta päin lasten tointa ja kutsui sitten Viijaa tulemaan kamariin.

— Elä sinä mene niitä kovin likelle, istukkaissa on aina täitä, sanoi Reeta.

— Eihän me kun oltiin talous-kahvisilla, sanoi Viija iloisena.

— Kyllä minä näin, vaan niistä saattaa tarttua, ole ulompana. Ja täällä on keitetynä oikeata kahvia, tule juomaan.

— Onkos niillä noilla istukastytöillä oikeata kahvia?

— Ei. Ne ovat köyhiä.

— Onkos niillä äitiä?

— Kuollut se on niiltäkin äiti, vaan on niillä isä.

— Antaako se niille kahvia?

— Ei se jaksakaan leipääkään laittaa, vielä vähemmän kahvia: kivuloinen isä.

Viija näytti vähän ajattelevan ja sanoi sitte:

— Kuulkaa täti! Eikö anneta niillekin istukastytöille vähän oikeata kahvia?

— Sinustahan taitaa tulla hyvin auttavainen, nau-rahti Reeta. Saisihan niille vähän antaa, vaan kyllä se välttää sillä, kun minä leikkaan voikakut ja sinä viet.

— No minä vien! ihastui Viija.

Kolme yli leivän leikattua ja voilla päällystettyä pa-laista sai Viija käteensä, joiden kanssa hän lähti hyvillä mielin tupaan. Reeta seurasi syrjästä katsomaan, osaa-vatko lapset kiittää. Viija ojensi isoimmalle ensiksi.

— Suur kiitos, sanoi tämä nöyrästi ja samassa haukkasi.

Viijaa jo vähän ujostutti, vaan ojensi heti toiselle.

— Suur kiitos, kuului tältäkin ja yhtä kiire käymään saaliisen käsiksi.

Sitte pienimmälle.

— Tuul tiitot, sanoi tämä, odotuksesta pitkästy-neenä hätäisellä äänellä.

Jakamistyön päätökseen saatua oli Viijan iloinen mieli muuttunut, vaan ei hän ainakaan itse tiennyt, mikä sen vei. Hän meni sitte kokonaan toiselle puolen tupaa ja katseli miten haluisesti ja kumminkin surullisen hiljai-sina tytöt söivät leipäänsä. Ei ollenkaan haluttanut enää mennä heidän luoksensa, kun muisti vielä tätin kiellon. Nyt vasta Viija huomasi, että niillä on vaatteetkin hyvin huonot. Varsinkin keskimäisen tytön mekko oli niin repa-lainen, että se „kukki“ joka paikasta yhtä tasaisesti. Viija katsahti omaan mekkoonsa. Se oli mustasta ja valkeasta

tasakkainen, eikä yhtään reikää, ainoastaan yksi repiämä helmassa, vaan senkin oli tati ommellut kiini.

Lasten kakut olivat kohta kaikki. Sivu mennessään kysäisi heiltä Reeta että „piisasiko ne?“ Selvää vastausta ei tullut, ainoastaan sellaisia ruumiin liikunnoita, joista voipi ymmärtää että „kyllä“ ja myöskin: „jos olisi vähän lisää“.

— Kylläpä sinulla tyttöparalla on huono mekko, sanoi Reeta seisottuen ohi mennessään katselemaan keskimäistä tyttöä.

Alaspäin katsoen sepäili tämä pahimmia repiämien laitoja yhteen päin käsillään, ikään kuin näyttääkseen halunsa sitä korjaamaan, jos vaan voisi.

— Eiköhän niitä olisi Viijan vanhoja mekkoja, lisäsi Reeta ja meni sitten pois tuvasta.

Odottavaisen näköisenä jäi tyttö istumaan ja katselemaan mekkoaan, ajatellen että jokohan hän uuden saanee. Nauruun meni suu, kun näki Reetan tulevan tupaan mekko käsivarrella.

— Annetaanko tämä tuolle kulkutytölle? meni Reeta arvelemaan Viijalle.

— Tehän sen tiedätte.

— Niin, vaan jos sinä tahdot vielä pitää tätä pääläsi. Mut vanhahan tämä on, onhan sinulla parempiakin ja laitetaan lisää.

— Antakaa vaan, sanoi Viija ujosti.

— Käy sinä viemässä.

— En minä

— No elä nyt tyhjää. Sinun se on annettava.

Täti asetti mekon Viijan käsivarrelle ja nyt täytyi totella. Melkein syrjittäin läheni hän tyttöjä ja luokse päästyä pisti annettavansa niin sukkelaan kuin olisi se ollut salakaupan tekoa, ja kääntyi kiitoksia kuulematta takaisin. Olipa se nyt kulkutyöstä uuden arvoinen, vaan kyllä häntä peloitti ennen saantia, että jos katsovat liika hyväksi eivätkä annakaan.

Työväki sattui tulemaan ruokatunnille. Joku huomasi kulkutyttöin puheista ja puuhista että heitä on erinomainen onni kohdannut, ja huomattuaan asian tarkemmin, alkoi hän kiusotella Viijaa.

— Aivanhan sinä jakelet kaikki tavarasi muille, ennen kuin oikeat jakajat ennättävätkään. Etköön anna minulle tuota mustaa ruunaa.

— Ottakaa vaan, sanoi Viija ja asettui sängyn päähän istumaan.

— Anna minulle se äitivainajasi suuri silkkihuivi? sanoi piikatyttö.

— En minä anna sitä.

— Lähde minulle mittaamaan aitasta pari tynnöriä rukiita, sanoi mökkiläinen.

— En lähde, en minä jaksa.

— Mitä te lasta tyhjän tautta kiusaatte, virkkoi Reeta vihaisesti.

— Kuka tässä on kiusannut, vaan saapihan lapsia narrata, muuten ne vanhempanakin istua mokottavat totisena kuin Tuomainen kuuma potatti kulkussa.

— Vähä se nyt sellaisenkin narraamisella viisastuu, päätti Reeta.

— Minkäs laisten sitte . . kun tuon kuulisi . . Ehkä rikasten. No, kyllä ne kerkiää nekin narrata.

— Pitäkää suunne kiini, tiuskasi Reeta. Mitä se teitä liikuttaa.

— Jottako tuuli venettä kiikuttaa.

— No ette minulle enää kauan järkeile, pääsette minusta, sanoi Reeta varmasti ja meni ulos.

Sen tiesivät toisetkin ja tahtoivat mielensä hyvikkeeksi näyttää Reetalle eron edellä, etteivät he niin kovin kuuliaisiksi ole olleet. Muutenkin oli palvelijain mielessä talon tavarat enemmän kuin muulloin, sillä tiedettiin holhoojan tulevan kohta niitä myömään.

* * *

Aikaisin tuli Kupeiston Esa Rasilaan toimittamaan uuden virkansa ensimmäisiä tehtäviä. Esa kun oli Viijan setä, olivat kunnan miehet asettaneet hänet holhoojaksi. Kirjoitusmiehen toi hän mukanaan, kun oli aikomus myödä tavaroita huutokaupalla niin paljo kuin näyttää tavallisesta hinnasta menevän. Ennen huutajain kokoontumista katselevat he mitä ensiksi tarjotaan.

— Mikäs hoito se tuolle tytölle laitetaan, arveli kirjuri kamarissa kahvia juodessa.

— Enkö tuota minä ottane, sanoi Esa. Kukapa sitä muutkaan vähemmällä ottanee.

— Enkö sitä minä saisi? kysyi Reeta.

— Kyllä se tulee meillä toimeen niin hyvin kuin muuallakin, jatkoi Esa.

— No ei paremmin kuin minunkaan luonani. Kyllähän olet niin lähinen omainen sinäkin, vaan siellä on kumminkin vieras, joka tulisi hoidosta huolta pitämään. Miehet eivät niistä tiedä mitään.

— Hyvinkö sinun tekisi sitä mielesi?

— Ei minun tee enemmän mieleni kuin sinunkaan, vaan minun on sopivampi ottaa Viiija kasvattaakseni, kun olen hänen tätinsä.

— Luuletko sitten olevasi paras kasvattaja?

— Ainakin niin hyvä kuin setät ja niiden ventovieraat vaimot.

— No elähän mitään! Paljonko sitte tahtoisit vuoden elatuksesta?

— Paljonkos sinä tahdot, en minäkään tahdo enempää.

— Minä tahdon kaksi sataa, vaan kun lasken puoleentoista, niin se jääpi silloin minulle.

— Elä usko, minä lasken alemma, päätti Reeta.

— Vaan minäpä lasken vielä sitäkin alemma.

Reeta jo kiukustui.

— Laske vaikka kuinka alas, niin minä yhä alemma.

— Heittäkää pois tuo väittely, sanoi kirjuri. Tuolta jo ajaa ostomiehiä.

Sieltä ajaa öyhyytteli Kotaniemen Tuokko isolla oriillaan, pieni poikansa rinnallaan. Tehtyään oriilleen tavalliset taloon tulokomennot niin kuuluvalla äänellä, että se piti talon väenkin huomata, sitoi Tuokko oriinsa kiini ja lähti sitte köhnystelemään tupaan päin. Porstuassa heitti hän vielä muutamia kuuluvia jalan tömäyksiä lumen kopistamistarkoituksessa ja piti silmällä eikä aukeaisi kamarin ovi. Jopa aukesikin ja Esa pisti päätään ulos.

— Täällä on muitakin, virkkoi hän ja työnti ovea enemmän auki.

— No mennäänpä sitten. Tule Santtukin tänne, puheli Tuokko ja holhoi poikaa mukaansa, joka yritti tupaan mennä.

Kotaniemen Tuokko oli ruumiin rakennuksensa puolesta tuollaista tanakkaa tekoa. Vartalo sellainen kuin tulisi vähällä veistelemisellä paksusta koivun tyvestä, kun panisi pari vanteroita jalkoja astua joappasemaan. Siihen vielä lisäksi kädet, sormineen päivineen, tuollaiset, jotka eivät ole räätärin hyppysset. Ja viimeksi pää, oikea lihappää, jossa ei kasvojen juonteista saa suurta selkoa.

Tuoli päästi kuivan äänen, kun Tuokko heittäytyi siihen istumaan.

— Ohhoh, virkkoi hän. Kylläpä raukesi hädet. On taas tuo ori ollut niin vähillä ajoilla, ettei tahtonut jaksaa vetää. — No, elä seiso Santtu, onhan tuossa istuinta. Tämän teki kylään mieli, kun tiesi että tänne on lähtö. Tämä sai vasta kellonkin . . näytäpä tuota noille vieraille ja vaiheta.

Santtu poika, oikea isän perikuva, istui tuolille, aukoi turkkinsa nappia miehevällä vakavuudella ja saatuaan kellon peräimet näkyviin, asettui yhteen kohti.

— No näytäpä nyt tuota kelloasi, sanoi kirjuri. Katsotaan onko minun kelloni kanssa yhdessä.

Vakavana astui poika luokse ja veti kellon ylös taskusta.

— Hyvä kello ja aivan yhdessä. Ei ole kuin viisi tuntia väliä. Mikä tämä on nimeltä?

— Leever, sanoi poika kallistaen puheensa vahvistukseksi päättään ja painoi sitte huulensa niin tarkasti yhteen, kuin jos siellä olisi ollut jotain säilytettävää.

— Niin, selitti isä. Se tarkoittaa sitä, kun harjuvenäläinen, jolta se ostettiin, sanoi sitä „patent-leeveriksi“.

— Kyllä minä ymmärsin . . Vaan eiköhän viskata kelloja.

— En viskaa, minun on parempi, päätti poika päättään kallistaen.

— No myö sitte.

— En myö, se maksaa sata markkaa.

— Vai et myökään. Jos lienet tulleet tällä kellollasi kihlaamaan itsellesi tuota tämän talon tytärtä.

— Mitä? kysyi poika ilman päättään kallistelematta, vaan isäukon suu näytti vähän nauruun menevän.

— Niin että etköön anna tätä kelloa tuolle tämän talon Viijalle kihloista, selitti kirjuri.

— En anna, se särkee.

— Eikä säre. Käypäs tuolla tuvassa itseltään kysymässä, särkeekö se eli ei.

Viija sattui parhaiksi tulemaan tätinsä perässä.

— No kysy nyt.

Poika katsoi suoraan Viijan silmiin ymmärtämättä, mitä hänen käskettiin kysyä.

— Kihlaa vaan pois, elä arvele. Saat koko talon tuluksineen.

— Mitä? kysyi Reeta vähän tuskaantuneen naurulla. Sulhanenko, totta maar siinä jo porottaa kihlakello kourassa?

— On kai se. Mitäs tati sanoo siitä? Ei ole ensimmäinen tarjokas köyhä.

Poika oli saanut vähän miettimisen aikaa ja virkkoi nyt pään liikunnolla:

— Niin, vaan kello pitää sitte antaa pois, eikä saa särkeä.

Viija taisi jo vähän ymmärtää että jotain hullua hänestä puhuttiin ja lähti aika kyytiä tupaan, kun muutenkin ujosteli miesvieraita.

— Ujo se näkyy vielä olevan, pannaanpa kello taskuun, sanoi puhemies.

— Saapi tuo nyt ollakin, eikö nuo vielä kerinne, sanoi Reeta niin pistävästi, ettei se näyttänyt Tuokon mielestä hyvää olevan.

— Tosi totta, leikki leikkiä, sanoi kirjuri. Mutta se on totta, että yhdelle pojalle tässä on, kun joutuu, hyvä paikka. Minä olen ollut monen pesän perukirjoituksessa, mutta harvoin sattuu että on vaan yksi perijä koko pesässä.

— Harvoin kyllä sattuu, myönsivät kaikki.

Siitä kääntyi puhe myötäviin tavaroihin ja tavarain ostajiin. Kelle näet sopii antaa lainaksi ja kelle ei. Osanottavaisesti tutki Kotaniemenkin Tuokko tätä asiaa, niin että Reeta jo ulos mennessään itseksensä murahti:

— Mitä se tuotakin liikuttaa, menipä ne kelle hyvänsä.

Huutomiehiä oli kokoontunut tupaan, jossa puhelivat ja vetivät ahkerasti tupakkaa. Viija kuunteli niiden pakinaa ja ajatteli, että mitä niillä on niin paljon puhumista heidän lehmistään ja muista tavaroistaan. Yksi jos vähän taukosi, toinen alotti samalla.

Samana kylän yksi isäntä, Arolainen, joka oli hyvä tuttava kaikille lapsille, tuli Viijan kanssa kahden puhelemaan äitivainajasta ja että vieläkö on ollut ikävä. Kun Viijan silmiin alkoi kihahdella vesikiehteitä, muutti Arolainen puhetta ja alkoi kysellä, meneekö hän setän vaitätin luokse asumaan.

— En minä tiedä, sanoi Viija.

— Mitä se ei sano tietävänsä? kysyi Reeta, joka sattui sivu kulkiessaan kuulemaan heidän puheensa.

Arolainen selitti.

— Minä sen olen aikonut ottaa, vaikka taitaisi niitä muitakin ottavia olla, sanoi Reeta, äänessä vielä äskeistä kiukun makua.

— Kukapa tuo sen omaisempi lienee, sanoi Arolainen ja siirtyi pois toisten miesten joukkoon, kun näki että Reeta on luulevalla tuulella kaikkia kohtaan.

Santtu poika oli lähtenyt kamarista liikkeelle ja astua joappaili tupaan niin kuin aikamiehet. Siellä hän pääsi miesten kanssa väittelemään siitä, että onko isällä rahaa. Kovasti piti poika puoliaan ja sanoi olevan kaapissa paljo rahaa ja isän antavan sieltä hänellekin.

— Nepä ei ole sinun, kiusasivat toiset. Vaan tuolla tämän talon Viijalla on kohta enemmän rahaa kuin sinun isälläsi.

— Ei ole.

— Onpa hyvinkin, vaan ei ole sinulla.

— Minäpä sanon isälle.

— Mitä sinä sanot isälle?

— Sitä ettet sano olevan meillä rahaa.

— Sano vaan, eihän teillä ole.

— Sanon minä, päätti poika niin täydestä sydämestä, että huulet jo myrnyivät.

— Näetkö Santtu, kun tuo Viija katsoo kuinka typerä sinä olet.

— Ole vaiti. Sanon minä, jupisi poika ja mennä muokkasi pois tuvasta.

Miehet alkoivat arvella, että eiköön ne jo rupea myömään. Päivä olikin kulunut niille main, ettei enää ollut toivoa ostomiesten lisääntymisestä. Salaviinan kauppias poikakin oli jo joutunut takapihan nurkkavierille seisoksimaan. Takin povitaskussa istui „musta kissa“, eikä poika sitä nostanutkaan vilustumaan, kallisti vaan kannattomaan pikariin ja suutaan sivellen sieltä miehiä lähti ja toisia taas tuli. Asianomaiset kyllä tiesivät pojan toimet, vaan harrastivat siksi orvon onnea, että tavaran ostajat humaltuisivat ja huutaisivat sitä korkeampaan hintaan.

Huutokauppa alkoi. Ensin myytiin pienempää tavaraa: kirveitä ja kuokkia, länkiä ja luokkia, sirppiä ja sahoja, lusikoita ja patoja. Näitä huuti mökkiläiset ja kirvesmiehet ja hintaa lisättiin viisin pennin, mutta mahtavalla äänellä kumminkin. (Näissä tilaisuuksissa ilmestyy usein kummallista kiihkoa. Mies huutaa kiskoo, ihan selvälläkin päällä, nähtävästi kelpaamattoman saavirottelon, maksaa rahat ja lyöpi sen sitten jonkunmoisella uljuudella kiven kulmaan kappaleiksi; kumminkin niin että sen muutkin näkevät. Ja kun toiset mielihyvällä naurahtavat, niin on hän tekoonsa varsin tyytyväinen.) Isoimmat huutajat katselevat välinpitämättömästi ja nauraa melusivat. Silloin

tällöin vaan putosi heidän huutonsa päälle. Pienet tavarat ne menivät, ja sitte nostettiin markottainkin.

Parhaita lypsylehmiä vaineksi Kotaniemeläinen ja monta hän saikin, ja vielä yhden hevosen. Santtu poika istui isänsä rinnalla, milloin ei ollut tappelemassa kulku-poikain kanssa.

Kellokkaan sai Reeta, vaikka kyllä sille nousi hintaa lujasti. Mutta hän ei uhallakaan antanut Viijan äitivai-
naan nimikkolehmää muille. Vihan väessä lisäsi Reeta hintaa ja se hänen turmelustaan nyki, kun Kotaniemen „lihapää“, joksi Reeta nimitti Tuokkoa, oli hintaa koroit-
tamassa.

Tavarain myynti loppui tällä kertaa. Pienemmät ostajat alkoivat mennä saaliineen kotiinsa, isoimmat jäivät vielä jällelle. Kirjuri otti taas loma-aikana Santun puhe-
toverikseen.

— Tokko sinä huusit mitään?

— Huuti isä minulle hevosen.

— Se pitää sinun maksaa . . tuo rahat tänne.

— Isä maksaa, sanoi poika päätään kallistellen.

— Ei se kelpaa muilta kuin sinulta. Jos ei ole rahaa, niin kello täytyy heittää Viijan taakse pantiksi.

— Kelloani en anna. Jääkään hevonen tänne, onpa meillä parempiakin hevosia.

— Et nyt ymmärrä tehdä voittokauppaa. Saisit samalla hinnalla kihlatuksi itsellesi morsiamen.

Santtu ei joutanut enää niitä kuuntelemaan. Hän laitteli suurella huolella kellonsa peräimiä liivin napin läven kautta kaulaansa, etteivät kai siitä saa otetuksi. Tuokko yritti leikin päältä neuvoa Santun antamaan kellon hevosesta, mutta Reeta tuli siihen parhaiksi, eikä Tuokko tahtonut hänen kuullen siitä leikilläänkään mainita.

— Siitä minä ajattelin puhua, sanoi Reeta, että kotiini kai täältä minä joudan, ei minulla ole enää täällä tekemistä, kun on elukatkin myötynä. Tehkää muut asiat mieleisiksenne. Vaan miten se on tuo asia, kenen hoitettavaksi tyttö jääpi. Annetaanko se minulle, vai minne?

— Siinä täytyy menetellä lain mukaan ja antaa sille, joka vähimmällä ottaa hoitaakseen, sanoi Tuokko.

— Vai niin se on, sanoi Reeta jotenkin tylysti. No antakaa sitte heti mennä rahaksi, niinkuin muutkin tavarat. Sittepähän tästä osaa lähteä, kun on kaikki myytynä

— Tarvinneeko tuota ruveta huutokaupalla myymään, sanoi Esa.

— Ei se muuten tule laillista, sanoi Tuokko. Vaan tämäpähän kirjuri muistanee paremmin.

— Niin se taitaa olla köyhempien lasten kanssa, vaan ei kai tätä sovi antaa muille kuin tietyille ja omaisille, sanoi kirjuri.

— No myökää sitte, ilman koko päivää tutkimatta Mooseksen lakia, kiirehti Reeta.

Esastakaan ei näyttänyt tämä tuuma oikein mieleiseltä. Vähän kiukustuneena nousi hän ylös ja virkkoi:

— Joko tuota pitänee lain varjoksi myöä.

Reeta ei malttanut pitemmältä kuunnella. Hän meni hyvin liikutettuna Viijaa puhuttelemaan.

— Nyt ne rupeavat sinuakin myömään ja kenen matkaan joutunetkaan.

Jos tuo asia ei muutenkaan iloista ollut, niin Viija sen vielä pahemmaksi käsitti ja tarttui pelosta itkien tä-tinsä kaulaan.

— En minä tätiä heitä, enkä lähde minnekään, vai-keroitsi hän, aivan kuin hukkumaisillaan.

Reeta tunsi koko omais-rakkautensa kuohahtavan ja sanoi: Jos ei minun maksaa tarvinne, niin sen ihmis-kauppanne saatte heittää aloittamatta. Ja samassa valtasi hänet oikein sydämmellinen itku, johon oli sekoitettu sääliä ja kiukkua sekaisin.

Miehet herkesivät koko puuhastaan hiljaisiksi. Tuokko jupisi itsekseen että itkulla ne nuo akat voittavat.

Sitte alkoi hän puuhata pois lähtöä ja hakea turk-kiaan.

-- Ettekö malta olla puolipäiväisellä, jospa tästä talosta vielä siksi ruokaa löytyisi, sanoi Esa, ollakseen talon puolesta isäntä.

— En malta. Orikin on seisonut pitkään, ja on laitettava hakemaan pois noitakin elukoita, selitti Tuokko.

Saatuana turkin päälleen, meni Tuokko heittelemään hyvästiä. Mutta Reetalle sai hän pitää vähän aikaa kät-tään ojennettuna, ennen kuin hyvästi tuli ja vastenmieli-

sesti sittenkin. Reeta pyyhki vielä vettä silmistään ja Viija ei ollut kerinnyt asettuakaan, eikä välittänyt kenenkään hyvästin tarjouksista.

Santtu poika oli jo lähtöpuuhassaan mennyt pihalle ja kielteli siellä oritta kuopimasta. Kiire sillä näytti olevankin. „So, mitä sinä!“ äyhkyi Tuokko ja jysäytti kyyripäällä oritta otsaan, kun tämä tavoitteli käteen kiini. Irti saatua teki ori vielä muutamia hyppäyksiä ja sitten tuiskuna solasta ulos.

Pellolla tuli heitä vastaan Päistar-Tiina. Hänellä näytti olevan sivu ajaville jotain sanomista liinan siivontaan tulostaan, mutta nämä eivät joutaneet sitä kuuntelemaan, vaikka olisi se ollut Tiinan mielestä tärkeätä asiata.

*

Raskaasti hengittäen tuli Tiina tupaan.

— Hyvä päivä taloon, lausui hän ja tarttui molemmin käsin hameensa helmoista lunta kopistelemaan. Aivan olin uhkiutua tuonne pellolle, noita hevosmiehiä sivuuttaesani. Olin niin väsyksiin asti kävellyt . . Tulin katsomaan, kun kuulin että taloa täällä paraallaan tyhjennetään.

— Jopa tämä kerittiin loppuilleen tyhjentää. Liika myöhään nyt Tiina joutui, sanoi Esa.

— Vai niin, vai jo kerittiin. Minä tuota pelkäsin, olisinkin lähtenyt aamusta päivin ja sanoin emännälle, että piijat korjatkoot viimesiä. Ei, sanoi emäntä, ei niistä tule niin puhtaita. Ja sillähän minä viivyin.

— Tiina olisi ehkä lehmän ostanut, jos joutui, sanoi joku muu mies.

— Piisaa se köyhälle pilkka pienempikin, kun lehmän kokoinen, sanoi Tiina ja meni Viijan luokse. Anna nyt kättä pesumummollesi. — No niin. — Vieläkö sinä tunnet minua? En ole joutanutkaan käymään moneen aikaan. Emäntä vainaa vielä silloin eli. Syötteli ja juotteli, ja pois lähtiessä antoi vielä hyvän joukon villoja. Tuossa on, sanoi, neulo sukat itsellesi, vaikka en toki sanallakaan maininnut. — Ja entäs isäntä vainaa! Se ei köyhääkään pilkannut lehmän ostoilla eikä muilla. — Tämäkin Joosetta kun syntyi, luulin toki että parempia ne hakevat hoitomiehiksi, eivätkä minua liinamummoa huoli. Minun vaan piti olla, vaikka kuuluiko muutamat sanooneen että minä varsin tähystin sille aikaa tähän tuloni. En toki kuolemakseni tiennyt!

— Tiinako se on Viijan pesumummo? kysyi Esa, kun oli saanut suun vuoroa.

— Minähän sitä olen, näin halpa.

— No ei se siihen kuulu. Vaan ettepään muista nimeäkään, kun sanotte Joosetaksi.

— Kyllä minä muistan, vaan en minä hampaaton osaa kaikkia hullutusnimiä sanoakaan. Tuollaisen nimen ensin hupsut kummit tahtoivat. Mikä nimi se nyt on Joosefia? Ja sitten lopuksi lapsiraukan nimi käännettiin Viijijaksi. Ei muka kelvannut, vaikka minä sanoin että Kaisa olisi kaikkein sievin.

— Ja Kaisan edelle olisi ehkä pitänyt olla Tiina, pisti taas joku.

Siitäpä jo Tiina kyllästyi, ja piti tilapäisen esitelmän ensin omasta nimestään, antaen samalla miehenkin tietää, mikä hän itse on. Esa alkoi tahtoa Tiinaa kamariin ja siitäpä se leppyikin, niin että muisti olevan kiireen lähteä matkalle.

— No, mitä se nyt Tiina puhuu kiireestä näin alkutalvesta, sanoi Esa ja vilkutti mennessään silmää.

— Kyllä minä, sanoi Tiina. Tule Joosettakin tänne, pesumummu taluttaa.

Viija oli vielä vähän nyreällä mielellä, mutta lähti hän Tiinan talutettavaksi, kun se taskustaan antoi muutamia sokeripalasia tuomisiksi. Esa oli löytänyt pullon pohjalta kylmiltään ryyppättävää sen verran, että tuli ryyppy kullekin.

— No pesumummu!

— Joko tuota. Jos se on hyvin väkevätä.

— Eikä ole. Ja kyllähän se Virsu-Mikko siltä Tiinan huolii.

— Vaan minäpä en huoli Virsu-Mikosta. Minä osaan itsekin virsut kutoa.

— No, se on sitä parempi . . ryyppätään.

Tiina maistoi puoli ryyppyä ja ikään kuin kuunteli sen päälle.

— Eikö pohjaan asti?

— Ei. — Paljo kiitoksia — En minä kaikistellen maista ollenkaan, minulla on niin huono pää. Nyt jo niin somasti kiertele.

— Olipaan Tiina ryyppännyt tämän Viijan varpaisissa koko ryyppyn.

Tiina hymähti vähä hyvillään ja kehui ensin isäntä vainaan, kuinka hyvä se oli ja sitte sanasta sanaan miten se häntä kehoitti ryyppäämään ja mitenkä hän esteli. Sitte hän kävi vielä Suomessa jos saaussakin ja joutui taas Viijan nimen kohdalle.

— Minä olin aivan siinä luulossa vielä pois lähtiessäni, että Kaisaksi tai Anniksi se ristitään, vaan kun Joosefia . . No, kyllä se siltä nimenä menee, lohdutti hän ja silitti Viijan tukkaa. Rikkaisiin se tyttö viedään, eikä tarvitse olla neljäntenä kälynä.

Kirjuri joutui myöntilistansa tarkastelusta Tiinalle puhetoveriksi.

— Pesumummu ei tunnu tietävänkään sitä, kun tälle kävi rikkaan Kotaniemen poika vastikään kihlakelloa tarjoamassa.

— No elähän mitään! Eikö tämä huolinut.

— Ujosteli vielä.

— Vai ujosteli. No, antaahan vielä olla leikkinä, vaan siitä se ajan ollen saattaa toteutua. Samoin ne ennustelivat tämänkin isää ja äitiä pienestä pitäin ja tosi-pahan tuli. Eikös ennustelleet, muistaa kai sen muutkin.

Puheet menivät hyvää kyytiä eteen päin, vaan Reeta pahuus tuli parhaiksi sotkemaan.

— Muistetaan, muistetaan: niin tekivät, sanoi Reeta, Ruvetkaa vaan taas rohveetaksi, niin ei puutu jauhot vakasesta eikä öljy astiasta.

Tiina siihautti sieramiaan ja ajatteli jotenkin joutuin, oliko tuo raamatullinen vertaus monelle, vaiko ainoastaan hänelle.

— Kellekä se jauhopuhe on? kysyi hän.

— Rohveetoille. — Ja tulkaahan syömään, sanoi Reeta mennessään.

— Siinä on meille jokaiselle, selitti Esa. Reeta pääsi äsken meihin suuttumaan.

— Mitä hän sitte minulle tulee mahtiaan nakkelemaan. En ole jauhorohveettana ollut ennenkään. Kautiisti minä vastaan joka sanan, jos puheisille lähtään, vaikka olen Päistär-Tiina. Juoruamatta, kiesaata, olen saanut, mikä ilman ansiotta lienee tullutkin. Työstäni, sen minä sanon, olen elänyt ja elän, jos tervennä pysyn, eikä lopu työ.

— Johan nyt Tiina kyllästyy, sanoi kirjuri.

— Kyllästyn minä sellaisesta . . .

— No, vihat lähtään syömään voileivän kanssa suihin, sanoi Esa. Tule Tiinakin.

— Kyllä tulisin, jos entiset haltijat eläisivät. Vaan nyt menen sellaiseen taloon, jossa rohveettata ruokitaan työstään.

— Eikö kelpaa täällä?

— Ei nyt. Kiirekin on. Tulin vaan tätä pesätytöni katsomaan. Hyvästi vaan! Anna Joosettakin hyvästi, et ehkä minua usein näekään. Ethän tulene köyhälle mummullesi ylpeäksi, kun tulet isoksi. En sitä toivoisi ollenkaan . . kaikkea onnea toivosin . . kovin hyviä ihmisiä olivat vanhempasi . . . tulkoon sinusta vielä parempi!

Tiinan äskeinen kiukku unohtui ja hän toivotti Viijalle hyvää tulevaisuutta, niin vilpittömästi, että silmiin herahti vesikarpat, joita hän pyyhkäsi pois ja vielä uudistettuaan hyvästinsä, lähti matkalle.

Miehet eivät panneet Tiinan mielen liikutuksille minkään laista arvoa. Kirjuri vaan naurahten virkkoi että mikähän hupsu lienee tuokin.

— Se on senlainen, myönsi Esa. Loukuttaa liinoja kuin hevonen ja elättää laiskan poikansa joukkoa. Ei sitä joku kehtaisi.

— No, ei se kumma ole. Hellä on hepo varsalleen, oli se musta tai punainen.

Joukot kävivät ruualla. Reeta oli laittanut pöydälle „kiireessä mitähän sattui“, niin kuin hän itse sanoi. Kaikki sai syödä yhdessä. Viija istui hyvin lähellä tättiään, pitäen tarkasti kiini ettei kai muut saa matkaansa. Hänestä näytti elämä kovin muuttuneelta entisestään. Jokainen puhui vaan pois lähdestään ja palkoistaan. Renkipojan oli vielä sinä iltana kyydittävä Viija ja Reeta kotiinsa.

Viijalle muistoksi jätetyt tavarat kannettiin rekeen. Sinne sai sijansa vauvakorikin, vaan kätkyt nostettiin eteisen päälle. Äitivainaan suureen villahuiviin käärittynä istui jo Viija reessä. Reeta haki vielä sukan neylettään tuvasta.

Pihalle lähtöä katsomaan olivat tulleet kaikki joukot ja puhelivat siinä itsekukin ajatuksensa.

— Milloinhan Viija tulenee takaisin.

— Ehkä ei pitkäksi aikaa milloinkaan.

— Sitä nyt ei tiedä.

— Eipä tiedä.

— Aikapahan näyttää.

— Se sen parhaiten näyttää.

Reeta tuli sukan kutimensa kanssa tuvasta, vaan yksi puikko kuului kadonneen.

— Jos Viija alkaa ikävöidä, niin anna lomasta tulla meillekin olemaan, sanoi Esa erotessa.

— Saapi kai se olla sielläkin, kun tahtoo, sanoi Reeta ja kääri itsensä istumaan.

Reki lähti liikkeelle.

— Hyvästi, hyvästi! huusivat kartanolle jääneet. Kääntyivät sitten tupaan ja nostelivat kylmälle olkapäitään

Majan muuttajat istuivat äänettöminä reessään. Reetan olisi tehnyt mieli sanoa Viijalle, että „sinne se nyt koti jääpi“, vaan pelkäsi että jos sille tulee siitä paha mieli ja oli hiljaa. Viija itse ei osannut ajatella mitään. Tämän päivän vietto oli hänen pienen päänsä seulonut aivan sekaisin. Kaiken sen päälle istui hän nyt tätinsä

rinnalla, tutuimmat tavarat mukana ja matkaa kuljettiin. Hevonen juoksi ja reki nytkähteli niin viehättävästi, että Reetankin silmät painuivat aivan väkisin kiini. Viija oli jo alkumatkasta nukkunut.

Renkipoika valvoi kuskipenkillä ja laulaa letkutteli hevosen verkkajuoksun mukaan:

„Nissilän Mattilalla
ei ollut toista silimää.
Nissilän Mattilalla
ei ollut toista silimää.
— Saakuri, niin kuin vainajan,
niin palelee käsiä.
Saakuri, niin kuin vainajan,
niin palelee käsiä.“

Lieneekö hevosesta ollut mieleistä marssin mukaan kulku, mutta kiirehtimättä se vaan juosta hetkutteli ja poika lasi uskollisesti samaa virttä aina perille asti.

2.

— Jopahan sieltä viimeinkin tultiin.

— Jo tultiin, eikä sinne ijäksi mentykään, sanoi Reeta kotijoukon tervehdykseen. — Onkos teillä ollut ikävä?

— On minulla ollut, joutui pieni Liisa valittamaan.

— Vai on minun omalla pienellä piijallani ollut ikävä. Mut nytpä on Viija täällä ja loppuu teiltä kummaltakin ikävät, puheli Reeta, heitellen Viijan päältä vaatteita. — Onko Viija nyt täällä hyvin kauvan?

— On hyvin kauvan. Ja niinhän minä lupasin sinulle, että minä tuon, kun vaan maltat odottaa.

Tytöt olivat ennestäänkin hyviä tuttavvia, mutta nyt ne vasta tunsivat oikean tuttavuuden alkavan, kun ei tarvinnutkaan erota niin vähän ajan perästä kuin ennen kylässä käydessä. Heille löytyi kahden ollessa puuhaa paljoa enemmän kuin ennen yksinään. Liisa oli oppinut käymään äitinsä kanssa navetassa pieniä eläimiä, vasikoita ja lampaista, ruokkimassa, vaan Viija sitä ei ennen ollut miksikään huviksi huomannut. Nyt kun Liisa opetti, tuli hänestä melkein yhtä ahkera. Ja olihan siellä heidän entinen Onnentuojakin, Viijan äitivainaan perintö- ja nimikkolehämä. Se oli valkea, pystypäinen vielä, vaikka kiveröiden sarviensa ympärillä oli jo lopumma kymmenen uirrosta poikimisen merkkiä.

— Puskeeko se Onnentuoja, jos minä annan sille heiniä? kysyi Viija seisoen pieni heinätukko sylissä.

— Ei se toki puske, vakuutti tätinsä ja lisäsi, että sehän saapi ollakin nyt sinun nimikkonasi, ja jospa tuo olisi sulle pitemmän onnen tuoja kuin äitillesi.

Kurkalta heitti Viija lehmälle heinätukon, jota se alkoi syödä jauhatella. Viija katsoi ulompaa, miten vihko väheni ja siinä katsoessa muistui vielä mennyt kesä mieleen. Karjatarhan aidan takaa oli hän katsonut, kun äiti oli iltaisin lypsämässä. Näytti niin somalta, kun maitosäikeet sirrahtelivat, että olisi tehnyt mieli mennä aivan luokse. Ja olisi hän mennytkin, vaan äiti peloitteli että „suuri härkä tulla möyrittää“.

Nuo muistot kun johtuivat Viijan mieleen, tahtoi mieli käydä nyreäksi ja jos ei Liisalla olisi ollut uusia toimia valmiina, olisi itku kohta pullahtanut. Oli ne välisti riepuvauvatkin hyviä, vaan syrjään ne jäivät puulehmän ja -lammasten rinnalta, joita Kivirannalla loisina oleva Verkko-Lassi vuoleskeli tytöille töittänsä lomalla. Ne olivat aivan nelijalkaisia ja muutamat oikein sarvipäitä. Lassi oli nyt lasten mielestä oikein hyvä. Hän tiesi kertoa satujakin, osasi kukkua käkenä ja „laskea kaljaa“. Sadut tahtoivat viimeseltä loppua, vaan kun tytöt väsymättä tahtoivat uusia, täytyi Lassin ruveta kertomaan omasta päästään „niistä suurista ahvenen kossukoista, joilla on järvestä kauniit kivikartanot ja paljon peltoja“.

— Onko niillä suurilla kaloilla lehmiä? kysyivät tytöt.

— Lieneekö niillä lehmiä, en malttanut kysyä, vaikka kävin minä kerran niiden kotona, selitti Lassi tolkussaan. — Vaan peltoja niillä on paljon, eikä tarvitse kyntää, ei kylvää, ne vaan kasvaa itsestään. Käyttelevät ne minuakin katselemassa ja kun satun haihtumaan, niin silloin ne posahtavat ja se on yhtä paljon kuin että „täällä minä olen“.

Kevättalveen tullessa oli tyttöin karja kasvanut niin suureksi, että nurkassa oleva navetta oli melkein täynnä. Viijalla niitä oli enempi kuin Liisalla. Olipa yksi aasikin, tehty Aapisen kuvan mukaan, samoin pukki ja pässi.

— Onpa nyt tytöillä karjaa, ihmetteli Reetakin. Vaan millä te maksatte tekopalkat Lassille?

Tytöt joutuivat katselemaan toisiinsa. Eihän he muistaneet olevan itsellään mitään, jolla maksaisi. Tätiltä saadut sokeritkin olivat tulleet syödyiksi jälestä.

— Teidän pitää maksaa, turvautuivat he viimein Reetaan.

— Eikä tarvitse, selitti Lassi. Kyllä nämä itse maksavat. Liisa tuopi aina juomista ja Viija maksaa sitten, kun kasvaa isoksi ja minä tulen vanhana kerjuukkona sinulta ruokaa pyytämään. Elä silloin viskaa tuonne nurkkaan palaista, vaan käske pöydältä syömään. Käskethän?

— Käsketäänhän me toki Lassi pöydältä syömään. Eikös käsketä, Liisa?

— Ei se Liisa ole enää siellä, kun Viija on omassa kodissaan . . . Mut laitathan sinä hyvän ruuan, niin kyllä minä tulla kompuroid palkoilleni?

Viija suostui kaikkeen, kun toinen kyseli. Lupasi leipää, piimää ja vielä voitakin, ja viimeisen lupauksensa perästä sanoi, että antakaa, täti, voikakkua.

— Nyt taas, sanoi Reeta. Oletkos muistanut lukea?

— Osaan minä jo pukista ja pässistä pikku kukkoon asti, selitti Viija.

— Jopa tuota onkin, vaan saisitte sitä kiinnittää, nauroi Reeta ja lähti kakkua antamaan.

Talosilla olo se kumminkin vei paljon aikaa. Aivan tuon tuostaan tuli tyttöin lehmille kesä ja silloin ne ajettiin Mikkosen hokkiolle ja sieltä Mansikka-ahoin kautta kotiin. Siinä puohakka kävi, kun karjaa kuleteltiin näitä Lassin neuvomia laitumia. Vierastenkin silmään pisti nuorlasten karjalaumat ja vaimovieraat katselivat ja kyselivät Viijan lehmäin nimiäkin.

— Kyllä on somia ja paljo enemmän kuin Liisalla. Enempi mahtaa olla oikeitakin lehmiä, kunhan joutuu arvaili yksi.

— Se on onnellinen tyttö, vakuutti toinen.

-- Eihän se ehkä yhden lehmän emäntä ole. Saanee tuo toki isolla kirnulla kirnuta, lisäsi kolmas.

— Ei sen, jolla on iso kirnu, tarvitse kättä koskea.

— Kyllä se tuo tyttö viedään sellaisiin, ettei tarvitse puutteen päiviä maistaa.

— Synti toki olisikin, jos noin rikkaalle puutteen päivät tulisi.

Viija kuunteli tarkasti tällaisia puheita ja mielissään hymisten nykytti leukaansa ja laitteli tavaroitaan. Hänelle alkoi jo hämärtää, että on hän toisellinen kuin Liisa ja muut pienet tytöt. Eipähän niistä puhuttuna niin mitään. Hänen omat tavarat alkoivat välisti tuntua vanhoilta ja hän mieltäi silloin Liisan leikkuihin, ja täti käskikin ne hänelle antaa, mutta Liisan täytyi tyytyä omiinsa.

*

Talvi lähestyi loppuaan. Tuvan nurkkajuureen ilmaantui joku päivi ja kaunis nurmi nosti ylös päätään. Nyt oli ilo Kivirannan lapsilla! Kaikki tavarat vietiin pälveen ja siellä kului enimmät osat päivistä. Toisia päiviä oli ilmaantunut eloaitan kupeelle ja viimein pellon piertanotkin paljastuivat. Tyttöin mielestä oli kesä jo aivan parhaallaan. Vares raakui päiväkaudet pellon takana petäjikössä. Se oli ensimmäinen kesälintu.

— Ei nyt enää tarvitse kenkiä, päättivät tytöt ja juosta siepoittelivat avojaloin. Reeta komensi pitämään kengät jalassa, siksi kun tulee kuivat maat. Mutta kyllä se varoitus oli kiusallista noudattaa. Eikä aikaakaan, kun Reetan silmä välitti, olivat kengät poissa ja silloin hakemaan pajun oksista urpia, jotka muka olivat valkeita lampaita. Muutamain päivän perästä alkoivat he iltaisilla katsella jalkojaan vesissä silmin.

— Sehän siitä tuli, sanoi Reeta. Enkö minä sanonut, että antakaa olla kenkään jalassa. Nyt ne ovat varessaappaat. Ettekös kuulleet, kun se tuolla petäjän latvassa on laulanut, että „saat, saat saappaat, itkupillit päällisistä, punaiset paulat palkasta“.

Kesken tihkamisenkin nauratti tuo tyttöjä.

— Niinkö se vares laulaa? kysyi Viija.

— Niinhän se laulaa. Ja jos ei silloin heti paikalla pane kenkiä jalkaan, niin se antaa saappaat.

— Joko on tyttöillä uudet saappaat? kysyi Lassi ja tuli katsomaan. — Onpahan, aika sievät ovatkin. Muuten se vares olisi hyvä suutari, vaan on oppinut köyhäin lasten suutarina ollessaan niin kovin näperästi nahkaa pitämään, että tahtoo muillekin pienuudella pilata. Eikös ne purista?

— Eihän nuo kuin kipeloivat, sanoivat tytöt itku-aurulla.

— Jo on typerä se vares, päivitteli yhäkin Lassi. Tuon aikaa ollunna jo pienten tyttöin ja poikain suutarina, eikä yksiäkään tavan kokoisia kenkiä kuulu ikäänään tehneen. Kun te otittekin tuon istukastyttöin suutarin kenkiänne tekemään.

— Eihän me ole otettunakaan, vakuuttivat tytöt, joita tuo kenkien pienuus olisi itkettänyt, vaan täytyi nauraakin tuolla vareksen typeryydellä.

— Saisittekin olla juoksentelematta, sanoi Reeta, ja tunnustella Aapista ennen kesää. Se jäi kovin vähälle.

Kaikkein vähimmän mieleistä oli nyt luku, kun taas oli terveet jalat, jotka kermalla voideltua tulivat entiselleen. Ei tahtonut kirjaimia tuntea. Liisa vähän paremmin, mutta Viijalle tekivät muutamat „tenttelin“, eikä Reetakaan joutanut työn kiireessä neuvomaan, käski vaan tunnustella ja kun Lassi on tuvassa, kysyä siltä. Lassi olikin hyvä neuvoja. Hän otti muistettavat havaintoesineet, enimmästi omasta kalastusmaailmastaan. Ja opetus alkoi näin:

— No, tunnethan sinä ison S:n. Pieni i on kuin pappilan portin pylväs. Pieni j on kuin hiilikoukku. Ÿ on kuin länget ja kulkuiset nokissa. Pieni m niin kuin nuotan lauvus, t kuin mies kirves olalla; n alhaalta auki, u ylhäältä, ja f:n kita havottaa kuin uistimen nielleen hauven kita. Pieni l niin kuin lampaan sorkka . . muuthan sinä jo tunnetkin.

Viija alotti tavata uskontunnustusta, vaan jo seisattui.

— Mikä siellä tuli eteen? kysyi Lassi.

— Noita en taas muista, valitti Viija.

— Näytä tänne . . Pientä y:tä ja h:ta et muista.

Nyt muista, että h on kuin havukirves ja y niin kuin varsi olisi katkennut. Pane nyt mieleesi. Ja tottahan sinä emäntänä ollessasi tuot Lassille piimää neuvomapalkasta.

— Tuon minä hyvin suurella tuopilla, vakuutti Viija.

Vettä sataa, päivää paistaa,
kohta saamme kesän.
Kesäkuulla lämpimällä
löysin linnun pesän.

Tämän laulun opetti Lassi muutamana päivänä verkkoa kutoessaan sillä palkalla tytöille, kuin nämä panevat rihmaa kävyille, että itse saapi myötäänsä kutoa, sillä kalan pyyntiin oli jo kiire; järvi lainehti sulana. Lisäpalkaksi lupasi Lassi ottaa kauniilla ilmalla mukaansa, jos Reeta antaa luvan. Heti tytöt lupaa puistamaan sellaisella ytäkällä, ettei Reeta voinut kieltää. Nyt odottamaan kaunista päivää! Heidän mielestään olisi jokainen päivä ollut kyliksi kaunis, mutta Lassi selitti, että pitää olla tyyni ilma ja päiväpaiste. Joka aamu kävivät he katsomassa järvelle ja eihän kauvan ollutkaan, ennen kuin tuollainen aamu tuli.

Aikoja ennen olivat tytöt rannalla odottamassa. Jopa päästiin viimeinkin lähtemään. Lassi meloi ja kokan puolella istuivat innostuneet toverit, jotka eivät tahtoneet katselemis-halultaan muistaa, että laidan toisella puolen on vetelä vesi vaarana.

— Missä ne ovat ne suurten kalain huoneet? kysyi Viija.

— Ne ovat tuolla keskellä selkää syvässä, selitti Lassi. Vaan täällä on pienten kalain huone, lisäsi hän ja alkoi lappaa nuoraa ylös järvestä.

Silmät pyöreinä katsoivat tytöt, että mitä sieltä mahtaa tulla. Ja kyllä heiltä pääsi rehakka nauru, kun merta

kohosi vesikalvoon ja ahvenet siellä päästivät aika päräkän. Lassi nosti merran veneesen ja puisti ahvenet siihen.

— Tuoko se on kalain huone?

— Tämähän se on, sanoi Lassi.

Tytöt tulivat aivan luokse ihailemaan ja tarttuivat hipristellen pyrstöönkin, mutta kun ahven aina puistatti itseään, pääsi se irti, ja se heidän ilolleen kävi.

— No ruvetkaahan nyt istumaan, mennään taas toiseen paikkaan.

Lassi katsoi vielä paljo mertoja ja verkkoja, joita oli aina vähä paikassaan. He olivat kulkeneet kauvas järven toiselle puolen.

— Onko teillä lapset nälkä? kysyi Lassi.

— Ei ole, vastasivat he kuin yhdestä suusta.

— Jaksattekos olla vielä niin kauvan, että minä käyn tuolta Reittulasta voita hakemassa?

— Jaksetaan me olla.

— Vaikkapa tulette tekin, niin näette siellä paljo pieniä poikia, sanoi Lassi, kun pelkäsi, että jos ne yksinään menevät tapaturmassa järveen.

Olikin siinä talossa poikia, eikä ollut kuin vähän yli kymmenen vuoden vanhin. Emäntä otti kohta tytöt vieraakseen. Hän oli ihmeen leikkisä ja kiusasi kaikkia pienten taloin tyttäriä miniäkseen. Liisa joutui heti kohta kireelle, ja emäntä kuului jo paikalla antavan pienen kissan pojan kihloista. Tarjottu kissan poika oli tytöistä niin mieleinen, että oikein. Vaan kun Viija kuuli että se annetaan Liisalle, alkoi hän tulla nyrpeälle mielelle.

— No, elähän, Viija, pahoittele, sanoi Reittulan emäntä. Antakaa olla yhteisenä. Pitää sen minun miniäni olla siksi hyväsoipuisen, niitä kun tulee paljo. Olisinhän minä sen saattanut antaa Viijallekin, mutta tämä on jo liika rikas minun miniäksi.

Emäntä vielä syötti näitä pieniä vieraitaan ja sitte he lähtivät venheelle, kissan poika esiliinassa, joka siellä niin somasti mutelehteli.

* * *

Mäkien rinteellä, missä havu- ja lehtipuut ovat sovinollisesti ottaneet yhteiset olopaikat, syntyi tuo joka-vuotinen kilpailu kauneudesta. Havupuut olivat saaneet kopistetuksi talvellisen lumen pois niskoiltaan ja seisovivat nyt muhkeina tummansinisessä turkissaan. Koivujen nupuista nosti lehtien lukematon joukko päitään ja tervehtivät nuoruuden innolla tätä vanhaa maailman rakennusta.

— Vielä voittaa havupuu, sanoivat ihmiset. Vaan jos vähän sataisi, kyllä jäisi pian jällelle.

Harvoin on taivas ollut niin myätäsukainen ihmisten tahdolle kuin nyt. Pilvet alkoivat kaikessa hiljaisuudessaan kohota vähitellen yli taivaan. Ilma tuntui painavalta. Tyytyväisinä haukottelivat ihmiset asunnoissaan iltapuolella päivää ja painautuivat aikaisin levolle, arvelen että kyllä se nyt yöllä puhkeaa satamaan. Niin tekikin. Aivan pystysuoraan tulla rapisti aamuun asti.

Usvana kohosi talven tallentamat kätököt metsien peitosta ja alangoilta. Suokuiri kuiritti ja ripakoitteli alinomaa, ja vikla siihen sekaan sutkitti niin sakeasti kuin olisi tahtonut äänellään hämmentää kaikkien muiden laulun. Sade taukosi ja pienemmätkin lintuset saivat vähän suun vuoroa.

— Jo on lehtipuu voitolla, riemuitsivat ihmiset, kun katsoivat metsään.

Kauniin heleän värisiä olivat nyt talven tyhjinä olleet koivut. Ulkona tuntui pihkalehtien haju. Joutui nurmikin näkyviin ja valmisteli lapsille hauskat leikkipaikat.

Viiija ja Liisa olivat sateen perästä muuttaneet talouspaikkansa piertanolle, ison kiven kupeelle, jossa savileipiä alkoi valmistua, niinkuin leipurissa. Kissan poika oli siellä kolmantena ja laukkaili selkä kyyryssä, ja pisti sille välistä päähän ruveta heittämään koppia savileivillä, josta tytöt elättiään torua nujuttivat.

— Milloinka sitä uusilla vastoilla kylvetään? kysyivät tytöt Reetalta.

— Kunhan lehti kasvaa oikein isoksi.

— Johan ne ovat isoja, inttivät tytöt. Me on jo talouspaikalla monta kertaa kylvettynä.

— No eikö se sillä välttä.

— Niin, vaan oikein . . .

— Kylläpähän keritään, sanoi Reeta.

Kevät kuluikin jo jotenkin likelle Juhannusta. Reeta leipoi rieskataikinata ja oli tehnyt suuren kalakukonkin.

— Joko nyt on lauantai? kysyi Liisa, joka jo tiesi vähän viikon päivistä, ja tiesi että rieskat tehtiin aina lauantaina.

— Ei ole, vaan huomenna ei jouda rieskan leivontaan.

— Kukas tämän syöpi? kysyi Viija lähennellen kalakukkoa.

— Huomenna minä vasta sanon sen ja paljo muuta lystiä, sanoi Reeta ja taputteli rieskan päällystää naurussa suin.

Tytöt koettelivat kysellä, vaan eivät saaneet tietää muuta. Iltasilla kylvettiin uusilla vastoilla ja sitten ne nakattiin saunan katolle. Jonka vastan latva meni kirkolle päin, se kuoli ensi vuotena . . sellainen oli näet taika. Vaan eipä nyt tullut yhtään kunnollista kuolon merkkiä.

Aamusilla tuli Reeta herättämään lapsia ja arvuutti että minnekä nyt lähtään.

— Minnekä? kysyivät tytöt ja näytti vielä nukuttavan makeasti.

— Kirkkoon, ilmoitti Reeta.

Silloinpa ei näyttänyt unta olevan, ei mailla eikä halmeilla.

— Ette eilen sanonut.

— En sanonut, että saisitte rauhassa nukkua.

— Missä ne ovat vaatteetkaan, alkoivat he itkusilmän hätäillä.

— Olkaahan nyt hätäilemättä, sanoi Reeta. Peskäähän silmänne ja syökää sitten, ei tässä niin kiirettä ole.

Vaan ruoka oli kadottanut entisen hyvän makunsa. Hampaat jauhoivat niin hitaasti, että tytöistä tuntui kuin vene jättäisi, jos he ensimmäisenkään kakun kaikki syövä. Toiset ne siihen sijaan näyttivät kovin hitaisilta. Joutuivat he viimeinkin rantaan ja sitten sitä lähdettiin. Tytöt istuivat keskellä venettä niin toimessaan kuin olisivat jo olleet kirkossa. Reeta oli perässä.

Isäntä Samppa, josta ei ole ennen mainittuna, rupesi soutamaan ja aikoi soutaa Katajasaareen asti, ja siitä sitten Reeta. Sampkaa ei isännäksi sanottu tuskin milloinkaan, lieneekö ollut talon pienuus vai mikä siihen syynä. Kylän kesken sanottiin häntä joko Kiviniemen Sampaksi tai Reetan Sampaksi. Eikä hän ollut pahoillaan, vaikka kuulikin että Reetan nimi siinä ensimmäisenä on. Samppa oli näet yksi noita tavallisia työmiehiä, joita joskus sattuu. Ne elävät kuin herran pojat, jos saavat tuollaisen Reeta-tädin vaimokseen, joka tekee kaikki kaupat. Vaihtaa ikiloput hevoset nuorempiin, antaa sen miehelleen ja sanoo: „Ajapas tuolla, niin et palellu taipalelle.“ Tekee kaikki muutkin kaupat ja onpa usein mukana voinkin myönnissä ja ostaa sillä tiellä Sampalle uuden hyvän hatun, ja sitte ylistelee, että

— Kas nyt minun mies-rahjustani, kun se on viittä vuotta nuoremman näköinen kuin tuo vanha luuhka päässä.

Utterta hän olikin työmies ja soutaja samaten. Mie-lihyvällä katsoivat tytöt, kun isä nutun heittäin veteli. Piippu oli liivin taskussa ja sen varteen airon ponsi soutuessa niin mukavasti nappasi. Samppa oli pieni miehen käpiäinen ja kasvoihin katsoen luuli outo hänen aina nauravan, vaikka tuskin hän nauroi senkään vertaa kuin muut vakavamman näköiset.

— Kuin olisi ollut hevosella lähteä, sanoi Samppa seisauttaen aironsa ja pyhki hikeä otsaltaan.

— Paljopa tuolta on kierrosta ja huonot tiet, sanoi Reeta. Sillä väellään on jo kirkolla, kun maata myöten Vääränmäessä.

Vene kulki jo kaukana kodin kuuluvista. Järvet suurenivat ja rannoilta näkyi isoja taloja ja peltoja, joiden keskeltä kyntömies näytti niin pieneltä kauvas katsoen, kuin kärpänen suurella pöydällä. Talottomilla rannoilla ja saarilla kasvavat koivukot olivat kuin juhlaa varten pukeutuneet. Välisti aukeni eteen sivulle päin oleva lahdella.

— Täti, katsokaapas tuonne, sanoi Viija osoittaen lahdelle päin.

— Mitä? Eihän tuolla ole kuin yksi venemies.

— Eikö se ole korkealla vedestä?

— Tuoko vene?

— Niin.

— Ei se ole, vaikka se siltä näyttää, sanoi Reeta? Airojen kolketta kuului jälestä päin.

— Nuopa taitavat tavoittaa, sanoi Samppa.

Joutuin ne lähenivätkin ja ulommitse jo oijustivat edelle. Niillä oli suuri venhe ja paljo soutajia.

— Samppansa on Reeta pannut soutamaan, kuului joku sanovan, kun olivat päässeet vähän edelle.

Reeta ei virkkanut mitään, kiinnitti vaan melomistaan, aivan kuin näyttääkseen ettei tässä hankään jouten ole. Katajasaari kohta lähestyi, johon oli Sampan määrä soutaa.

— Minulla on nälkä, sanoi Viija heti maalle päästyä.

— Ja minulla, lisäsi Liisa.

— Ette syöneetkään kotona, sanoi Reeta ja nosti kalakukon veneen tuhdolle.

Saaresta lähtiessä rupesi Samppa vuorostaan perään. Ja muutenkin oli muhkeampaa olla miehenpuoli perässä, kun oli läbi talojen mentävä ja kirkkokin kohta lähestyi. Maantiekkin kulki melkein läbi rantaa ja siellä ajoi kirkolle päin herraskärrit, niinkuin Reeta sanoi.

— Mikäs se tuo on, jota ne pitelevät ylhäällä? kysyi Viija.

— Se on parasolli, selitti Reeta.

— Ei se ole Olli . . vaan tuo, joka on pään päällä ylhäällä, selitti Viija, jonka mielestä tuo nimi oli paras Olli.

— Sinä et ymmärrä, sanoi Reeta. Eihän se mikä Olli ole, kuin pa-ra-sol-li. Ja ne sillä suojelevat ettei sada vettä, eikä paista päivää.

— Vaan paistaahan yhtäkaikki päivä.

— Saapihan se meihin paistaa, vaan ei herrasväkeen.

Tytöt tirkistelivät ajaviin niin uskolla, etteivät huomanneet edestä päin lähenevää siltaakaan, kuin aivan lähelle päästyä. Vene alkoi mennä jo alaitse ja aivot sillä kohdalla niin somasti kolkkasivat.

— Näettekö tytöt tuota mustaa törökkiä tuolla? kysyi Reeta, osoittaen maalle muutaman matkan päähän.

— Mikä se on?

— Se on muistopatsas. Eiköön käytetä tyttöjä katsomassa.

— Kun ei tulisi myöhä, sanoi Samppa ja käänsi jo veneen kokkaa maalle päin.

— Eikä tule. Pitää sitä toki näyttää.

Samppa olisi jäänyt venheesen tupakoimaan, mutta kun Reeta sanoi että tule vaan sinäkin, niin lähti sitten perästä astua teppailemaan. Ihmeissään katselivat lapset tuota mustaa rautaista törilästä, jonka ympärysaidassa oli hirveitä rautapiikkiä. Tytöt eivät osanneet kysellä paljon mitään, mutta kyllä Reeta selitti. — Siinä oli ollut sota ja siihen oli ammuttu muutama sotaherra . . vitjaluodilla kuulutaan hutkautetun keskeltä poikki, että hevosen selkään on vaan jäänyt sääret, joiden kanssa se oli juossut pappilaan asti.

— Ammutaanko niitä ihmisiäkin? kysyi Viija vähän peloissaan.

— Ampuu ne sodassa, kun ne ovat pahoja, selitti Reeta. Tässäkin kuulutaan niistä sodassa ammutuista venäläisistä tehdyn tuohon jokeen siltaa.

Yhä enemmän heitä ihmetytti Reetan kertomus. He eivät tunteneet kuin yhden venäläisen, Harja-Heikin, joka oli kaikkein pienten tyttöin mielestä hyvin hyvä, se kun antoi vaskisormuksia.

Maantietä käveli kaksi hattupäätä, vielä vähän keskenkasvuista neitiä. He jäivät ulkopuolelle patsaan aitausta seisomaan, odotellen edellisten poistumista ja silittelivät äänettöminä hiekkaa kenkensä käreillä. Reeta lähestyi heitä hyvää päivää nyökäyttäen ja kysyi:

— Kenenkä te olette tyttöjä?

Ei tullut vastausta. Silittelivät vaan hiekkaa, vilkaisten salaa toisiinsa.

— Ette tainneet kuulla, uudisti Reeta. Minä kysyn että kenen tyttöjä olette.

Ei tullut lisää.

— Hyvänen aika tokiinsa, säälitteli Reeta pois kääntyessään. On kai surkeata! Kauniita hyvän näköisiä ihmisen alkuja, vaan ovat kuuroja ja mykkiä.

— Olivatkoon ne mykkiä, arveli Samppa venheelle mennessä.

— Mitäs vielä. Ei muuta kuin ylpeitä, sanoi Reeta. Siinä sen näette, tytöt, kuinka halpana herrasväen lapsetkin pitävät meitä talonpoikaisia. Ei puhetta anneta.

Virran alasuussa ilmestyi uusia katseltavia. Tuolta jo näkyi pappilatakin vähän koivujen keskeltä — kaikki huoneet maalatuita. Pienten kirkkomiesten sydän hylkähteli kaikkea tuota suuruutta katsellessa. Vakaisemman näköisiksi tulivat vanhatkin. Venhe joutui jo kirkkomaan kohdalle, josta kiviset ja puiset hautamerkit näkyivät järvelle.

Tuolla se on Viijankin isä ja äiti, sanoi Reeta.

— Missä? kysyi Viija ja katsoi niinkuin nähdäkseen.

— Tuolla kirkon mullassa. Ei ne taulut tänne näy.

Ne ovat enemmän tuolla laidalla hautausmaata.

— Eikö mennä sinne?

— Ei ennen kuin viedään eväät kortteeriin, sanoi Reeta.

Sitten oli ensimmäinen asia hautausmaalle. Muutamia ihmisiä siellä jo seisoskeli lukemassa hautakirjoituksia. Reeta meni lasten kanssa suoraan Viijan äidin haudalle.

— Siinä se on, sanoi Reeta syvästi huokaisten.

Tytöt katselivat haudan päällystä. Reeta alkoi lukea taulusta kirjoitusta, joka loppui näin:

Jätti jälkeensä yhden lapsen ja kaksi sisarta.

Taulun takana oli virren värssy:

Ajalla joll' emme ajattele,
tulee meill' tuoni vieraaks'

— — — — —

Siihen asti sai hän luetuksi, kun mieli murtui itkun. Lapset kun näkivät Reetan itkevän, tekivät samoin.

Samppa joutui vasta loppuun. Hän oli tavaillut muutamata „Lam-puen miehen“ hautakirjoitusta, eikä heittänyt kesken, kun kerran tuli alottaneeksi. Suru keskeytyi vähän, kun joku viinan maussa oleva mies kulki siitä sivu ja sanoa töräytti: Siinäkin on omaa joukkoaan: eukko tyttöineen itkee ja mies nauraa ääressä.

Samppa hämmästyi niin, että näytti vielä enemmän nauravalta. Reetaa harmitti tuo juopuneen ukon lause ja siinä itkukin haihtui.

Soitettiin kohta iltakirkkoon. Siellä oli tytöillä paljon katselemista lehterin laitoihin maalatuissa tauluissa ja alttarin päällä olevassa suuressa taulussa, joka kuvasi Kristusta ristissä. Paljon kauniimpi oli tuo kuva lasten mielestä, kuin mikä heidän aapisessaan oli.

*

Kivirantalaisten kortteeri oli lähellä kirkkoa, melkein maantien vierellä. Siinä asui pitäjään koulumestari ja sen vuoksi heidän taloan nimitettiin lyhyesti Mestariksi. Siinä oli melkein puolen pitäjään käymäpaikka, kun Mestarin Saara jaksoi olla suurimpinakin tungos-aikoina joukon paljouteen suuttumatta. Aina hän liikkui tyytyväisen näköisenä ja naurusuulla pyysi siirtymään, jos joukko oli kaikki kulkupaikat tukkinut. Pynä-aamuna siinä ahtainta oli, kun hevoisellakin tulevat ajoivat tähän soittoa odottamaan. Useammalle Saara ennätti jonkun sanan töittänsä

lomassa sanoa ja kehoitti menemään keittiöstä toiseen huoneeseen, samalla moittien sen pienuutta ja huonoutta, jolloin vieraat puolustivat, että „jo toki tänne sopii“.

Niinpä sinne nytkin kertyi ihmisiä monelta eri kylältä. Viija ja Liisa istuivat vieretysten nurkempäna, ujusti katsellen noita vihtoriinisiä, pulskia emäntiä, jotka niin kodikkaasti istua höllöttivät. Laajassa soututuolissa istui Tuomelan emäntä ja kohenteli Petu poikansa paidan kaulusta. Hän oli kamarissa olevista emännistä arvokkaimman näköinen jo muutenkin ja sen lisäksi kaksi-osainen lihava leuka, jota ei monella olekaan.

— Käypä nyt Petu antamassa vieraille kättä, sanoi emäntä, kun sai kauluksen paikoilleen.

Poika alkoi kättelemisensä, suuri vehnäskyörä vasemmassa kädessä.

— Elä niin lyömällä, neuvoi äitinsä. Pistä niinkuin aikamichetkin.

Poika ei niin heti tervehtimistavastaan luopunut, löi vaan että seinät vastasivat, kuka kätensä ojensi.

— Ylyys! Siitä se isäntä tulee, sanoivat lyöttäjät, nostaen kättään korkealle.

Naurussa suin ja leuka arvokkaasti asetettuna katsoi äiti, miten poika kätteli. Tytöt vetäysivät yhä nurkemma, ettei kai heidän tarvinne antaa kättään tuohon losaukseen.

— Noin rohkeita ne ovat lapset, jotka kasvavat ihmisten ilmoissa, sanoi joku kirkkomiehistä.

— Toisen laisiahan ne ovat lapset kyläisellä kylällä, sanoi Rectakin. Ei nuokaan meidän työt menisi kylässä kättä antamaan.

— Teillä on kaksi melkein yhden kokoista tyttöä, sanoi Tuomelan emäntä.

— Ei tämä pienempi ole minun. Tämä on sisarvainajani tyttö.

— Tämähän se on se rikas tyttö, ainoa Rasilan perillinen, sanoi Mestarin Saara.

— Vai niin . . vai tämä se on! . . Kyllä minä nyt . . Taisihan tämän isä olla vähän sukujakin minuun . . Joko tämä on vanha?

— Vasta seitsemännellä.

Emäntä näkyi ajatuksissaan jotain laskevan, ennenkuin sanoi: vai seitsemännellä.

Viija oli tähän asti saanut muiden huomaamatta istua ja katsella, mutta nyt alkoi ujostuttaa, kun Petun äiti, sukulaisuutta selittäessään, aina vähän väliä tarkasteli.

— Täti, eikö lähtä jo kirkkoon, tanoi Viija.

— Aivan kohta.

— Kyllä nämä työt sopivat menemään meidän kärjissä, sanoi Tuomelan emäntä.

— Jokohan jäisitte, sanoi Reeta. — Ne ovat vielä niin ujoja, varsinkin tämä Viija, etten minä saisi olla hyvin kaukana heistä.

— Kyllä se täti sieltä kirkolta heti löytyy, jos menään järempääkin, puheli Tuomelan emäntä.

— Niin, jääkää vaan hevoskyytiin, minä odotan siellä kirkon portilla, myönsi Reeta.

Tytöt jo taipuivat jäämään, vaan kiire oli kirkolle. Emäntä koetteli vehnäpullilla houkutella odottamaan, vaan kun ihmisiä ehtimiseen ajaa hyristi ohitse, täytyi tyttöin päästä lähtemään vähä ennen kellojen soittoa. Emäntä otti Viijan syliinsä ja isäntä Sylvi piteli Liisaa. Petu istui keskessä ja oli kovassa hevosen ajamistouhussa, vaan ei isänsä antanut ohjaksia.

Emäntä puhutteli hyvittelemällä Viijaa ja saikin tietää Lassin vuoleksimasta lehmikarjasta sekä talouspaikasta piertanolla. Emäntä puolestaan kertoi Petun hevosta, tämänkeväisestä ruunikko-oriista ja niistä monista läkki- ja puuhevoisista, joita on joka markkinoilta ostettuna.

Kohta oltiin kirkolla. Reeta ja emäntä lähtivät lapsinensa hautausmaalle kävelemään. Samppa jäi seisomaan sikarin kauppiaan luokse. Papit tulivat kohta ruumiita hautaamaan ja lukkari alkoi vetää virttä, jotta kaulasuonet pullistuivat.

— Tuolla lailla sitä sinunkin isäsi ja äitisi vietiin hautaan, selitti Reeta saattojoukon lähdettyä Viijalle.

— Ikävähän se on kuolema ja kun vielä orvoksi jääpi, huokasi Tuomelan emäntä ja ohjaili poikaansa Viijan ja Liisan kanssa yhtä matkaa kävelemään.

Viimeisiä ruumiita saattamaan ei jäänyt kuin yksi pappi, toinen meni jo kirkkoon.

— Mennään ihan papin perästä kirkkoon, ettei jäädä takapenkkiin, ehdoitti Tuomelan emäntä.

Vaan ne olivatkin jo täysiä, keskipaikoille vielä mahtui, kun sai penkin suulle asettuneita eukkoja niin paljon houkutelukseksi, että päästivät ohitsensa. Äitit istuttivat lapset keskeensä ja sitten alettiin katsella kirkkoa. Alttarikuvassa oli tytöille vielä hyväksi aikaa katselemista. Saarnan aikana rupesi heitä nukuttamaan. Petu syödä muokkasi vehnäpullaansa.

— Anna siitä Viijallekin, kehoitti Petun äiti, vaan kun poika ei ollut milläänkään, lohkasi hän itse.

Liisakin havahti ja alkoi nyristä, että eikö lähtä jo pois.

— Ollaanhan vielä, että kuullaan ketä on kuollut, houkutteli Reeta.

Kohta ne joutuivatkin ja sen perästä pitkä luettelo ketä aikoo avioliittoon.

— Kyllä keräytyy noita köyhiä, kun ei kuin renkiä ja piikoja enimmästään kuulutetaan, kuiskasi Tuomelan emäntä Reetan korvaan.

— Vähäpä tuntui muita olevan, myönsi Reeta.

Papin viimeisiä rukouksia lukiessa alkoi jo joukot mennä ulos. Paluumatkaksi otti emäntä taas tytöt kerryihinsä ja siihen kun Reeta joutui Mestariin, oli kahvikin valmiiksi keitettyä. Se oli nyt omaisen puolesta. Siinä sitten tutkittiin kaikki sukuhaarat, puolelta ja toiselta, ja kun luuloa lisäksi pantiin, tuli Viija neljänneksi serkuksi emännälle. Reeta ei siinä miksikään omaiseksi kääntynyt,

mutta ennenkuin emännän kanssa erosivat, olivat he hyvät kuin parhaat sisaret. Puhuivat jo paljon sellaisia asioita, joita ei jokaiselle sanotakaan.

Koti-ikävä alkoi tyttöjä vaivata ja Samppakin kopisteli piippuaan lähtevän näköisenä.

— Taitaa nämä meidän pienet kirkkomiehet jo kii-rehtiä kotiin, sanoi Recta. — Hyvästi nyt emäntä ja paljon kiitoksia.

— Ei niin vähät kannata kiitellä. Mut jos vähänkin soveltuu, niin käykää toki koko joukolla meillä kylässä, kun ollaan vähän omaisiakin, kehoitti emäntä.

Sitten heitettiin erojaishyvästit. Kaikki käänivät selkensä kirkkoon päin. Voimakkaimmat ajoivat hevosilla, huonoimmat astuivat jalan ja keskinkertaiset kulkivat veneellä. Rannoilta lähtikin veneitä toinen toisensa perästä mennä tuijottamaan kotiansa kohden. Soutumiehet vaan eivät olleet selkänsä kääntäneet, he katselivat nyökkäis-tessään yhä etenevää kirkon tornia ja tuolta toisaalta päin näkyviä kauppapuoteja rantatörmällä. Yhä ne etenivät ja viimein jäivät tuonne niemen taakse näkymättömiin.

Väsytys verkastutti kirkkomiesten kulkua. Tuntui niin hyvältä ajatella kohta pääsevänsä vuoteelleen. Aurinko oli korkealta kesäpäivän matkoiltaan kelluellut alemmaksi ja paistoi hyvin hellävaroen hienon pilvihunnun lävitse.

Viijan ja Liisan päät painuivat veneen nytkähdel-lessä yhä alemmaksi ja kun aurinko, toivottaakseen hyvää

yötä, viimein kuvasi kauniit ruskot taivaalle, olivat ihmiset, niin isot kuin pienetkin, suloisen unen helmassa.

* * *

Kirkossa käynnin muisto säilyi Kivirannan lapsilla aina talveen asti. Vanhatkaan eivät käyneet enää kuin yhden kerran kesänäikana ja sillä tiellään otti Reeta Tuomelan emännän kutsut täyttääkseen ja kävi hänen kotonaan yötä olemassa. Nyt heidän ystävyytensä kasvoi yhä lujemmaksi. Siellä oli katseltavana kaikki talon rikkaudet, pienemmistä suurempiin. Monta tusinaa oli Reeta luke-
nut kahvikuppiakin ja tusinan suuria hopealusikoita, siihen muita rikkauksia jos kuinka paljon. Samppakin innostui Reetan kertomuksesta, niin että sanoi: „Mahtaa olla omistaan elävä talo.“

Reetan kertomukseen liittyi vielä, että siinä on kaksi poikaa, toinen Petua vähän vanhempi, Wester-niminen, joka ei näytä aivan niin virkeäjärkiseltä, mut kyllä siitä vielä mies tulee.

*

Joutui taas tuo hiljainen talvi, joka supisti elämän niin pieneksi, että Kivirantakin näytti pihasta päin katsoen olevan hyvin hienossa kantimessa muusta maailmasta. Jäälle oli harvoin ajettu tien viipero joka vei toisiin taloihin. Pihassa soikuloi muutamia vähän enemmän tallaita polkuja, joista Sampan heinätie oli pisin. Sitten vei

saunalle vahvin ura, joka oli lämmittäjän jaloista tallautunut melko mustaksi. Kylpy olikin ainoa virkistys kylminä talvi-iltoina, ja herrat eivät ole tyytyväisempiä istuessaan teatterinsa penkillä, kuin oli Samppa päästyään kuuman saunan lauteelle vasta käteen. Lämmittämisestäkin sai hän pitää tänä talvena suurimman huolen, sillä Reeta ei sanonut rupeavansa mokomaan puohinkiin. Tyttöinkään mielestä ei Reeta ollut aivan samanlainen kuin ennen, vaan eivät he osanneet sitä ajatella miksikään.

Muutamana aamuna tuli Lassi tyttöjä herättämään.

— Nouskaapa jo pois, kuin on yöllä tullut vieraita ulkomailta

— Kuka se on se vieras? urkkivat tytöt raotellen silmiään.

— Kuka tuo lienee, ei sen puhetta ymmärrä, kun mitä lienee ulkomaan kieltä, selitti Lassi.

— Missä se nyt on?

— Eikö se liene kamarissa.

— Uskaltaako sitä käydä katsomassa?

— No kun menette hiljaa, niin ehkä se ei suutu.

Hiljaa lähtivät tytöt hiipimään kamariin. Mökinmuori siellä parhaillaan joi kahvia ja Reeta oli pitkällään sängyssä.

— Lassi sanoi, että täällä on ulkomaan vieras, sanoi Viija.

— On se täällä vasussa, sanoi muori ja nosti vaateen laitaa.

-- Pikku lapsihan tuo on, sanoi Viija iloisena.

— Eihän se ole isokaan, myönsi muori. — Vaan ottaakos Liisa tämän veljekseen, sitä varten se kuuluu tänne tulleen.

Liisa ei puhunut mitään, näytti jo vähän ymmärtävän asiata.

— Eipä taidakaan olla mieluista, lisäsi muori. Taitaa Liisaa peloittaa että perintö pienenee, jos ottaa.

Viija oli enemmän mielissään tästä uudesta vieraasta, vaikka ei hän kyselemälläkään päässyt selville, mistä se on tullut.

Kylän emäntiä alkoi tästä puoleen kulkea Kivirannalla ja toivat toinen toistaan suuremman pussakan ruokatarvikeita, jotka kuuluivat olevan „makuumiehelle“. Viijan sedän emäntä ja Kotaniemen emäntä, jotka olivat sisarukset, tulivat yhtä matkaa. Santtu poika oli tietysti mukana.

— Eikö Viija saisi lähteä nyt setäläänsä kylille? kysyi Kupeiston emäntä Reetalta, kun alkoi pois lähtö lähestyä.

— Minkä vuoksi nyt?

— Ei minkään muun, vaan olisihan sitä vähemmän noissa lapsissa hoitamista, kun et itse kumminkaan nyt kykene, selitti Esan emäntä.

— Onhan tuo nyt vähän niinkin, mutta siinä se tulee hoidetuksi yhtenä.

— Kinkerissäkin saisi olla samalla tiellään, huomautti vielä vieras.

— Ompa se Liisakin kotona, sanoi Reeta.

— Löytyypäs siihen nyt esteitä, sanoi Kupeiston emäntä kiukkuisesti. — Luulisi että se siellä aivan nälkään näännytetään, kun se aina niin vastenmieliseltä tuntuu.

— No, viekää, viekää sitte sinne rikkaisiin hyvälle elämälle, vastasi Reeta takaisin.

Mutta toinen sanoi taas paraten. Ja lienee kai kuullut että Reeta ihastelee Tuomelan rikkautta, kun viskasi sillä lopuksi.

— Jos teillä on mahtailemista, niin tulkaa sitten, kun minä paranen, sanoi Reeta kääntyen seinään päin vuoteellaan.

Sen enempää ei hän ruvennut puhumaan. Vieraat alkoivat laittaa Viijan päälle vaatteita. Kävi hän kumminkin ensin kysymässä lupaa, eikä Reeta ollutkaan Viijalle ynseänä. Kotaniemen emäntä kutsui Reetaa tulemaan viikon päästä heille kinkeriin, mutta ei Reeta luottanut tämän enemmän kuin toisenkaan sisaren ystävyYTEEN.

*

Kotaniemessä kinkerissä ei Kivirannalta ollut muita kuin Samppa ja Liisa. Viija tuli setänsä lasten kanssa ja joutui lukemaan Tuokon eteen, joka hänen lukuansa kiitteli papille mitä mainioimmaksi, jossa ei tällä kertaa ollut puoltakaan liikaa.

— Sepä on sangen kaunista, puheli pastori, että vaikka on orvoksi jäänyt, on Luoja sallinut tulla niin hy-

vain ihmisten hoitoon, että pitävät huolen lapsen sielun ravinnosta. Heille taivaallinen isä on sen palkitseva.

— Niin, ja tällä oli hyvälukijat vanhemmat, sanoi Tuokko.

— Aivan oikein, sillä vanhempain hyvydestä samoin kuin pahuudestakin on lapsi usein osallinen, kuten käskyissä jo sanotaan. — Ole vaan lapsi ahkera vastakin . . saat tästä pienen kirjan lahjaksi.

Viiija otti sen ja niijasi.

— Kuinka tämä Mari Arolainen osasi? kysyi pastori.

Tuokko yritti sanoa, että menihän tuo jotakuinkin, vaan kun näki Arolaisen itsensä luettavan parhaallaan Santtua, niin sanoi, että hyvästi se meni tältäkin.

— Kuinkas tämä Marin veli, Antti, osasi?

— Menihän tuo tavallisesti, vaan ei niin joutuin kuin näiltä, selitti Tuokko.

— Vai niin, vai niin, puheli pastori ja katsoi Antin silmiin. — Sinä olet kolmea vuotta vanhempi näitä tyttöjä ja ei vielä mene niin hyvästi.

— Kyllä minä osaankin, selitti Antti, vaan luin hitaasti, että ennättää nähdä, meneekö se oikein.

— No, olehan vaiti ja korjaa lukuasi ensi kinkeriin, päätti pastori puheensa.

Poika nyökäytti päätään ja poistui joukkoon, jossa toverilleen nauroi, mistä syystä häntä toruttiin.

Arolainen toi luettamansa lapset papin eteen ja Tuokon harmiksi selitti Santun lukua, että kyllähän se

ulkoa menee, vaan lukee niin kovin kiivaasti, että ensimmäistäkin uskonkappaletta lukiessa tulee sielulle silmiä ja korvia ja jos mitä.

Pastori antoi muutamia hyväntahtoisia neuvoja ajatuksella lukemiseen ja sitten siirtyi toisiin.

Kinckerin lopussa tuli kylän „silmän tekeissä miehissä“ sen verran muutosta, että Tuokko sai lasten kasvattajan viran, kun Arolainen, entinen pyhäkoulun pitäjä, anoi siitä eroa.

Pappien pois mentyä jäivät kutsutut kinckerivieraat vielä viimeistelemään.

— Viijahan sai kirjan. Tule nyt setällesi vähän lukemaan, sanoi Esa.

Viijaa ujostutti alusta, vaan sitten se alkoi vakiutua ja Risa-Pekan kertomus miellytti muitakin.

— Eikös ole hyvä lukija tuo Viija, sanoi Arolainen.

— Saisit sinä, Esa, kun olet sen setä ja holbooja, panna johonkin kouluun.

— Mitä varten? kysyi heti Tuokko.

— Sitä varten, että pääseehän jotain ymmärtämään tästä maailmasta. On niitä köyhiäkin pöllönä kuolemaan.

— Minkä ymmärryksen ne sieltä saavat, väitti Tuokko. — Laiskoja ja nenäviisaita tulee, eikä mitään muita.

— Laiska on laiska, vaikka ei i:tä tuntisi, ja joka opista nenäviisaaksi tulenee, niin silloin sitä on liika vähä, puollusti Arolainen.

— No se tuo lienee, sanoi Tuokko. Pitää sitten kouluttaa, vaikka menkään viimeinenkin penni . . ne sitten ehkä työtökin pappilaan naidaan.

— Pappilaan . . viimeinen penni . . Tuo nyt ei ole aikamiesten puhetta, sanoi Arolainen. — Suututtaa, kun aina tormataan viimeiseen penniin, vaikka ei keskimäistäkään tarvitsisi mainita. Joku sata jos tuhansista menisikin, mitä tuo on.

— Mitäs vielä, sanoi Tuokko halveksivasti. Ei se tunnu mennessä miltään. Ja mitä sillä sen enemmällä viisaudella tekee, kunhan osaa lukea?

— Jos ei tehne. En minä rupea enää virkkamaan mitään, sanoi Arolainen.

— Niinpä se täytyy sanoa, iloitsi Tuokko.

— Ei se pakosta ole, vaan kun tämä ei ole mikään väittelyseura.

Esakin sai vähän suun vuoroa ja sanoi:

— Pitäisihän tätä Viijaa edes sen verran kouluttaa, että oppisi kirjoittamaan . . lukeahan tämä osaakin.

— Hyvästi osaakin ja siinä on kyllä, sanoi Tuokko. Mitä „riivailemisia“ niillä vaimon puolilla on.

— No, eikö sitä mitään ole tehtävä, jota ei tiedä varmaan tarvitsevansa, kiivastui Arolainen. — Jos niin ajatellaan, mitä me ruvetaan kyntämään ja kylvämäänkään, satutaan vielä kuolemaan, niin silloin se työ meni hukkaan.

— Niin, vaan jos eletään, niin tarvitaan, se on toivon päälle tekemistä, sanoi Tuokko.

— Onhan oppiminenkin toivon päälle. Voipihan tuollekin Viijalle olla kirjoitustaito vielä hyvin tarpeesen.

— Selitäpä milloinkaa, sanoi Tuokko ja nauroi koko naamallaan.

— Kyllä selitän. — Oletko, Viija, niin nokkela-jalkainen ja käyt katsomassa, ettei siat liene nousseet rekeen . . . ennätin sinne viedä lasten eväslaukun.

— Viija lähti heti.

— Nyt minä selitän, jatkoi Arolainen. — Esimerkiksi siinä on kirjoitustaito ja muukin oppi tarpeesen, että jos tuokin tyttö ei tahtoisikaan mennä naimisiin, vaan hoitaisi itse talonsa. Ja jos meneekin, niin suoraan sanoen sitä ennen tarvitsee osata kirjoitusta lukea ja kirjoittaa. On niitä silloin kirjeiden lähettäjiä ja eikö tuo ole häpeä jos kelle kulkea niitä muilla luottamassa.

Jopa nauroi nyt Tuokko kauniimmasti, kuin koskaan ennen ja sanoi:

— Polttaa mokomat. On tuota muutkin olleet nuorena, eikä noita tarvinneet.

Arolainen yritti vielä jatkaa intosta, vaan painoi väkisinkin suunsa kiini. Viija tuli samassa ilmoittamaan, että pojat tappelevat ulkona ja haukkuvat toisiaan. Tuokko kiirehti hätään. Santtu oli pudottanut muutaman kerju-pojan tallin portailta, josta tuli ensin voimain koettelu ja Tuokon tullessa oli poika mitä selvimmillä sanoilla selittämässä Santulle sukunsa historiaa, eikä hellittänyt, vaikka toinen vakuutti, että tulehan meille toisen kerran, niin et

saa ruokaa. Tuokko kuuli pojan selityksessä niin paljon itseäänkin, että hän uutena lasten kasvattajana aikoi panna kasvatustoimensa alulle, vaan vasta oli sormensa sitä suuntaa kohden haran, mistä pojan tukka olisi pitänyt löytyä, kuin kompastui reen aisaan ja siihen se tämä ensimmäinen yritys raukesi.

3.

Ihmisen ijässä on vuosia, jotka ovat niin paljon toistensa kanssa yhden näköisiä, että on aivan turha vaiva ruveta niistä erikseen kertomaan. Ei Viijankaan maailma entisestään sanottavasti suurentunut rippikoulu-ikään tullessa. Muut oppikoulut jäivät aikomisiin, sillä setänsä ei katsonut tarpeelliseksi ruveta sen suurempiin kustannuksiin, kuin että oppii kirjoittamaan. Tuostakin vähästä koulun käyttämisestä oli Esan lankomies Tuokko juonissaan, eikä sitä sopinut hyvin suututtaa, olisi alkanut vaatia saalistaan pois.

Viijaa itseäkään ei haluttanut paljon käydä koulussa, hän kun näki että hänet huomataan ilman sitäkin. Sekin selvisi, mikä hänen arvoaan kohotti toisten saman ikäisten rinnalla. Se oli tuo entinen kotipaikka, Rasila. Viija näki että ilman sitä ei häntä huomattaisi enemmän kuin muitakaan.

Moni poika oli jo edeltä päin aivojaan vaivannut tutkiessaan mitä tietä pääsisi joutuimmin perille kohta alkavassa kilpajuoksussa. Varmimmat luulivat olevansa ne, jotka voivat luottaa isäinsä täyteläisiin rahakukkaroihin ja pitkiin pellon vakoihin. Ne ne ovat ennenkin auttaneet. Täytyi sentään ottaa yksi askel yli vanhoista ja taivutella kättään tekemään paperille sen laista kirjoituksen koukerosta, jolla voisi hätätilassa ajatuksiaan ilmaista.

Muutenkin olivat pojat huolellisia tulevaisuudestaan. He tunsivat ja tiesivät ulompanakin asuvat kuuluimmat tytöt, ja Viija asetettiin näiden kuulujen joukkoon tavallista aikaisemmin. Jos oli jokin nuorten kokouspaikka, viitattiin salaviihkaa tuntemattomalle, että tuo se on se. Tällaiset viittaukset olivat vaeltaneet niin pitkälle, etteivät rikkaimmat pojat niitä enää kaivanneet.

Viija itsekin huomasi, miten pojat häntä toisilleen osoitellen neuvoivat ja se alusta vaivasi niin, että hän koetteli vähän vältellä suurempia nuorten kokouspaikkoja. Mutta vähitellen siihen tottui ja ehkäpä olisi ollut mielestä paha, jos eivät olisi katselleet. Toiset tytöt hänen onneaan imartelivat, vaan ilmestyi siinä tuossa imartelussa välisti kateuskin, jolloin Viija otti eronsa heistä ja turvautui Liisan seuraan.

Liisa ei milloinkaan osoittanut kateutta, hän palveli aina. Rippikoulun käyntinsäkin myöstytti hän yhden vuoden odottaakseen Viijaa, kun tämä oli niin tahtonut. Katekismuksen läksyissäkään ei Liisa tahtonut jätättää. Ainoa, jossa hän ei voinut odottaa, oli eroitus ruumiin rakennuksessa. Liisa oli vähän isompikin ja jäseniltään paljon jätterämpi, kasvot punakat, nenä pystö ja terävästi suoraan katsovat ruskeat silmät, joissa kuitenkin näkyi vähän perintöä Sampan nauravuudesta.

Viija taas oli hennompi, kasvot hienosti punakat, nenä melkein suora, silmät siniset ja katsanto sellainen, joka antaa muille vuoron ja katselee mieluummin silloin,

kun ei muut katso häneen. Huulet ohuet, sellaiset, jotka näyttävät puhuessa liikkuvan vähän jälempänä kuin ääni kuuluu.

Liisa kulki keväällä ulkotöissä, eikä Viija olisi tahtonut siinäkään aivan jällelle jäädä.

— Kovinhan sinä olet vielä nuori, sanoi Reeta. Lue vaan nyt rippikoulun edellä. On niitä sitten omiakin töitäsi, kunhan koulun käyt.

— Vaan kun Liisakin on ulkotöissä, sanoi Viija.

— Vaikka, sanoi Reeta. Liisa on vanhempi ja vanterampi. Ja jos ei olisikaan, niin Liisan on toista . .

Ilman selityksettä Viija jo ymmärsi mikä tämän eroituksen teki: Liisan täytyi työllään alkaa ansaita sitä, mitä Viijalla jo ennestään oli, nimittäin rikkautta.

*

Liisa ja Viija olivat matkalla rippikouluun. Yhdessä venheessä oli muitakin saman kylän tyttöjä.

— Mihinkä te menette kouluviikoiksi asumaan? kysyi eräs piikatyttö Viijalta.

— Eipä me ole vielä päätettynä mihin tuota menisi, vastasi Viija lyhyesti.

Liisa, joka sousti Viijan kanssa vieretysten, sanoi hiljaa:

— Eikös me jo kotona päätetty Mestariin mennä.

— Niinhän me mennäänkin, vaan mitä se tuo tyttö tarvitsee sitä tietää, selitti Viija hiljaa toverilleen.

Nyt jo Liisa huomasi tietämättömyyden syyn ja tunsihan itsessään vähän sääliä tuota köyhää piikatyttöä kohtaan, jonka olisi ehkä mieli tehnyt tulla samaan kortteeriin. Lieneekö saanut palvelustalostaan ruokaakaan kyliksi, kovinhan oli eväsnyytti pieni.

Kirkkosalmea soutuessa kumahti jo kellojen ääni. Kohta alkoi kuulua ruumisvirren laulua ja joukkoryhmät kuljeksivat hautausmaata edestakaisin.

— Mihinkäs sinä aijot mennä kortteeria? kysyi Viija rantaan tultua Arolan Marilta.

— Tuonne haudankaivajan mökkiin, sanoi Mari.

— Elä mene sinne, sanoi Viija, tule meidän kanssa.

— Onkos teillä jo asunto tiedossa?

— On. Me mennään Mestariin.

— Vai jo teillä oli, sanoi Mari. — No jospa minä tulen vaikka sinne. Jouduttautaanhan nyt kirkkoon, sitte sieltä tultua päätetään.

Toiset jäivät jällelle, kun he lähtivät kolmensa kiereelle astua leikettelemään.

— Kuin sinä olet laukun ottanut, sanoi Viija Marille, kun olivat matkaa kulkeneet.

— Onhan tämä vähän rumempi kantaa kuin nyttii, vaan kun isä käski tämän ottaa, niin en ilennyt puhua mitään, selitti Mari.

— Olipa tuo nyttii tai laukku tämän matkaa, sanoi Liisa lohdutukseksi.

Saatuaan tavarat huoneesen, alkoivat he astua kirkolle.

Toimituksen loputtua tuli kirkkomaan portilla Tuomelan emäntä Viijaa tervehtimään ja oli oikein nähtävästi ihastuksissaan.

— Minulle jo tullessa kävi aivoot, että tapaan minä jonkun tuttavani, selitti emäntä. — Ja nyt pitää Viijan lähteä meille, kun ei yhtään kertaa ole tullut käydyksi, vaikka ollaan omaisia ja kohta kymmenen vuotta oltuna tuttavina.

— En minä pääse, kun huomenna alkaa koulu, sanoi Viija.

— Kyllä siihen kerkiää, sanoi emäntä. Aamulla varhain kyyditään. On meillä hevoisia. Joilla toki ajetaan useampi päivä täällä, eikä sillä ole väliä.

— En minä kuitenkaan nyt pääse.

— No ensi lauantaina varmaan joutaa ja kun täällä on tarvis muutenkin käydä, niin silloin pitää Viijan ihan varmaan tulla.

— Vaan jos tämä Liisa ei lähde, sanoi Viija.

— Tulette vaan yhtä matkaa, mut jos ei Liisan haluta tulla, niin kuluuhan se aikaa täälläkin.

— En minä yksinäni, sanoi Viija.

Emännän täytyi ruveta Liisalle hyväksi ja tämä lupautuikin tulemaan.

— Onko tämäkin kolmas yhtä joukkoa? kysyi emäntä.

— On, selitti Viija. Tämä on Maria Arolainen, meidän kanssa yhdeltä kylältä.

— Tulkaa vaikka jokainen, sanoi emäntä. — Ja nyt minun pitää lähteä. — Se teidän koulu alkaa huomenna. Maisteri kuuluu tulevan ensin tutkimaan. Elkää vaan hätäytykö lukiessanne. Se on se maisteri käynyt usein meillä kulkiessaan ja on hyvin lauha mies. Petu sitä kerran kyyditsikin ja aivan koko matkan niillä oli puhetta piisannut. — Hyvästi nyt, tulkaahan sitte! varoitti emäntä vielä menesäänsä.

✽

Viikon kuluessa tyttöjen lukutaito tutkittiin ja perjantaina saivat huonoimmat mennä kotiinsa lisää oppimaan. Jällelle jääneet viettivät ilomielin lomalaivantaitaan. Mestarin pihamaalla juoksi kymmenkunta tyttöä „leskeä“. Siinä helmat humisivat ja tuon tuostakin sattui kiireessä menossa sujahtamaan pitkin maata.

Hauskimmallaan oli lesken juoksu, kun Tuomelan isäntä Sylvi ajoi kartanolle. Viija erosi kohta leikistä ja toisetkin seisoutuivat.

— Mitä me tuota katsotaan, juostaan pois, sanoi joku joukosta.

— Se on tuo Viijan hakumies, selitti Arolan Mari hiljaa.

— Minnekä sitä haetaan?

— Tuon Tuomelan isännän kotiin.

— Onko ne omaisia?

— Tuskin yhtään.

— Vai niin. Ja yhtä kaikki on tultuna asian alkain hakemaan. Mitäs se alkaa olla . . . saas nähdä, puheli tyttö.

Sylvi tuli Viijaa tervehtimään ja tahtomaan kotiinsa. Eihän siinä Viijalla ja Liisalla ollutkaan enää inttelemistä, kun olivat emännälle niin varmaan luvanneet, mutta Mari ei taipunut ollenkaan.

— No lähtään me, jotka lähtään, sanoi Sylvi ja meni hevostaan päästämään.

— Alakaa vaan mennä, kiirehti Saara, ja viekää minulta emännälle paljon terveisiä.

Kiireelle kiipesivät tytöt kärryihin ja itse Sylvi astua potkaisi pitkällä säärillään perästä. Sitten hän asettui etunojaan istumaan ja tapansa mukaan venäyttäen leukaansa, nykäsi hevosen juoksemaan

Valtatielle tultua otti Sylvi ohjokset lujalle, niin että hevonen konkaroi yksissä jalkainsa teissä ja löysätessä aina hyökkäsi pitkiä laukkoja. Tytöt olivat ensi kertaa tämän laisessa menossa. He istuivat jännitettyssä asemassa, pitäen pitkät henkäyksen väliajat ja seurasivat tarkasti hevosen jalkain liikettä, sekä Sylvin torveksi mytistettyin huulten miuskutusta.

Metsäisimmille taipalille tultua muuttui meno tavalliseksi.

— Oletteko ennen käyneet täällä päin? kysyi Sylvi samalla sylkäistä ruikaten maantielle.

— Ei ole käytyä, vastasi Viija.

— Vai ei. Lyhyt matka tämä on. Ei tässä mene kuin vähän toista tuntia toisilla hevosilla ajaessa, vaan tämä otettiin lampuodilta velasta, ja näkyy olevan huonokulkijata sukua.

— Menehän tämäkin, virkkoi Viija jotain sanoakseen.

— No kyllähän tästä tulee, kun on meillä muutamia vuosia . . hyvä hevonen tästä vielä tulee.

Sylvi veti ohjakset lujemmalle. Hevonen konkaroi taas vähän, vaan painoi sitte päänsä rintaan kiini ja näytti päättävän kulkea loppumatkan omin apuinsa.

Perille tultua oli emäntä rappusilla vastaan ottamassa, pyyhki kiireelle käsiään emännöitsijä-liinaansa ja siinä samalla puheli:

— Tulipaan sieltä vieraita. Suutani vasta syyhyttikin niin näpäkästi oikealta puolen — Tässä ollaan niin jokapäiväisissä, kun lapoin vasta ikään rieskoja uunista. Käntenikin ovat niin nokiset . . No, terve, terve! . . Tulkaa tänne kamariin, vaikka kyllähän tämä on vielä niin huonossa laitoksessa. Istukaahan nyt täällä yksinänne, minulla on vielä vähän tekemistä tuolla tuvassa.

Tytöt jäivät kahden. Kamari oli suuri, seinät jolloinkin kalkitut, samoin laki. Laen keskikohdalle oli maalari kyhännyt erivärisen pyörylän ja vedellyt keskuksen täyteen kaikenlaisia koukeroita. Toisella seinämällä oli sänky, tyynyjä täyteen pakattuna, toisella suuri kaappi ja sen kohdalla seinään kiinitetty tummunut „diploomi“,

saatuna kymmenen vuotta takaperin „hyvästi hoidetusta varsasta“. Muutamia tuolia seisoi ympäri huonetta ja perällä akkunan lähellä suuri kello. Siinä oli kaikki mitä tytöt äänetöinnä katsellessaan näkivät.

Muista huoneista kuului kiireistä liikettä. Petu aukasi kohta oven ja tytöt huomasivat, että joku jäi oven taakse, eikä tullut sisään. Petu kätteli vieraita, vaan kuulumisten kysytyä yritti tulla puheen aineesta puute. Ei siinä sentään kovin kauvan mennyt. Tyttöin koulusta se alku lähti, kulki viime viikkoisten ilma-in kautta pelloille ja sieltä se oli jo tulemassa pihaan päin, kun Sylvi tuli ja keskeytti muilla toimillaan.

— Otapa Petu ja pane muistikirjaan ylös ne lampuotien jyvö-otokset, sanoi hän ja kaivoi taskustaan avaimet.

Petu meni kaapille ja laski alas ylä-oven. Sieltä avonaisen laatikon periltä paistoi hopeakaluja aivan kuin hopeasepän kopukasta. Muistikirjaa ei tahtonut löytyä, sai aukaista useampaa laatikkoa ja jotakuta kahdestikin. Ensiksi katsotusta se viimein löytyi. Sitten hän istui pöydän päähän lyijykynä kädessä, jota kasteli suussaan sillä aikaa kuin isänsä muisteli annoksiensa määrää.

Tat tat, tat tat, tat tat, kuului kiireinen kaputus viereisestä huoneesta, jossa särettiin sokeria.

Kohta tuli emäntä. Hän oli muuttanut pois leipomasesiliinansa ja toi kahvia, sokerit suuria kuin potattilohkot. Pieni tyttönen kantoi eri tarjottimella vehnästä, nekin paksuja kuin heinämiehen leipäpalaset.

— Kun nyt vierasten aikana rupesitte siinä lasku-
janne tekemään, sanoi emäntä naurusuulla.

— Ei tässä ole kuin vähän ylösponoja, sanoi Sylvi.
Viijalle kahvia antaessaan selitti emäntä:

— Se on tuo meidän ukki tullut niin laiskaksi, ettei
mitään kirjoita ylös, kun vaan Petu joutui. Sitä se aina
hakee vähäisimpiinkin tarpeisiin. Tuo meidän vanhin
poika Westeri sai vielä olla rauhassa, vaan nyt ne ovat
Petun varassa kaikki nuo.

Emännän selittäessä näytti Petun kasvoilla kuljek-
sivan hyvän mielen laineita ja lyijykynä se silloin pyrä-
hytti muutamia mutkia, noin vaan kylmiltään, alkua ottaessa.
Sylvi niekautti leukaansa ja sanoi muistiinpanot loppuneen.

— Kuka se on Viijan holhooja? kysyi Sylvi kahvia
juodessaan.

— Setä se on, sanoi Viija nypelöiden esiliinaansa.

— Hym, vai niin. Hoitaako tuo hyvästi kotinne
kunnossa pysymistä ja muita?

— En minä muuta tiedä, kuin että setä se ne
hoitaa.

— Niin, niin, luultavasti. Mutta tahtoo usein olla
vahingoksi, kun on kovin läheinen omainen holhoojana,
varsinkin jos ei ole varakas.

— Miten tuo lienee, sanoi Viija.

— Niin, minä vaan ilman tässä sanon. Voipihan se
olla hyväkin. Vaan sitten ei tarvitsisi pelätä, jos olisi
joku varakas syrjäisempi.

Emäntä oli tuomassa toisia kuppia vieraille ja lisäsi miehensä puheeseen:

— Onhan ne toki varakkaita, ja eikös Kotaniemeläinen . . ?

— Niin, no, kyllähän, vaan se nyt . . saneli Sylvi ottaakseen alkua, mutta kun ei oikein sanoiksi soveltunut, niin heitti kesken.

Sitten vei emäntä vieraansa katselemaan toisia huoneita, joista mentiin vaate-aittaan. Paljon olikin vaatteita, niin että vääriksi olivat orret sujuneet painon alla.

Iltaruoka oli laitettu niin hyvä, ettei kaikki koulutyöt liene eläissään niin täyteläisen pöydän ääreen istuneet, vielä vähemmin koulussa, jolloin on vaan tavallisesti kahden laiset ruuat: voita ja leipää, leipää ja voita.

Ja yösija sitten! Mestarissa ei ollut kuin olkialuinen ja tyynyjäkin yksi, mutta täällä oli laitettuna sänky, johon heittäytyi kuin höyhenkokoon. Mahdottoman suuret tyynyt pään alle ja vielä korvatyyny lisäksi. Siihen suuret lakanat ja takki, jonka keskuspäällinen oli tehty summattoman suuresta silkkihuivista, ja joka kädellä koetellessa niin somasti kahisi. Emäntä tuli vielä nukkumaan ruvetessa kyselemään, olisiko mitään korjattavaa vuoteessa. Ei ollut mitään. Aivan siinä käänteli itseään, kuin uimasillaan, eikä tahtonut untakaan saada. Kellokin vielä käydä rakutteli niin arvokkaalla äänellä ja kuului kuin se yltyisi toisinaan tavallista mahtavammin astumaan. Salaa oli

viimeinkin uni tulla hiipinyt ja kuljetteli sitten koko yön sekalaisessa unien maailmassa.

Aamusilla he heräsivät vasta, kun kahvia tuotiin. Ennen toisten kuppien juomista olivat he vaatteet päällä. Kohta tuli emäntäkin ja oli niin ystävällisen näköinen valkeapohjaisissa aamuvaatteissaan.

— Johan te olette aivan lähtevän näköisiä, sanoi emäntä. — Elkkää pitäkö mitään kiirettä. Petu kyyditsee huomenaamuna ja silloin ennättää hyvin hyvästi.

— Nyt sitä pitäisi lähteä, sanoi Viija. Täti tulee luultavasti kirkolle.

— Jospa tuleekin, niin ei se siitä pahastu, kun tietää että te täällä olette, vakuutti emäntä.

— Ei me saateta mitenkään olla tällä kertaa huomiseen asti, sanoi Viija.

— No jos se on aivan käymätöntä, niin heitetään toiseen kertaan. Vaan sitten pitää tulla useammiksi päiviksi. Menkää nyt vähän kävelemään, minä menen ruokaa laittamaan ja sitten tästä päästään miehissä kirkkoon.

— Missä päin täällä kävelisi? kysyi Viija.

— Joko tuonne tielle, eli jokivarrelle, neuvoi emäntä.

— Ja onhan täällä Petu. Mene näiden vierasten tyttöihin hupina tuonne kävelemään.

Petu oli heti valmis. Kantapäitään nurmikkoon viisittäen lähti hän kävelemään tyttöjen rinnalla.

— Minkä laisia unia niitä nyt nähtiin? kysyi puheen aluksi Petu.

— Pitkänä yönä ennättää nähdä niin paljon, että kukapa ne muistanee, sanoi Viija.

— Niinhän se käypi, kun näkee kaikki unet yhteen jaksoon, sanoi Petu mielissään puheensa aineesta. — Pitäisikin tehdä niin, että nukkuisi vähän kerrassaan ja välillä aina kertoisi.

— Mahtaisi olla parempi, sanoi Viija. Vaan en minä ole tuota konstia ennen kuullutkaan. Ja kyllä minä kerran heräsin tuon kellon lyöntiä, vaan tämä Liisa tuntui nukkuvan niin raskaasti, että olisiko kuullut, jos olisi kertonutkin.

— Pahastipa kävi niille unille, tuumaili Petu ja viekkaasti nauraen lisäsi: Olisipa pitänyt olla joku muu syrjäisempi siinä mailla.

— Mitä vielä, sanoi Viija. Yöllä nukkuu rauhallisesti.

— No, niinhän tuo näin koulun aikana ja sepä se taisi ollakin esteenä, ettei mitään muita syrjä-häiritsijöitä ollut, kuin mitä kello pahinta.

— En minä nyt tuota puhetta enää ymmärrä, sanoi Viija. Vaan jos se lienee tämän puolen tapa puhua niin mutkille.

— Ei täällä ole puheet mutkaisempia kuin sielläkään, vaan pitää sitä toki kartella koululapsille luvattomia puhumasta.

— Eiköhän ne ole silloin luvattomia muillekin, jos kerran koululapsille.

- Ei ole. Rippikoulussahan ne luvat annetaan.
- Mitä ne on ne luvat?
- Pitäisikö ne sanoa?
- Sanoo vaan pois.
- No, mieslupa yksi.
- Se nyt on vale. Siitä ei ole puhuttu mitään, eikä

puhuta.

Sillä lailla sitä puhetta jatkui ja milloinhan lienee mennyt minnekin päin. Paluumatkalla kääntyi Petu navetalle ja aukasi oven.

— Tämän lainen meillä on navetta, vaan uusi se on tehtävä, pieneksi alkaa käydä. — Täällä on härän parsi, neuvoi hän ja meni romauttamaan seinään lyötyjä, tyhjiä rautavitjoja. — Se on niin vahva puskiija, ettei ole yhtään härkää koko kylällä, joka sille toppaisi. Nyt se on tuolla karjamajalla, jossa on muukin karja.

Emäntäkin tuli sinne ja alkoi jo ulompaa puhella:

— Kun toit vieraat tuota vanhaa navettaa katsomaan, joka on aivan kohta hajoitettava ja uusi isompi tehtävä sijaan. — Lähtekää nyt vieraat ruualle.

Paljon oli nytkin ennätetty laittaa keittoja, vaan vähä nurkui emäntä vierasten syövän.

Kahdella hevosella sitte lähdettiin. Petu ohjasi oriilla vieraita ja emäntä ajoi Westerin kanssa perästä. Tästä vanhimmasta pojastaan, joka taisi olla järeltään vähän vajana, ei emäntä paljon koskaan pukunut ja harvoin käypä vieras ei häntä osannutkaan luulla talon mieheksi.

Virstan verta kuljettua huusi emäntä edellä ajaville, että eiköhän ala varsaa väsyttää, jos tulisi joku henki tänne.

Liisa hyppäsi heti tielle ja meni emännän hevoseen. Nyt tuli etukärrissä mukavammaksi istua. Petu suisti kahdella kädellä ja peipon nuotilla aina oriilleen viheltää huihautti.

-- Ketään nuo edellä ajajat ovat, jotka näkyvät niin alituistaan puhelevan? kysyi Viija puheen aluksi.

— Näkyy olevan Mättäikön poika morsiamineen, sanoi Petu.

— Entäs tuo morsian?

— Siitä se on läheltä, muutaman köyhän talon tyttö.

— Milloinkaan nuo vihitään!

— Milloin vihittänee . . . Se tuo morsian taitaa vähän perällä ja sulhanen kuuluu luulevan, että minäkin siihen olen syypää, ettei hän saa, vaikka saisihan hän panna arvaamalla, että minä sitä en mene pidättelemään. Pyhäilta-tanssissa minä olen sitä aina tanssittanut, kun se on hyvä tanssimies ja siitä se on tuo poika suuttunut, kun on saanut katsoa päältä, eikä se itse paljo osaakaan.

Nuo edellä ajajat olivat jo niin lähellä, että puhe olisi heille kuulunut. Petu antoi oriinsa hyökäistä edelle. Viija katsoi sivu mennessä noita kumpaakin, joista vasta oli puhe ja ne näyttivät niin kovin mitättömiltä, matalissa kärrissään, joita laihan puoleinen pieni hevonen vetää nytkätteli. Tarkasti nekin katsoivat, vaan eivät he pitkälti perässä pysyneet.

Loppumatkalla ilmaantui muitakin kirkolle ajajia. Niiden edelle oli niin uhkea pyhkäistä, kuin orit silloin veti kaulansa vanteelle ja kovasti hirnaisten kiidätti kärkeä, joiden teräsvierit niin hyvittelevästi hytkyttelivät istujaansa jokaisen kuoppuran yli tultua.

*

— Onko täti tullut? oli ensimmäinen kysymys Mes-tariin tultua.

— Ei kuulu päässeen, kun Samppa oli särkenyt jalkansa, selitti Saara.

— Pikku Samppako? kysyi Liisa säikähtyneenä.

— Ei kuin isäsi.

— Isä? No millä lailla?

— Niittylatoa korjatessaan. Vaan ei Liisan pidä tulla hyvin pahoilleen, kyllä siitä kuuluu kalu tulevan, rauhoitti Saara.

— Kuka sieltä toi sanan?

— Tämä koulutyttö.

— Onkos meille lähetetty ruokaa? kysyi Viija.

— Kyllä on, sanoi Saara. Tämän saman tytön mukana oli Reeta laittanut suuren nytyllisen.

Liisa meni kiitollisuudesta tyttöä puhuttelemaan ja kysyi sitten:

— Miten sinä jaksoit kantaa?

— Jaksoinhan minä, kun pääsin enimmäkseen matkat veneessä ja oma nytyttini oli pieni, selitti tyttö.

Tämän tytön eväsnyytin pienuus oli Liisaa säälistänyt jo ensi kertaa kouluun tullessa ja esitti nyt tytölle, että

— Jos sinulta viikon kuluessa alkaa ruoka väsäytyä, niin elä hätäile, kyllä minä annan lisää.

*

Päistär-Tiina oli keksinyt uuden elinkeinon. Hän istui toisella kouluviikolla kaupittelemassa tytöille vehnäsiä ja selitti satakin kertaa, että ne ovat maitoon „sakramin“ kanssa tehtyjä.

— Tulepa Joosetta tänne, huusi hän jo kaukaa, kun ensi päivänä näki Viijan kulkevan toisten tyttöin rinnalla kirkkoon.

Viija tuli luokse ja kysyi:

— Mitäs teille kuuluu?

— Eihän sitä kuulukaan erinomaista muuta kuin tuota vanhuutta, porpatti Tiina. — Ja kummako, jos minä alan ajastoitua, kun Joosetta, minun pesutyttöni, on kasvanut aivan aikaihmiseksi . . No, elköö nyt kiirehtikö, saattehan näitä, kunhan puhelen vähän tämän rakkaimman omaiseni kanssa . . Minä kävin tultuani Mestarista sinua kysymässä. „Kylässä on“, sanoivat siellä. Tuomelaanko näet kuuluivat hakeneen . . Kiirekö on . . No, niin . . minä tässä muuta puhelin. Ota tuosta vasusta, tyttöni, minä annan nyt mummun puolesta . . Ota vaan pois . . En minä maksua, ei sen vuoksi, vaikka kyllä minä tiedän

että minun pesutyölläni on rahaa enemmän kuin näillä yhdelläkään, vaan en minä siltä. Niin se on tytöt, elkää katsokokaan. Luulette minun kai valehtelevan. Sanotte että nämäkin vehnäset on tehty paljaasen veteen. Teidän suu ei toki tunne mitään . . Pappiko tulee . . No, pitää sinne sitten mennä. Vaan kohtahan sieltä pääsee irti, niin tule sitten Joosetta tänne, minulla on vielä vähän puhumista.

Vaan Viijaa ei miellyttänyt tulla Tiinan puhumisia enää kuuntelemaan, se kun alkoi paikalla ilmoitella olevansa mummu. Toisetkin tytöt näyttivät Viijan mielestä katsovan ja ajattelevan, että noin vanha ja pahan näköinenkö se on, joka vielä niin kummasti puhua hurpattaa. Viija ilmoitti toverilleen, ettei hän tahdo mennä sen näköisälle ja nämä auttoivat siitä, että kulkivat ulommitte ja Viija käveli toisten suojassa. Tiina ei tätä kiertämistä ottanut miksikään. Hän tuli yhtä ystävällisenä mummuna Viijan kortteeriin ja saatuaan kahdenkeskiseen puheluun, antoi mitä sydämellisimmiiä neuvoja tulevaisuutta varten. Pitkältä hän puhui ja itkun valloittamana lausui puheensa lopputotuudeksi:

— Minä käärin sinun ympärillesi ensimmäiset verhot ja toivon sentähden . . jumalaata kenenkään puolta pitämättä . . että sinä olisit maailmassa onnellinen. Niinkuin vasta puhuin, elä suostu Tuomelaisten houkutuksiin, siinä on muutakin, vaan toista on, sanon minä, Kotaniemessä kaikin puolin.

— Niistä asioista ei nyt vielä tarvitse puhua teidän eikä muidenkaan, sanoi Viija.

— Näistäkö asioista. Ei, kyllä minä olen jo siksi vanha, että ymmärrän tuulen suunnat.

Viija lähti jo väkisin pois Tiinan puhetta kuuntelemasta, sillä sitä olisi voinut kestää kuinka pitkältä. Hyvilleen Tiina kuitenkin pääsi, kun näki tyttöin päästöpyhänä Viijan lähtevän kotiinsa Kotaniemen Santun hevosessa.

4.

Viija tiesi nyt olevansa aikaihminen ja se tuntui niin somalta. Ennen eletty aika näytti kaikkine pikku toimineen jäävän tuonne hyvin kauvas, juuri kuin mäen taa, josta vielä tuuli toi korviin remuavalle kuuluvaa lasten ääntä, saman laista kuin kuulee vieras vielä vähän aikaa crottuaan saattamaan lähteneestä lapsijoukosta.

Edestä päin ilmestyi toinen toistaan ihailevampia vastaan tulijoita. Ne näyttivät olevan valmiit tekemään minkä palveluksen hyvänsä, jolla vaan voisi miellyttää.

Käsillä oleva kesä muuttui juhannuksen aikana ihmeen ihanaksi. Se ilostutti kaikkein mieliä ja Viija oli ensimmäinen tuntemaan elämää sellaiseksi, jota mennään eteen päin lentämällä. Aivan niinkuin nuo pääskysset, joiden leijailemista hän katseli kauniina iltana istuessaan ompele-massa aitan rappusilla, jossa iltapäivän paistetta varjosi lähellä kasvava pihlaikko. Paljon oli sekin muuttunut, tullut aivan kuin nuoreksi.

Ihan joka paikka näytti Viijan silmissä iloiselta. Tuokin järvi lainehti nyt kauniimmasti, aivan kuin olisi sekin nuorentunut, vaikka se nyt näytti paljon pienem-mältä, kuin ennen Lassin kanssa kalassa käydessä.

Viija hyräili jotain laulun nuottia ja katsoi järvelle.

— Kukas tuolta tulee, sanoi hän itsekseen. Eiköön ole setä ja se näkyy tulevan tähän rantaan.

Esa käveli rannasta Viijan luokse ja tervehti.

— Mitäs setälle kuuluu?

— Eipä mitään. Poikkesin vaan niityltä tullessani taloon. Mitenkäs täällä jaksetaan? Vieläkö on Sampan jalka kipeänä?

— Vielähän se on.

— Vai vielä. Onkos muut joukot kotona?

— Ei ole. Tätikin meni aamupäivällä niitylle katsomaan työväkeä.

— Vai niin. Paha kuin sattui särkemään jalkansa työajan edellä. Lienee sillä ikävä.

— Luultavasti. Ja lähtekää setä tänne huoneesen Sampan puheille, minä keitän kahvia sillä aikaa, esitteli Viija.

— Samahan tuo olisi. Vaan minä ajattelin ensin kysyä, etkö sinä haluaisi itsellesi ompelukonetta, niin minä ostaisin.

Viija aivan hämmästyí.

— Ompelukoneen . . saman laisenko kuin on tuolla räätäli Imulla.

— Ei aivan niin suurta. Kuuluu niitä olevan pienempiäkin, selitti Esa ja lisäsi:

— En minä niitä ole nähnyt, vaan Kotaniemen Santtu oli kirkolla tavannut itse kauppiasta, joka on tullut kätten mahtain niitä myömään.

Eikö ne maksa paljon ja osaako niillä sitten omella? arveli Viija.

— Ei ne maksa kuin toista sataa, mitä se on. Ja ompelemaan oppii, kun kysyy neuvoa niiltä, jotka osaavat käyttää.

— Milloinka te sen jo ostate? kysyi Viija, sillä hän tunsii mieltensä tekevän mitä pikemmin saada tuo kone.

— Vaikka aivan ensi viikolla, sanoi Esa.

— Kukas sen tänne hakee, kun Sampan jalka on kipeä?

— No, elä sinä siitä huolehdi. Kotaniemen Santtu aikoi lähteä hevosella ja se sen tuopi mielellään, tiesi Esa selittää kaikki valmiiksi.

— Santtuko?

— Niin, niin Santtu, toisteli Esa ja tarkastettuaan Viijaa, joka näytti ajatuksissaan vähän hämmentyneeltä, lisäsi naurahtaan:

— Etkö sinä haluta tulla mukaan, niin saisit olla itse valikoimassa parasta.

Viija katsahti salaisella kiireellä setänsä silmiin ja sanoi:

— Ehkä tulee liika ahtaaksi kulkea, en minä taida lähteä.

— Vaan jos se käypi mennessään tahtomassa, niin tulethan?

— Olisiko se niin tarpeellista minun tulla?

— Sinä nyt suotta heittäyt noin ymmärtämättömäksi, vaikka olet rippikoulun käynyt aikaihminen, nuhteli Esa, joka ei kuitenkaan ollut todellista torumista, sen näki hänen myhäilevistä kasvoinsa liikkeistä.

Ensi kerran tunsii Viija joutuvansa neuvottomaksi setänsä kanssa puhellessa, ja päästäkseen muihin asioihin sanoi:

— Tulkaa jo setä huoneesen istumaan.

— Ehkä minä en maltakaan viipyä tällä kertaa, kun sain asiani sanotuksi. Vaan onko se nyt sinusta mieleen, josta puhuin.

— Niin mikä?

— Se ostaminen.

— Jo minä toki olen jos kuinka iloinen, kun te olette niin hyvä ja ostate, sanoi Viija.

--- No, mitäpä se minun hyvyyteeni paljon kuuluu, eihän siinä minun rahani kulu ja — tuskinpa sinunkaan . . Hyvästi nyt . . Tule sinnekin meille olemaan. Mikä pakko sinun on täällä olla niin sidottuna, tottapahan tekevät työnsä ja hoitavat talonsa.

Esa lähti ja Viija jäi yksin. Tuntui mieli niin iloiselta, kun pääsee omalla koneellaan ompelemaan. Kunhan vaan oppisi. Ja kyllä sillä oppii, eihän mikä auta. Hän istui taas kynnykselle jatkamaan työtänsä, mutta kun ajatteli, miten sukkelaan koneella ommel tulee, niin alkoi tuntua hyvin tuskalliselta ruveta käsin neulalla nytöstä-

mään. Eikä sillä ompeluksella ollut mitään kiirettä, koh-
tahan sen saapi sukkelaankin hyräytetyksi.

Viija heitti työnsä aitan orrelle ja meni kuuntele-
maan lehmien tuloa. Hän kiipesi sen ison kiven päälle,
jonka kupeella he Liisan kanssa pienenä leikkivät ja aset-
tui hiljaa. Kelloja kuului, mutta niitä oli useampia ja
kaukana vielä. Pienenä tyttönä oli Viija tätinsä kanssa
tuitutellut lehmiä kotiin, mutta nyt ei viitsinyt, että jos
sattuisi joku järvellä kulkemaan ja se kuulisi ettei mene
kauniisti. Eikä ollut kuullut muidenkaan taloisten tyttä-
rien tuituttelevan. Niinpä hän heitti sen sikseen ja alkoi
siihen sijaan hiljalleen laulella:

Minä seison kukkulalla,
ennen auringon laskemaa.
Näinpä sieltä oman kull'an
meren rannalla istuvan.

Auringon alentuessa tuli Reeta niityltä ja pieni karja
ammuen perästä. Viija oli tehnyt siihen tausepellolle las-
tuista savun ja vei maito-astiat vastuukseen. Siellä hän
lypsytiellä kertoi setänsä käynnin ja puheet Reetalle ja
kysyi lopuksi:

— Eikö teistäkin täti, ole hyvä, että setä laittaa
minulle sen koneen, niin on ommella joutuisampi.

— Mikäs, hyvähän se on, sanoi Reeta ja muuttaen
ääntään vähän kiukkuiseksi lisäsi:

— Mutta tuo ei ole minusta oikein paikallaan, että se setäsi rupeaa sinulle ikäänkuin puhemieheksi, niinkuin minä niistä hommista olen ymmärtävinäni. Vennon vieraat ne saisi tuon edes alottaa.

Siihen ei Viija vastannut mitään. Häneltä oli tämä puoli asiasta melkein kokonaan unohtunut, vaikka olikin suunnille ymmärtänyt, mitä setänsä puhui. Iltasilla he Liisan kanssa puhelivat pitkään, vaan kun Liisa oli reippaissut päivän niityllä, nukkui aikaisemmin. Viija ajatteli vielä yksinään, että miltähän tuntuisi, jos sulhaiset tulisivat. Mitenkään niitä pitäisi vastaan ottaa. Siitä ajatteli hän leikin päältä arvella Liisalle toisena iltana.

*

Lauvantai-aamuna hirnasi Kotaniemen ori Kivirannan piha-aidan kupeella. Viijan sydän vähän hytkähti ja tuntui mieli hieman nololta, kun hän meni tätiltään kysymään lähdön lupaa.

— Pahahan se on olla menemättä, kun on asiata, mene vaan, sanoi Reeta.

— Eikö se Liisakin joutaisi? kysyi Viija.

— Eipä se oikein joudakaan ja tokko tuo ehkä . .

Reeta yritti sanoa, että ehkä ei kelpaisikaan kärriin, vaan heitti kesken lauseensa. Viija näki, ettei hänen lähdönsä ollut oikein mieleen Reetasta, vaan lähti hän siltä.

Kaunis kesäaamu huuhtoi mielen iloiseksi. Hauska oli ajella maantietä, jonka kahden puolen metsät humi-

sivat, ja niittyjen ohitse. Tuolla näkyi pari miestä selät köyryssä kaatelevan heinää ja piikatyttö kai se oli, joka heidän jälessään hajoitteli heinät päiväksi kuivamaan. Nyt näkyi asettuvan haravan varttaan vasten seisomaan ja katsomaan. Mahtoi ajatella, että jospa pääsisi kerrankaan tuollaista kyytiä kaupunkiin.

— Niittomiehiä, virkkoi Santtu ja se taisi olla ensimmäisiä sanoja heidän ajaessaan.

— Jokohan lienevät, vastasi siihen Viija vähän ivalla.

Santtu ei ruvennut vastaan väittämään, vaan alkoi kertoa, että heillä on ollut lopuksi kaksikymmentä miestä heinän teossa, eikä heillä piikainkaan tarvitse usein niityllä käydä. Loppupuheesta pääsi siihen käsitykseen, ettei heidän taloiset vaimot, ei nykyiset eikä tulevaiset, tarvitse milloinkaan niityllä käydä, jos ei ilman huvikseen.

Kaupunkiin tultua tahtoi Santtu ensiksi käymään jossain kahvilla ja mitäpä hänestä saisi. Viija ei lähtenyt yksinään, vaan kun tapasivat muutaman oman puolen tytön, niin sitte hän suostui. Santtu vei ravintolaan, paremmalle puolen, eri kamariin ja tilasi ensin kahvit ja sitten viinit. Ujostuttaa tahtoi Viijaa, varsinkin silloin, kun puhvettineiti lasia tuodessaan katsoi niin hymysuin jokaiseen . . . mitä lienee ajatellut. Santtu ei ujostellut, hän oli mielestään voiton kukkulalla ja haki toisten lasien juotua kukkarostaan suurten setelien seasta pienempää rahaa, jolla olisi maksanut.

Siihen asti kävi kaikki hyvin, mutta sitten lähti asiat menemään huonosti. Ompelukoneiden kauppias oli niin liukas kieleltään kuin kolmeen kertaan rasvattu ja näytti aivan puolen väkisin työntävän tavaransa, mutta sitten se maksun määristä puheltuaan sai muilta jotain ajatusta päähänsä eikä kauppa enää ruvennutkaan päättymään. Hän tosin muuttui toista vertaa liukkaammaksi ja kyseli kaikilla mahdollisilla kohteliaisuuden osoituksilla tietä neitin kotiin, että hän itse tuopi ensi arkena aivan sinne, niin siellä joutaa paremmin neuvomaan koneen käyttämistäkin. Kaupat olivat tehdyilleen, sitä vaille kuin tuopi.

Viija ei osannut mielessään olla kylliksi kiitollinen noin hyväntahtoiselle herralle, joka on niin vaivojaan säästämätöin. Santtu ei ollut niinkään kiitollisella mielellä, sillä hän huomasi, että on siinä tuossa asiassa muutakin pohjalla, ei vaan poroja. Kaikkena se tämä olisi mennyt, vaan kohta tuli toinen harmillisempi asia. Tuomelan emäntä oli Petun kanssa kaupungissa ja nyt ei Viija päässyt muuten kuin täytyi lähteä heidän matkaansa. Emäntä sanoi oikein suutaan syyhyttäneen . .

Niinpä sai Santtu palata yksinään takasin, pahoilla mielin, toivoen aikaa parempaa.

*

Tähän maailman aikaan oli vastus uudenaikaisista syöpäläisistä. Ne olivat nuo ompelukoneiden kauppiaat. Joka paikkaan ne osasivat, kulkivat kesällä jokia ja järviä

myöten etäisimmillekin kylille, vene koneita täynnä, ja mihin taloon he tulivat, siitä oli kotirauha kaukana. Isännät kävivät vakaviksi, emännät tyttäreineen vaikeroivat kuin kuoleman kielissä, että pitäisi ostaa. Kauppias vielä lisäsi vauhtia, selitti ensin isännälle kamarissa tavaransa hyötyä ja hyviä maksuehtoja, meni sitten tyttärille antamaan kehoituksia, että pitäisivät pyyntiä vireellä, kohta isä taipuu. Isä sillä aikaa laskee sormiensa avulla tulojaan ja menojaan, ja näissä viimeisissä tahtoi sormet vähäksi käydä. Ostaa se kumminkin täytyi, sittenhän siitä pääsi rauhaan.

Tämän lainen kiertokulku oli silloinkin alkamassa, kun koneen kauppias tuli Kivirannalle. Viija sitä oli jo odottanut ja kun näki jarvella tulevan, niin keitti kahvin valmiiksi. Vieras oli siististi puettu, niinkuin herra ainakin.

— Nyt minä tulin neitille lupaukseni täyttämään, sanoi kauppias, suu aivan mansikan makuisena.

— Hyvin paljon kiitoksia vaivoistanne, sanoi Viija iloisen reippaalla talonpoikaistyön tavalla.

— Ei mitään kiittämistä. Minusta on hauskaa saada teille, viehättävä neiti, tehdä minkä laista palvelusta hyvänsä.

Viija ei osannut tähän vastata mitään, vaan lähti kahvin tuontiin. Ihmeissään hän katseli vieraan notkeutta, kun tämä nousi kahviakin ottamaan seisalleen ja niin osan ottavaisesti liikkui siinä toimesta, että päät oli yhteen koskea.

— Neiti taitaa olla erittäin paljon huvitettu maailmasta.

— Siinähan tuo menee, kun ei ajattele.

— Niin! Minäkin olen syntyisin maalta, mutta perehdyttyäni kaupungin elämään, en mitenkään muuttaisi takaisin ja luulen että neiti olisi samaa mieltä.

— Hupainenhan siellä mahtaa olla kaupungissa asua, myönsi Viija.

Kaupunkilaisten elämää kiiteltyään meni vieras matkailukulleen ja nosti sieltä viinipullon ja karamellirasian pöydälle.

— Suokaa anteeksi, sanoi hän. — Jos saan luvan neitille tarjota koneen kaupan päälliseksi lasin viiniä.

— Saapi toki vieras omaansa tarjota, sanoi Viija.

— Onneksenne! sanoi kauppias ja tuli kilistämään Viijan lasiin. Neitillä luultavasti on paljon kosijoita ja minä juon yhden heidän onnekseen, mutta sitä ei neiti voi arvata.

— Kukapa se onnensa arvaa. Olkoon vaan teidän kaupoillenne onnea.

— Paljon kiitoksia, kumarsi kauppias.

— Mitäpä tässä teidän puolelta on kiittelemistä. Paljon kiitoksia viinistä.

— Ei kestä, ei kestä. Mutta nyt minä annan neitille neuvoja koneen käyttämisessä, jos neiti joutaa.

— Joudanhan minä toki.

Silloin alkoi vieras selitellä kaikkia koneen eri osia ja päästeli niitä irtikin. Niin se liikkui kuin kärppä kannon alla ja vieläpä lomassa jouti puhelemaan hauska käu-

pungin elämästä, kosintamiehistä ja mistä kaikesta. Viija oli kone-oppiin niin kiintynyt, ettei hän joutanut näitä jälkimäisiä paljon kuuntelemaankaan. Ruvettiin ompelemista aloittamaan, jonka konekauppias itse pani alulle ja istui sitten aivan vierelle ohjailemaan oppilaan työtä. Ei se ihan heti tasaista tullut, vaikka neuvojan pää oli yhtä lähellä työtä kuin neuvottavankin ja lieneekö siinä päätä puheluun kääntäessä yrittänyt jotain tapahtua, mutta tästä oppilaitoksesta erosi oppilas pois.

— Suokaa anteeksi, pyysi opettaja. — Neiti ei tainut äsken ymmärtää, että minäkin tahtoisin olla yksi teidän ihailijoistanne.

— Mitäpä ne maalaistytöt ymmärtää sellaisista. Ja kyllä minä nyt jo ehkä osaankin sillä ommella. Vaan teidän olisi tästä maksu perittävä setältäni, se on minun holhooja.

— Mutta minä tahtoisin mieluummin olla neitiltä itseltään saapa ja toivoisin etten tarvitsisi rahaa teiltä ottaakaan.

— Maksamatta se minulta jääpi. Jos olette niin hyvä ja peritte setältä, minä kirjoitan lipun, sanoi Viija ja meni kirjoittamaan.

Sitte toi hän sen kuoreen pantuna kauppialle. Tämä katseli päällekirjoitusta tarkasti ja alkoi kiitellä:

— Neitillä on erittäin kaunis käsiala. Saisinko minä luvan jolloinkin näyttää käsilaskuani neitille?

— Huonoa se minulla vähäoppisella on. Uskon minä sen, että kaikilta muilta tulee parempaa, sanoi Viija eikä antautunut enää puheisille.

Kauppias vihdoinkin läksi, eikä Viija tuntenut hänen menoaan katsoessa yhtään kaipuuta, sillä hän oli jo näin vähälle aikaa saanut kyllänsä hyvästä ja hauskasta kaupungin elämästä. Ompelukone oli toista. Sen ääressä hän istui ja unhoitti koko muun maailman.

*

Oppiajan pikainen loppuminenko lienee tehnyt sen, ettei Viija uudella koneellaan muutaman ajan kuluttua saanutkaan enää ommelta syntymään. Täytyi mennä noutamaan Arolan Maria neuvon antajaksi. Marin veli Antti varustautui sisarensa kamariin Viijaa puhuttelemaan.

— Tiedätkö mitään uutisia? kysyi Antti vähän muuta puheltuaan.

— En, sanoi Viija. Onko sitten mitä tapahtunut?

— Ei vielä ole tapahtunut mitään, mutta sota taitaa kohta syttyä, sanoi Antti ja naurahti.

— No elä nyt! Sielläkö Turkinmaalla, vai missä?

— Ei kuin näillä meidän seuduilla.

— Niin, se mitä lienee niitä sinun sotiasi.

— Eikä ole minun sotiani, aivan voimallisten sotia.

Aseita on jo varustettu . . . Etkö ole utelias tietämään?

— Miksi ei, että tässä osaisi päätään varjella.

— Varjelemista siinä taitaa ollakin, vaikka ei ne aijo pyssyjä käyttää, mutta kello ja hyvä on ainakin yksi minun tietääkseni jo sitä varten ostettu, siihen käsikahleita useampia ja vanhoja korjattu, että jos satutaan taisteltava vangiksi saamaan, niin niillä sidotaan.

— Sepä erinomaista sotaa taitaa olla.

— Niin sitä muutkin luulevat, sanoi Antti ja pienen äännettömyyden ajan ujouden kanssa taisteltuaan lisäsi:

-- Mitenkä arvelet, onkohan niillä yrittämisen sijaa ollenkaan, jotka voivat vähemmän varustella itseään?

— Enhän minä sota-asioita tunne, sanoi Viija.

Niin sanoi, vaikka ymmärsi hyvin kyllä, koskapa kysyi:

— Kukahan tuo valmiiksi varustettu lienee?

— Kyllä kai se kohta kuuluu ja ehkäpä ne sitten sota-asiatkin selviävät, jos saisi luvan sitten uudestaan kysyä.

— Kukapa se kieltänee kysymästä, sanoi Viija.

Antin täytyi lopettaa puheensa, kun Viija lähti kii-rehtimään Maria matkaansa.

— Puhuiko sinulle veli Antti mistään mitään? kysyi Mari mennessä.

— Mistä sen olisi pitänyt puhua? kysyi Viija.

— Muutamasta pojasta, joka, joka . .

— Puhui se siitä kautta rantain, että se näet on jo varustettu . .

— Niin, niin. Tykkäätkö sinä siitä ollenkaan?

— Miks' ei, sanoi Viija ja nauroi niinkuin nauraa se, joka tuntee itsellään olevan hyvän puolen tehdä miten mieli pitää.

— Olithan sinä tässä muutamana lauantaina mennyt sen kärrissä kaupunkiin. Totta kai se jo puhui sinulle jotain.

— Ei me puhuttuna, me vaan ajatuksella pakattiin koko menomatka.

— Entäs tullessa?

— Enhän minä Santun kanssa tullutkaan. Minun tieni sattui lähtemään toisaalle ja tulin sieltä muutamantoisen kanssa.

— Niin, sinä kävit, en ollut muistaakaan, siellä ja se oli varmaan kydyssä, ilakoitsi Mari.

— Onko se sinusta niin kummaa, nauroi Viija. — Omaisiahhan ne ovat, käydäänhän tuon verran kylillä.

— Ole puhumatta omaisista. Ymmärtäähän tuon yskän jos kuka. Mutta sano nyt minulle, Santustako vai Petusta pidät enemmän?

— En kumpaisestakaan.

— Ihanko todella?

— Niin, että enhän minä osaa sitä sanoa, kun en tiedä pitävätkö ne minusta eli ei.

— No ilmankos toki! huudahti Mari. — Tiedäthän sen aivan arvelematta. — Vaan lupaatko olla pahastumatta, niin minä sanon sinulle jotain . . . ?

— Sano toki, myönti Viija.

— Niin, että olisivatkohan nuo pojat, joista puhuttiin, aivan noin kiireisiä, jos sinä olisit köyhempi.

Viija oli luvannut olla pahastumatta, mutta jaksamista siinä taisi olla. Pois hän sen painoi ja myönti että mitenhän mahtaisi olla.

Mari taas jatkoi:

— Saankos sanoa kenen mielestä sinä sittenkin olisit yhtä hyvä?

— Elä sano.

— Ettäkö arvaat?

— Enkä arvaa.

— Arvaapa jos tahansa, mutta veli Antti sinusta pitää enemmän kuin voit arvatakaan. Minä sen tiedän. Eläkä luule, että olen hänen käskyläisenään, vakuutti Mari lopuksi.

— Heitetään jo ne puheet, sanoi Viija ja tekeytyi totiseksi.

— Heitetään vaan, myönsi Mari.

Viijan totisuutta hän kuitenkin tahtoi häiritä, niin että meni olkapäistä pyöräyttämään ja sanoi:

— Santtu se on ensimmäinen sulhanen sinulla, usko pois.

— Etpä tiedä, jos on joku ollut joutuisampi.

— Vai niin, Petuko?

— Ei toki niin talonpoikaisittain, nauroi Viija.

Mari sai olla loppumatkan, Kivirannalle asti, oman uteliaisuutensa kiusassa.

Samppa se vielä sairasti jalkaansa, eikä hänen luonaan ystävät liioin käyneet lohduttamassa, sillä hänen luontoisellaan miehellä ei tavallisesti ole ystäviä eikä vihamiehiäkään. Kukapa kentaishi ruveta pitkältä puhua purpattelemaan sellaisen kanssa, joka ei kuin nauraa vissottaa, eikä siitäkään saa selvää, nauraako se puheen hyvydellä vai huonoudella.

Nyt kumminikin ilmestyi Sampalle yksi ystävä. Se oli lähikylän laidalta Leppämäen isäntä Mikko, joka oli kaikille tunnettu alituisista valituksistaan ja rykimisestään. Mikko oli kuin luotu Sampan puhetoveriksi, sillä hän osasi tehdä sitä yksipuoleltakin.

-- Teki mieleni tulla puhelemaan sellaisen luokse, yhhy, joka tietää, miltä se tuntuu, kun terveys on pois, alkoi Leppämäen Mikko. — Mitä ne nuo terveet huolii toisen vaivoista, yhhy. Jos niille puhuu, niin ei ne kuuntelekaan. Niin sitä oltiin mekin nuorena, yhhy, jopa niin. Nyt tämä on kuritus meille, jopa vitsa. Jospa otettaisiin opiksi parempaan päin, yhhy, oikeaan suuntaan. Siinä sitä kysytään, kun joka kulmalla on koukkuja, kadehtijoita, vihamiehiä ja muita valheen henkiä.

Samppa jo näytti kummastuksella kuuntelevan että mitä kaikkea sieltä maailmasta mahtaakaan löytyä, kun tarkoin katsellaan.

— Siinä tahtoo ihan sotkeutua, jatkoi Mikko . . . jopa tulla ihan kiusauksen pauloihin. Maailman lapset ne nauraa, ne panettelee, ne kadehtii ja ne koettavat ahdistaa

niin ettei elämään pääsisi, vaan että tuohon paikkaan köyhtyisi kerrassaan.

Puhe meni jo niin kimmille, ettei joutanut rykimään-kään ja Samppa yhä ihmeissään että onpa työpaikkoja, jos on tekijöitäkin.

Viijan oli käsketty keittää kahvia vieraalle ja puheen parhaallaan ollessa hän sitä toi kamariin.

Vieraan mieltä lauhdutti joku lämpimämpi ajatus ja hän jatkoi tyynesti:

— Niin se on tuo maailma, yhhy. Sitä ei koke-matoin eikä nuori huomaakaan sellaiseksi. Olisi hyvä, että jokainen tulisi nuorena sellaiseen perhekuntaan, jossa ei pimeydessä vaelleta, vaan jossa sanan valossa eletään, yhhy. Ja se olisi etu, jota ei monikaan huomaa, eikä usko, ennen kuin vanhana, yhhy, vaivain rasittamana. — Teillekin nuorille tytöille se on tuo maailma hyvin vaa-rallinen, yhhy, pitäisi katsoa eteensä, lopetti Mikko pu-heensa kääntyen Viijaan päin, joka seisoi kuppia odotta-massa.

— Paremminhan ne vanhat tuntevat maailmaa kuin nuoret, myönti Viija.

— Jo se tunnetaan, yhhy, jo hyvinkin.

Viijan pois mentyä kääntyi Mikko hyvin ystävällisesti Sampan puoleen ja alkoi:

— Mehän ollaan vanhat tuttavat ja minä luotan sinuun enemmän kuin muihin, niin että sinä kait rupeat minulle avulliseksi muutamassa asiassa.

Samppa hymötti hyvin naurussa suin ja näytti ihmettelevän, että kun hänenkin apua tarvitaan . .

— Niin se on sellaista, yhhy, että kuin tämä Rasilan tyttö on tässä sinun luonasi, niin sinä voisit kahden kesken puhua sille siihen tapaan, yhhy, että se saataisiin minun pojalleni vaimoksi.

Samppa näytti yhä enemmän ruttoisalta, kun ensin pääsi selville, että on niitä vielä maailmassa sellaisiakin asioita.

— Eihän minusta niihin, eperoi Samppa. Eikö niitä muita olisi.

— Ei, kyllä sinä olet paras siihen. Voithan oikein tunnollisesti selittää, kuinka meillä on rikastuva talo ja joukot kirjan lukevata väkeä. Ja minä vaivain rasittama kuolen kohta pois tieltä, voithan senkin sanoa, ja kyllähän sinä osaat siihen lisätä. Tottahan nyt myönnyt, kun minä olen sinun paras ystäväsi ja tuttavasi.

Eihän Samppa voinut mitenkään olla myöntymättä, kun toinen niin ystävällisesti pyysi.

— Puhu sinä jo ennen kuin muita sulhasia ennättää tulla, muistutti Mikko pois lähtiessään.

Senkin Samppa lupasi parhaalle ystävälleen, joka sitten kiitollisena puristi erojaisiksi Sampan kättä ja toivotti terveyttä ja Jumalan rauhaa.

Useampi päivä oli Sampan mielessä tuo tuttavalle annettu lupaus puhua hänen puolestaan. Ensін Samppa ajatteli että kunhan jalka paranee, mutta sittenkin se myöstyі sivu kesän viikko viikolta.

Aivan hän säikähti, kun Santtu puhemiehen kanssa ajaa kohautti kartanolle. Toinen tulosta säikähtynyt oli Viija. Hän puiti johonkin syrjähuoneesen ja tunsі olevansa kuin ahdistettu jänis. Siellä hän ajatteli että mitenhän ne mahtanevat sanoa ja miten niille osaa vastata, vai ollako äänettä . . Kun pääsisi pakoon . . Kuka sieltä jo tulee . .

Viija luuli vierasten jo häntä hakevan, vaan Liisa se toki oli.

— Nyt ne tulivat sinulle sulhaset ja sinä taisit tulla tänne piiloon, huudahti Liisa huoneesen tultua.

— Voi, elä sinä noin kovasti huuda. Minua niin hävettää, valitti Viija.

— Elä nyt toki. Iloistahan se on, kun ensimmäiset sulhaset ovat käymässä.

— Hyvähän sinun on sanoa, mutta minun elämä on nyt niin tukalaa, että minä luistan kylään.

— Kyläänkö? Elä nyt toki! Sitten sinulla kaikki nauraa, että näet olet niin typerä, että pelkääт ihmisiä, selitti Liisa.

— Tiedätkös sinä sanoa miten minä niille vastaan, jos tulevat kysymään? pyysi hän Liisaa neuvon antajaksi.

— No sekö sinua pelottaa?

— Niin, ja kun ne tarjoavat kihloja, niin pitäisi-köön ne ottaa vastaan.

— Sitä kihlain ottamista saatat sitten kysyä äitiltä, neuvoi Liisa. — Vaan eihän niille muuten tarvitse suoraan vastata mitään, osaahan sen verran kierrellä. Ja ota vaan pois ne kihlat, niin saadaan sitä kelloa aina vetää ratuuttaa.

Viija itsekin alkoi olla tuumasta huvitettu, sanoi kumminkin:

— Kysyn minä sitä sitten tätiltä.

— Kysy, kysy, sanoi Liisa. — Vaan tule nyt jo pois vierasten näköisälle.

— Menehän sinä ensin.

— No, minä menen, mutta tule heti, eläkä yrittele pakoon, muistutti Liisa.

Sulhasmiehet istuivat tavassa ja vetelivät kaupungin tupakkia. Puhemiehenä oli ennen tunnettu kirjuri, tosin jo vähän vanhentunut entisestään, mutta kielensä puolesta milt'ei sukkelampi.

Sulhasella oli aivan uusi, musta verkkapäällinen turkki, jossa kaulusvillat olivat niin pitkät, että hartioilla riippuivat. Keskeä oli turkki käärittynä mahdollottoman suurella, punaiseksi värjätyllä lankavyöllä, jonka rimpsuiset päät heiluivat kupeella, turkin helmain tasalla. Päässä oli uusi susihattu ja jalassa pitkävartiset saappaat, jotka astuessa ärrjyivät armottomasti. Ei puhemieskään ollut lähtenyt rovionoessa liikkeelle. Vaatteus oli oivallinen, vaikka ei aivan

niin vasta neulalta heitetty kuin sulhasen. Partakin oli puhdistettuna niin juurta jaksain, että oli täytynyt paperilla paikata alahuulen mutkaan tullut veitsen arpi. Hän puhutteli Samppaa, eikä tietänyt, että tämä on antanut lupauksen ollakseen samanlaisen asian ajajana.

Samppa raukka olikin virastaan hyvin huolissaan ja varsinkin siitä, kun oli näin myöhästynyt. Ei hän tahtonut osata oikein tavallisella ajalla myöntääkään virkaveljensä puheisiin. Ja kun sulhanen hänelle ensimmäisen paperossin antoi, niin Samppa vetää luputti pitkän aikaa väärästä päästä ja söhöisteli tulta tyhjään paperitorveen.

Viiija ei tuntenut enää puoltakaan pelkoa. Puhemies, vanha viisas, maleksi kautta rantain puheelle kuin oppinut teerien ajaja. Jos Viiijalle sattui asiata käydä uunin luona, sattui puhemiehelläkin asia uunin luo, ja jos Viiija meni karsinan puolelle, sattui puhemiehenkin mieleen mennä katsomaan mitä taloja sinne akkunaan näkyisi. Luokse tultua oli aina jotain huvittavaa sanomista. Janokin rupesi puhemiestä niin vaivaamaan, ettei malttanut odottaa tu-paan tuontia, vaan meni Viiijan perästä ruokahuoneesen.

— Olisin minä toki tuonut, sanoi Viiija.

— Kyllä minä sen tiesin ja eikä se enää näin ikä-miestä oma janonsa hyvin hätyytäkään, vaan välistä sattuu toisenkin tautta janottamaan, haasteli puhemies nauraen.

— Vai niin, kummasteli Viiija, ja vanhat sanovat että vettä ei vihalla juo, eikä toisen tarpeella?

— Aivan oikein, vaan eihän siltä ole pakko juoda, sanoi puhemies. — Mutta arvaakos Viija, mitä vieraita me oikeastaan ollaan?

— Mistäpä minä tietänen, vaan pikku Samppa tuo sanoi, kun näki teidän ajavan, että „miesvieraita tulloo“.

Puhemies nauroi Viijan vastaukselle oikein röhönaurun ja sanoi:

— Jopa se nyt minua naurattaa . . . Mutta kaiken naurun lomassa minä sanon, elä hämmästy, että me ollaan sulhaisjoukkoa. Saavatkohan sellaiset vieraat virkailla talossa vai pitäneekö lähteä paikalla pois.

Puhemies oli mielestään valinnut parhaan ilmoitusajan, mutta vieläpä punastui Viija, eikä muuta kuin mennessään sanoi, että eihän tästä ole vielä ketään ajamalla ajettuna.

Vastaus oli puhemiehen mielestä myöntävä ja hän meni supakalla sulhasen korvaan puhelemaan asiain menosta. Tämä oli poissa oloajan pitänyt keskustelua Sampan kanssa, jossa ei juosten menty eikä jouten oltu.

Sampan mieltä painoi lupauksensa ja nyt, sillä aikaa kun vieraat keskenään puhelivat, meni hän etsimään Viijaa ja ilmoitti:

— Minul'a olisi ollut vähän sanomista. Kun se Leppämäen isäntä houkutteli minua olemaan sen verran puhemiehenä, että tuumata sinulle, niin minä nyt, kun tuli luvatuksi, meinasin puhua, ennen kuin muut ennättää.

— Vai niin, sanoi Viija. — Sitäkö se täällä käydessään teille puhui?

— Sitähän se puhui. Eikä se olekaan mitätöin talo, paremmin rikastumaan päin ja joukot kirjan lukevia. Eikä se isäntä Mikko ole siinä pitkäaikainen, arveli itsekin, että kohta hän kuolee . . Niin, se nyt on siltä sinun omassa vallassasi, mitä siihen sanot, arveli Samppa lopuksi.

Tämä kotoinen puhemies ei saanut Viijaa hämille, päin vastoin olisi tuo tuuma naurattanut, vaan hän koeteli vakuutella itseään, kun kysyi:

— Eikös sillä Leppämäen isännällä ole vielä entinenkin emäntä elossa?

Sampan pää joutui nyt pyörälle. Hän näki viisaimmaksi ottaa ero virastaan, sillä tuollaisen kysymyksen selittämiseen olisi vaadittuna pitkät puheet ja kuka mokomia olisi arvannut edeltä päin ajatella. Puhuteltavakaan ei joutanut odottamaan ja nyt päätti Samppa täydestä sydämestään ei lupautuvansa toista kertaa tähän toimeen.

Vieraat käskettiin kamariin kahville ja siellä ne alkoivat jo julkisemmin ilmoitella, mitä vieraita he ovat. Viija siellä ei tahtonut viipyä, vaikka monesti haettiin.

— Kuuntele heidän puhettaan vähän enemmän aikaa, kun ne niin sen vajoossa ovat, sanoi Reeta.

— En minä viitsisi, valitti Viija. — Miten minä niille osaan sanoa, kun ne tulevat kysymään.

— Eihän nuo niin pöllöjä liene, että nyt jo vihkimävastauksia tahtovat. Muihin kysymyksiin vastaa miten

sattuu, tai on vastaamatta ja tyytykööt siihen . . ja kun eivät tyydy, niin menkööt tiehensä, neuvoi Reeta.

Itse hän ei viipynyt vierasten seurassa, vaikka ei heille hyvin huomattavaa yuseyttäkään aikonut näyttää. Vierailta oli kaikkien suun mukaiset juoma-aineetkin mukanaan. Niillä tahtoivat he kestitä talon väkeä. Kaikkien koolla ollessa ryhtyi sulhanen päätehtäväänsä ja alkoi hakea asian ilmoituspuheesensa tarpeeksi sanoja, joita oli nähtävästi edeltäpäin suurella huolella muistiin koottuna.

— Niin kauvan kuin muistan, eli siitä asti kuin muistamaan tulin, alotti hän, on minun mielessäni kaikonut semmoisia somia muistoja siitä, kun, kun tämä sama isäntä, jonka kanssa tänne nyt tultiin, siellä, siellä narrasi kerran minua että kihlata tämä Viija . . niin, niin siitä asti minä olen kantanut vähä mieltä . . eli tuota mielessäni kantanut tätä lapsuuteni morsiamen muistoa ja tahtoisin nyt uudistaa . . eli niinkuin ilmoittaa sen. Ja nyt kun en enää pelkää kellon särkemistä, niinkuin silloin, niin tahtoisin heittää vähän muitakin tavaroita puheeni vahvistukseksi.

Hän alkoikin hakea noita tavaroitaan, vaan odotti ensin mitä hänen puheesensa sanottaisiin. Ei siihen heti virkkanut kukaan mitään. Viija istui punakkana kuin uunin edessä ja nypelöi esiliinaansa. Siitä hän kumminkin katsahti kysyväisesti tätiinsä, joka istui likellä ovea. Puhemies lopetti äänettömyyden.

— Tässä taisi tulla se taivaan konsti, että ollaan äänettä puoli tuntia. Mutta minusta näyttää että tätiltä tässä joku sana vaadittaisiin.

— Mitäpä minulla lienee sanomista, sanoi Reeta. Setällään kai siinä on suurin sanominen, mutta teille mahtaa olla hänen mielensä tietty.

— No ei nyt sellaisilla äänillä aloiteta, sanoi puhemies, joka tunsu vastauksesta löytyvän terävän piikin.

— Ääni kuin ääni minun puolestani, toisteli Reeta. — Sanokoon vaan itse ottaako eli ei . . . eläkä houkuttu tyhjää.

— Minä olen vielä niin nuori, virkkoi Viija ujosti.

— Sepä ei ole vahinko, jos on nuori, otti puhemies kiini Viijan sanasta. Se on pahempikin, jos joutuu vanhuuttaan valittamaan. Lempiviikkoja viettäessä se aika ennättää mennä parhaalle paikalleen, jos vähän aikaisemminkin aloittaa. — Anna vaan pois poikani, mitä sinulla on antamista. Ei näissä asioissa auta odottaa niin varmoja lupia, ja jos niitä ruvetaan odottamaan, niin ei kymmeneen vuosiin yksienkään häiden humakka kuulu korviimme.

Santtu ihan kuin kuulematta toverinsa puhetta, otti kihlat ja kävi ne heittävässä Viijan helmaan. Liisa siirtyi lähemmä istumaan ja hänen mielensä hehkui tarttua kelloon. Viija ei pitänyt kiirettä, avasihan verkalleen kukkaron lukon, vaan painoi kohta kiinni, kun kerkisi nähdä, että on siellä pari satamarkkasta ja kolme kunnollista sormuksen pantaa.

Puhemies rupesi taas ryyppyjä kaatelemaan ja päästi sitten puhetaisonsa pulppuilemaan, ja kertoili vuotta kym-

menen sattuneista merkistä niin lomileen, ettei kukaan voisi epäillä tämän aivotun avioliiton olevan jo ennen ylempää määrätyn. Niin sen kieli luklatti kuin vesi veneen laitaan, onkimiehen istuessa kesäaamuna lahdelman suussa, jolloin ensimmäinen aamutuulen hiljainen huhakka panee veden pinnan väräjämään.

Samppa istui kuin vahinko loukossa ja nyt vasta oikein huomasi, mitä puhemieheltä vaaditaan, eikä hän olisi ollut myöserä pyytämään anteeksi, että oli niin mah-tavaan virkaan yrittänytkään.

* * *

Kun sulhasten käynti oli kerran vauhtiin päässyt, niin se alkoi olla samallaista mylläkkää kuin entisen akan rokilla, kiehuvaassa padassa, että toiset tulee ja toiset menee. Toiset tulivatkin hyvällä itseluottamuksella, toiset jo vähän pelkäsivät tullessaan ja koettivat kulkea hiljaisesti. Olipa joskus sellainenkin raukka houraantunut lähtemään, joka ei matkansa vaivoista saanut kunnon hyvää päivää eikä kahvikuppia osakseen. Seutulaisetkin, jotka pitivät sulhaismäärästä tarkan muistin, heittivät nämät huonoimmat pois luettelosta sillä puoltolauseella, että tuosta nyt ei ole mainitakaan, köyhä.

Santun päätä ne kivistivät, vaikka pahin peljättävä, Tuomelan Petu, ei vielä ollutkaan niiden joukossa. Kyllä se kohta tulee, arveltiin, jos ei ennen markkinoita, niin

heti jälkeen. Santtu koki kiinnittää nyöriä niin lujalle kuin vähänkin voi. Siihen oli vielä syrjäisiä sivulta hallitsemassa kuin varsaa, jota ensikerran aisoihin asetetaan. Aina vähän päästä tuli terveisiä, milloin sulhasen milloin vanhuksien nimessä, että tulla käymään Kotaniemessä.

Usein oli Viijalta kyseleviä että

— Milloinka sinä käyt siellä Kotaniemellä syynillä? Nehän kuuluvat niin uskolla odottavan.

— Antakaa heidän odottaa, sanoi Viija ja tutuimmilleen selitti:

— Kovin paljopa nuo tuntuvat olevan entisestäkin hyvillään. Tässä talossa ei enää taitaisi saada ei käydäkään. Mistä he sellaisen etuoikeuden luulevat saaneensa minun ylitseni. Ne sataisensa ja muut romut olisivat jo aikoja saaneet ja saavat hyvin nättiin, jos he luulevat niillä minun yli herraksi pääsneensä.

*

Niin, Viija ei ollutkaan enää lapsi. Hän oli nähnyt jo monet sulhaset ja tottunut hyvin vähillä punastumisilla tekemään nuo kiertelevät vastaukset, noihin „sydämen pohjasta” lähteviin kysymyksiin. Oli hän jo melkein vähillä sydämen sykähdyksillä tottunut monesta kirjeestä lukemaan nuo kymmenet vakuutukset „palavimmasta”, „puhtaimmasta” ja „vilpittömmästä” rakkaudesta.

Reeta huomasi, ettei hänen kasvatustyttärensä olekaan enää niin joka pojan siepattava ja hän saattoi sitä

kehoittaa käymään muissakin kyläpaikoissa kuin tuolla Tuomelassa. Ja vieläpä taisi Reeta huomata erehtyneensä tuon Tuomelan toisen pojan Vesterin suhteen, joka olisi ollut yhden ikäinen Liisan kanssa.

Niinpä sai Santtu luvan tulla Viijaa kylään hakemaan, joka tieto ei ollut Kotaniemen vanhoista tervalle. Huurteisena joulukuun päivänä hän lähti ajamaan Liisan kanssa. Reeta oli kartanolla peittelemässä ja siinä hänen sydämensä ilosta sykähti, kun painoi toista toiselle olkapäälle. Hän mahtoi ajatella että jospa nuo molemmat olisivat yhtä kilvoiteltuja, mutta niin ei ollut. Miten sitenkään, jos ei olisi ollut tuota talon perintöruhtinasta, pientä Samppaa, joka nytkin pörrötukkaisena seisoen katseksi rappusilta toisten lähtöä.

* * *

Markkinat olivat aivan tuossa paikassa. Korkealla puhteella ajoi jo Santtu Kivirannalle morsiantaan noutamaan. Liisa tuli yhteen kyytiin. Muita ei tästä lähtenytäkään kuin Samppa sitten yksinään omalla hevosellaan muuripadan ostoon. Samppa ei mitään muuta ajatellutkaan kuin tätä muuripadan ostoa. Hän oli pannut tarkoin mieleensä Reetan selitykset, millä äänellä sen muurin pitää soida, ettei ole hajanainen. Toisilla markkinamiehillä oli muutakin mielessä. Liisan ajatukset pyörivät makeis- ja kultasepän kopukan tienoilla, ja näille samoille seuduille

oli ilmaantuvinaan Reittulan Ville, tuo sama Ville, jonka äiti oli Liisan pienenä tyttönä kissan pojalla kihlannut.

— Panitko sinä sormukset sormeesi? kysyi hän niin hiljaa Viijalta, ettei Santtu kuullut.

— On ne, sanoi Viija — vaan enkö ottane pois.

— Elä toki ota, kielti Liisa. — Näyttäähän ne niin somalta.

Viija ei siihen myöntänyt eikä vastustanut. Hän katsahti aina Santtuun, joka istui siinä aivan edessä kuski-
laudalla, pitkät turkin kaulusvillat huurteessa ja punaisen
vyön päät huiskaen reen kupeella. Pitkään se aina Viijaa
katseli tuo istuja, vaikka saman näköisenä se siinä oli,
eikä etupuoltakaan nähnyt muulloin kuin milloin tarvitsi
jotain tärkeämpää sanoessa kääntää itseään heihin päin.
Siinä se kupotti suuressa turkissaan ja tuusutteli orittaan.

Yhä lähemmä alkoi tulla markkinapaikka ja yhä
tylymmältä tuntui tuo edessä istuja. Ei ollut enää kuin
joku virsta matkaa. Viija pisti kätensä rekipeatteen alle,
heitti käteiset pois, veti sormestaan sormukset ja pisti ne
kukkaroonsa. Hänen mielessään kaikui ne monen pojan
kirjeelliset toivomukset ja pyynnöt, että saada tavata näillä
markkinoilla.

Oltiin jo perillä ja Santtu ajoi kortteeritalon pihalle.

— Elkäähän jättäkö, ennen kuin saan tämän oriini
talliin, kielteli Santtu rekitoveriaan.

— Ehkä täällä pääsee jo yksinäänkin, sanoi Viija,
eikä kuin kiirehti Liisaa joutumaan torille.

Siellä markkinat kihisivät parhaallaan. Paljon oli myöjiä, jos lienee ollut ostajiakin ja ehkä niitäkin, jotka olivat vaan joukon jatkona.

— Arolan Mari meidän pitäisi löytää, aikoihan se tulla, sanoi Viija.

— Kierretäänhän tämä tori ympäri, niin ehkä se löytyy, arveli Liisa.

Ennen kierroksen loppua oli heidän joukossaan jo yksi ulompaa tullut poika, joka tahtoi heti poikkeamaan ryssän leivoslauhkalle ja osti sieltä monta tötteröllistä mitä parasta lienee ollut. Sattui siitä sivuitse kulkemaan toinenkin samaan palvelukseen halukas, joka ajatuksissaan kiroten ennen joutuneen onnea meni syrjempää katselemaan, että erkaneeko se tuo pois ja minne päin ne lähtevät. Eikä se niin heti eronnut, sai kuikuilla hyvän aikaa. Liisa alkoi tuntea olevansa tässä seurassa niin joutilas kuin viides pyörä vaunuissa ja hän menikin Villensä kanssa huilailemaan niin pian kuin olivat löytäneet Arolan Marin, joka jäi Viijan toveriksi.

Santtu oli hakea humannut eksyttäjiään, eikä hän tavattuakaan katsonut ketä Viijan seurassa oli, alkoi vaan tahtoa ryssän lauhkalle, että hän ostaa makeisia.

— Eipä noita nyt tee mieli, on vielä entisiäkin, sanoi Viija, eikä lähtenyt.

— No, mennään sitten kometiaan, sanoi Santtu.

— Jos tuolla kävisi, myöntivät tytöt.

Matkalla tuli vastaan Tuomelan Petu. Hän ennätti vaan sivu mennessä tervehti Viijaa, sillä Santtu kiirehti tovereitaan kometiiaan eikä ollut häntä huomaavinansakaan. Surkeaääninen posetiivin rämä soida inakoitteli kometiian eteisessä ja yhtä surkean näköinen mies sitä kammista väänti. Viulu rukkaa rääkättiin viereisessä huoneessa ja hikipäässä siellä joukkoa tanssia työnnätteli lattian täydeltä. Syrjähuvina oli seinällä vaateen takana sotakuvia, joita kämmenen kokoisesta lasiakkunasta katsottiin ja ihmeteltiin.

Melkein kohta perästä tuli Tuomelan Petu sinne ja näyttääkseen herrasmallista tanssiin pyytämistapaa, meni hän Viijalle kumartamaan, kädet ottavan näköisesti. Sitten hän arvokkaalla ryhdillä tanssi muutamia kertoja lattian ympärinsä ja heti sen perästä tahtoi Viijaa sekä Maria tulemaan jo pois, johon nämä mielellään suostuivat.

— Sinnekköön se Santtu jäi, sanoi Mari ulos tultua.

Petu naurahti halveksivasti ja sanoi:

— Antaa sen siellä tanssia viisikolmattapennisensä edestä, ettei mene hukkaan.

— Vaan jos se suuttuu meihin, kun tultiin niin pian pois ja se maksoi meidän edestä, lisäsi Mari.

— Maksetaan takaisin, sanoi Petu. — Ja eiköhän tuo leppyisi, jos renikan saisi.

Nauraen lähtivät he kävelemään katua ylöspäin. Petu osti mennessä juotavaa jos syötävääkin ja vei sitten muu-

tamaan kahvilaan, josta tilasi erikoiskamarin. Kohta oli pöytä koreana eikä sen ääressä ollut ikävä istua.

— Enemmän sitä pitää syödä ja juoda, kehoitteli Petu. Markkinoita ei ole joka viikko.

— Ei sitä nyt siltä rupea itseään halkaisemaan, estelivät tytöt.

— Vähä tämä vielä on, eikä teillä ole siihen kuski-poikaanne luottamista, se istuu siellä päivänsä tarkkaan yhdellä maksulla, ivaili Petu.

— Istuessapa tämä taitaa meiltäkin mennä.

— Onko jo ikävä? nauroi Petu.

— Mikäs ikävä täällä on, sanoi Viija. Vaan tällä lailla jäävät tavarat katselematta.

— Minkähän laista tavaraa sieltä pitäisi katsella, aloitti Petu hyvin veitikkamaisesti muka. — Pitäisiköön se olla käsin kannettavaa, vaiko jaloin juoksevaa. Onhan se yksi siellä tallessa, eikä se luultavasti karkaa, vaan pitäisikö olla enemmän.

— Me vähä välitetään sellaisesta tavarasta, on meillä muutakin ostettavaa, sanoi Viija alkaen lähteä.

— Taitaapa olla tosi kiire, sanoi Petu. Vaan vielähän suostutte tänne takaisin tulemaan, jos nyt lomalla katsellaan muita markkinahuvia.

— Miten sattuu joutamaan, myönti Viija.

Kahvilassa olon ajalla oli moni poika oikein toveriensä kanssa turhaan tarkastellut neitosien joukkoa, että mistä sen tapaisi. Viimein se ilmestyi ja nyt miettimään

keinoja, miten tuo entinen matkassa olija on tieltä pois sysättävä. Se kun oli saatu toimeen, palkkasivat ne jonkun asiaan kuulumattoman isäntämiehen tai muun, joka oli Viijalle tuttu ja se sitten pyyti jonnekin rauhalliseen ravintolaan, tai kortteeriinsa kahville. Satunnaisesti muka ilmestyi sinne heti tuo itse asianomainenkin, joka sitten osasi pitää huolen itsestään.

Tällä lailla tuli Viija näillä markkinoilla monen rikkaan pojan tuttavuuteen, joita oli ulkopitäjistäkin. Viija itse ei liene huomannutkaan näitä tuttavaksi tekokeinoja, tai ei ollut huomaavinaan.

Kotoiset toverit olivat haihtuneet markkinatuohakassa. Liisa hupaili Villensä kanssa ja Samppa näytti olevan huvitettu muuripatain kumakasta äänestä. Joku jo hänelle sivu mennessään sanoikin, että sepä kauniisti soipi, kun oikein naurattaa. Sen perästä ei Samppa pitkään soitellut, kuin väänti muurin rekeensä. Markkinain nautintopuoli olisi Sampalta ehkä mennyt tietämättä, vaan Santtu toki piti hänestä vähän huolta, kun mieleisemmät kestittävät olivat karanneet.

Karvaalla mielellä oli Santtu odottanut pois lähtöä, että pääsisi Viijaa tuomaan kotiinsa. Viimein hän sai samat joukkonsa ja muuta tavaraa lisäksi.

— Kun sinä erosit minusta pois, nuhteli Viija tulo-matkalla Liisaa.

— En minä joutanut siellä yhä olemaan, selitti Liisa. Ja olihan sinun matkassa Arolan Mari ja niitä . .

— Santtu tarttui Liisan puhetta vahvistamaan ja sanoi pistävästi:

— Näkyihän tällä olevan niitä jälessä juoksijoita.

— Niin pitikin olla hokmannia apteekissa, vastasi Viija ylpeästi sanasutkulla.

— Oliko niistä mitä hyötyä? kysyi Santtu.

— Eipä heistä ollut vahinkoakaan.

— Mahtaa olla kaikki nuokin tavarat niiden ostamia.

— Ketä se liikuttaa, jos olisi niidenkin ostamia.

— Eikä liikuta, vaan niin minä luulen, että ei se puollus *) olisi aivan ensi alussa loppunut, jos ei olisi huolinut kenenkään armopaloja.

— Elä hätäile puolluksistasi, sanoi Viija ylpeästi.

Santtu jatkoi juonen sekaista puhettaan.

— Ehkä on parasta, sanoi Viija, että puhutaan lämpimässä, kun tuntuu niin kätäjäväältä tämä markkinamies täällä pakkasessa.

Kivirannalle tultua olivat puheet melkein lyhyet. Viija haki heti tultua kihlat, pani ne Santun eteen pöydälle ja sanoi:

— Tässä on kaikki. Kiitoksia lainan edestä. Ei ne ole vähenneet ja tuskin lienevät vielä hyvin paljon kulu-neetkaan.

Santtu istui kummissaan, eipä hän olisi tuota odot-tanut.

*) Raha.

— Poishan ne nyt mahtavat joutaa, sanoi hän viimein alakuloisena. — Sieltä markkinoilta on kai tullut paremmilta parempia.

— Ei ole tullut, enkä tunne kaipaavanikaan niitä, sanoi Viija.

Santtu alkoi lähteä pois eikä näyttänyt aikovan tavarostaan mitään perustaa.

— Ole hyvä ja korjaa pois, kehoitti Viija. — Minä en niitä suojele ja syytä itseäsi, jos kuka ne siitä varastaa yöllä.

Santtu mietti vähän aikaa ja työnti sitten välinpitämättömän näköisesti tavaransa turkin ulkotaskuun. Sitten hän meni yötä myöten kotiinsa, jossa ei mahtanut markkinamiehen uutiset hyvin iloittaa isän ja äitin mieltä.

Toisellainen oli Viijan mieli. Hän ajatteli niitä uusiauttavia, jotka olivat pyytäneet lupaa kirjoittaa, että milloinhan ne kirjeet joutunevat . . . ehkä viikon päästä.

*

Ennen viikon kuluttua tuli jo yksi kirje, vaan ei se ollut kaukaa, kun ei ollut postimerkkiä.

Keltähän lienee, ajatteli Viija avatessaan. Ehkä Santtu pyytää tyhmyyttään anteeksi. — Ei ollut Santulta. Hän alkoi lukea:

„Nyt jo tunnet ehkä enemmän sota-asioita kuin viime kesänä ja nyt sinä olet onnellinen, minä luulen. Tuskin enää tiedät olevasikaan siinä maailmassa, jossa on

surua ja milloin mitäkin. Onnellinen sinä vaan olet, sen näin nyt markkinoilla ja onhan tuon nähnyt ennenkin. On kai sinulla nyt vara ja valta valita, ottaa kaukaa tai läheltä, rikas jos vielä rikkaampikin. Ja lienee noissa ollut arvokkaitakin, niin että en minä uskaltanut ollenkaan lähestyä niin arvokasta seuraa, mutta kaikki minä katsoin ja tiesin. Ja tietäisin minä niistäkin sanoa vähäisen, vaikka saisihan nuo olla jokainen alallaan, vaan sanon minä kumminkin, ettet ole aivan niin paljon hyvilläsi. Et sinä ole ensimmäinen, elä luule, joita nekin miehet ovat jo elämässään riijanneet, on ne jo rikkautensa nojassa käyneet siellä jos täälläkin ja ehkäpä sieltä löytyy jälkiäkin, kunhan menet katsomaan. Ja yksikin oli, vaikka tuskin tiesit, sellainen, jolla oli kuulutettu morsian kotipuolella, joka ei liene mikään haitta, saattaahau sen köyhemmän heittää, jos rikkaamman löytää. Elä suutu, en minä näistä muille huutele, vaan minä urkin salaisesti tiedot niistä kaikista, että tietäisin, kuinka korkealle sinut lennätetään täältä halpaim ja ylönkatsottuin maailmasta. — Ole onnellinen. Halvin tuttavasi

Antti A . o . ai . e . . .“

Kirjeen sisältö ei ollut Viijan mieleen. Jokohan noissa oli sellaisia, ajatteli hän. Eikö vaan kirjoittane kateudesta. Hän itse on muka parempi muita. Elköön luulko, en uhallakaan rupea hänen opetettavakseen. Enkö minä saa olla tuttava niin monen kanssa kuin tahdon,

siinä ei ihminen kuitenkaan pahene. Viija koetteli olla ihan uskomatta mitä tuossa kirjeessä sanottiin, mutta eipä vaan tahtonut aivan rauhaan päästä.

Nyt teki hän päätöksen, ettei vasta aivan niin vähällä rupea heidän tuttavakseen, saavat näyttää enemmän nöyryyttään.

5.

Nuotan vetäjätkin ovat alku-apajan vetoaikana tyyntempiä, nyhyyttelevät, verkalleen vaan nyhyyttelevät, ikään kuin houkuttelemalla luokseen pyytelevät, mutta kun alkaa nuotta tulla lähemmä maata ja verkot tihenevät, silloin syntyy loppukopakka. Viijan saannista tuli samallinen nujakka. Nekin, jotka eivät olleet kuuluvia koko asiaan, kiistelivät siitä, kuka sen on kelvollinen saamaan ja kuka ei. Itse asian omaiset olivat pahimmassa pulassa. Ne ajattivat asiamiehillä kehumassa itseään ja rikkauksiaan, ne kirjoittivat kuin tuskaiset ja moni kammari lienee tullut sen asian tautta sisäpuoleltaan kaunistetuksi. Jo luultiin saatavan asia hyvään alkuun, mutta kohta kuului tulleen toinen suositumpi väliin.

Kevätpuoleen talvea tiedettiin jo kertoa, että Tuomelan Petu aina viikon parin päästä ajelee aisakellossa Kivirannalla. Sitten se vasta aikainsa päästä ilmestyi julkisesti sulhaiseksi, joka käynti olikin vielä suurempaa ja loistavampaa kuin Santun käynti.

Asian alulle saatua pidettiin kiirettä. Viikon päähän tehtiin kuulutuskirjaan panoliitot. Syrjäiset voivat vielä iloita siitä, kun tiesivät, että Viijan setä, jolla on holhoojana sanan valta, panee tätä tuumaa vastaan. Tuomelassa se tiedettiin ja niinpä oli jo varulta otettuna mukaan

lautamies, tuo ainainen avun tuoja. Nyt ei holhoojata hyvin kauvan houkuteluna, kysyttiin vaan, että tuleeko lupa eli ei. Jos ei tule, niin oikeuteen käsky on valmis ja sitten ostetaan välikäräjät, ja silloin ei mene monta viikkoa kuin lupa täytyy tulla.

Viijalle tämä setänsä vastusteleminen oli ylykkeenä, tuskinpa muuten olisi tullut annetuksikaan kuulutuskirjan tekolupaa. Viija oli tottunut siihen, että kaikki myöntäisivät, mitä hän tahtoo ja kun setänsä ei niin tehnyt, tuli häntä kohtaan uhkamieli.

Esa kun näki, ettei tässä vastustelemisella pitkältä pääse, niin antoi luvan.

— Parasta se on, selitti hänelle Petun puhemies. — Jospa sen tautta tuleekin yksi vihamies, niin eihän se muuta voi, kuin jos niillä saamisillaan sinua vähän ahdistelee, mutta on sinulla yhtä hyvä tuki tästäkin vävypojastasi.

— Mitä minä niistä ahdistelemisista tässä asiassa, sanoi Esa, sillä hän ei tahtonut tunnustaa, vaikka siinä olikin vähän perää.

Sulhasen mieli oli luvan saatua lauhtunut ja hän sanoi Esalle, että jos tämän asian tautta rupeavat teitä ahdistamaan, niin sanokaahan meillekin.

Sitten seurasi juonti. Rikkaan tavalla oli juomaa kuljetettuna ja sitä annettiin niin laajalta kuin huuto kuului ja kellä suu oli. Kuulutuskirja tehtiin ja vietiin pappilaan ensi pyhänä mainittavaksi, ja sitten oli tuleva uusi juonti.

Sulhaisten pois mentyä sanoi Reeta:

— Niinpähän se meni kuin minä olen toivonutkin.

— Niinhän se menee, jos annetaan mennä, sanoi

Viija.

— Elä vaan ajattelekaan purkaa, muistutti Reeta.

— Eihän tuo ole vielä kunnolle kerittynäkään, ilvehti

Viija.

— Kylläpä se kohta alkaa olla.

*

Nyt oli Viija kolme kertaa kirkossa kuulutettuna, oli ikään kuin kolme sitovaa solmua vedetty hänen elämänsä lankaan.

Muutama aika sitten istui Viija ompelemassa koneellaan ja Liisa neuloi sukkaa siinä lähellä.

— Eikö se tunnu mielestä somalta, kun kuulee kirkossa itseään mainittavan? kysäsi Liisa.

— Ei tuo tuntunut paljon miltään, sanoi Viija naurahtaan.

— Satuitko sillä tiellä näkemään niitä muita, entisiä sulhasiasi?

— Näin minä muutamia.

— Olivatkos ne näkevinään?

— Kyllä kai, koskapa näkyivät toisilleen osoittelevan ja nauravan.

— Mitäs sinä ajattelit?

— Minä ajattelin että vielä te tulisitte, jos minä annan luvan tulla, ja astuin ylpeästi ohitse.

— Vielä ne ehkä kirjoittavat, että purkasit.

— Luultavasti.

Liisa neuloi vähän aikaa ajatuksiinsa vaipuneen näköisenä, siirtyi sitten aivan Viijan eteen ja sanoi:

— Kohta sinä heität minut tähän yksinäni.

Viija pyöritti kiireelle vaatteen sauman loppuun ja rapsauttaessaan rihmaa poikki kysyi:

— Minäkö kohta heitän sinut?

— Niin heität, vahvasti Liisa painaen poskensa kätään vasten ja katsoi siinä, niinkuin ystävä matkalle lähtevä ystävänsä.

— Mistä sinä olet tullut siihen luuloon? kysyi Viija.

— Siitä kun olet ruvennut niin ahkeraksi.

— Se ei merkitse mitään, sanoi Viija. — Sinut voivat viedä, ennen kuin minut.

— Kuka ja mihinkä? kysyi Liisa ottaen kätensä pois poskeltaan.

— Sinne, sinne . . Saanko sanoa?

— Sano jos tiedät, vaan mistäpä tietänet.

— Jo minä toki tiedän, nauroi Viija. — Ville viepi sinne „pieneen ja hyvin sievään mökkiin“, jonka se tekee sinne „Leppäaholle, jossa on vesilähde aivan alla“.

— Mitä sinä nyt puhut? kysyi Liisa ja puna lennähteli kasvoilla.

— Se kävi Viijan ilolle ja hän jatkoi:

— Sitä kirjettäsi sinä et näyttäneykään minulle, jossa nämä lupaukset olivat, vaan minäpä yhytin sen. — „Rakas Liisa! Nyt lähestyn sinua tämän lentävän paperin avulla . . .“ Eikös se niin alkanut. Ja välillä mitähän lienee ollut markkinoista ja sormuksesta, mut sitten lähti: „Minä teen siihen Leppäaholle pienen hyvin sievän mökin, jossa on vesilähde aivan alla.“

— Sinä olit oikein paha minulle, kun menit sitä omin lupisi lukemaan, moitti Liisa hyvin pahoillaan.

— Mitä se haittasi, jos minä luin, sanoi Viija ja tuli käsin nujuttamaan Liisaa, kun tämä muuttui niin vakavaksi, eikä tahtonut ruveta nauramaan. — Sinä et vaan olisi näyttänyt sitä „pientä mökkiä ja vesilähdettä“.

Nuo Villen vähät tarjoukset lausui Viija niin halveksivasti matkivalla äänellä, että Liija ei jaksanut sitä kuunnella, vaan lähti pois siitä huoneesta, eikä kääntynyt, vaikka Viija huuti jälkeen, että saat sitten lukea minun kirjeitäni. Sen perästä tapasi hän useimmin kuin ennen Liisan itkemästä ja sattui joskus, että Viija alkoi häntä lohduttaakseen naurain nujuttaa ja kiusoitella.

— Voi, minkä tähden sinä olet tullut tuollaiseksi? puhkesi Liisa kerran valittamaan. — Olenko minä milloinkaan nauranut sinun kirjeilläsi, vaikka olisi kai niissäkin ollut. Tiedäthän sen, ettei minua tule rikkaat tah tomaan, se on hyvä, jos mökkiinkään pääsen.

Viija heitti vähemmälle kiusoittelemisen, mutta ei heidän ystävyytensä enää entisen laiseksi päässyt. Liisa

näki, että heidän tiensä kääntyi aivan eri haaroille. Hänen oma elämänsä painuu ehkä pieneen puumökkiin, ja Viija taas iloitsi onnestaan, jota näytti voivan ohjata minne mieli piti.

*

— Nytpä minä jo sain kirjeen, iloitsi Viija ja tuli Liisalle näyttämään.

— Petulta kai . .

— Ei ole, tunnen minä jo käsialasta. Vaan vielä ne toki muutkin muistavat.

— Annatkos nyt lukea? kysyi Liisa.

— Ihan varmaan, kunhan aukaisen ja luen ensin itse, lupasi Viija.

Kirjettä lukiessa kävi hän kuitenkin mielimuutoksiin, eikä täyttäneykään annettua lupaustaan.

— No, mitä siinä on, kun et henno näyttää ja olet niin kiihtyneen näköinen? kysyi Liisa.

— On siinä semmoista, sanoi Viija, että kun minä tämän muutaman eteen leväytän, niin eikö tuo hämmästyne hyväksi aikaa.

— Kenenkä eteen?

— Sittenpähän kuulet, ei siihen kauan ole, sanoi Viija ja pani kirjeen talteensa.

Petu tuli muutamain päivän perästä käymään Kivirannalla eikä yhtään aavistanut, että häntä on odottamassa

niin vaikeat työt kuin siellä oli. Morsian oli niin kiireinen, ettei tulohyväilyä sallinut.

— Tuossa on, tunnetko sitä omaksesi? kysyi Viija pistäen Petun eteen vähän nuhrautuneen kirjeen.

Tuskinpa lienee Petu missään kinkeritoimituksessa katsellut enemmän kummastuksella luettavaansa kuin nyt. Kirjeen alussa oli „Rakas“, mutta sitten oli seuraava sana raaputettu niin eroittamattomaksi, ettei nähnyt, minkä nimellinen tuo rakas mahtoi olla. Alkukirje oli kouraan tuntuvia, pintapuolisia vakuutuksia siitä, ettei hän heitä ja kyllä hän käypi siellä niinkuin ennenkin, kunhan joutuu pimeät yöt. Sitten seurasi kiitoksia suuteloista ja sen perästä varoitus, ettei tätä kirjettä saa näyttää kellekään. Lopuksi Petun nimi.

— Mistä tämä on tullut? kysyi viimein Petu, koettaen näyttää aivan asian tietämättömältä.

— Etkö tuota itse paremmin tietäne, sanoi Viija.

Petu huomasi, että nyt taitaa tulla kummat, jos tässä rupeaa hätäilemään.

— Jottako luulet tätä minun kirjoittamaksi?

— No kenenkäs kirjoittama se on?

— Olkoon kenen hyvänsä, mutta minä en ole lupailut ketään ottaa ennen sinua.

— Niin, et muiden tieten, vaan mitenkäs siinä on, luepa.

— Olkoon miten hyvänsä. Minä toki uskallan kulkea päivälläkin, ja tiedän, ettei käsketä pois meninpä mihin ja milloin hyvänsä.

— Uskonhan minä tuon, sanoi Viija kiihkeästi. — Siellä huvittelit niin kauan kuin kehtasit, vaan sitten heitit ne ja tulit tänne.

— No se on ihan valetta, että minusta tuolla lailla saatettaisiin sanoa. Onko kuulunut?

— Mitä lie kuulunutkin, vaan sanohan, kelle tytölle olet noin kirjoittanut?

— Olen minä kirjoittanut joskus tytöillekin, vaan en tuolla lailla kellekään.

— No, kuka sen on osannut noin kirjoittaa?

— Kuka lie kirjoittanut, vähäkö niitä on vihamiehiä. Joilla on sellainen äkä minulle ja kun eivät tiedä muuten voivansa mitään, niin ne ovat matkineet minun käsialaani ja sitten hieroneet sen noin vanhan näköiseksi, selitti Petu niinkuin ainakin vääryyden kärsinyt.

— Kyllä taidat löristä, epäili Viija. — Kuka se niin osava olisi ollut?

— Vähäkö niitä on, kun ne oikein miestuumasta rupeavat toista sortamaan.

— En minä vielä usko sitä, sanoi Viija ja meni arkulleen, josta toi kirjenipun ja heitti sen Petun eteen.

— Tuossa on nuokin!

Nyt täytyi Petun heittäytyä hyvin surkeaksi ja hän oikein rukoustaamalla taivutti Viijaa uskomaan, että se on tuo kirje valhetekoa.

— Elä puhukaan, teroitti Viija yhäkin. — Sano vaan mitä kulusi tekevät, niin ensi perjantaina mennään tekemään ero tervaksista.

— Ei niistä puhuta mitään, sanoi Petu, koettaen kääntää koko asiaa nauruksi.

— Täytyy tulla, sano vaan heti.

— Enkä sano. Ikävähän sinulle kuitenkin tulee ilman minua. Ja sitten ne nauraisivat, että saatiinpa pitää narrina.

— Tässäpähän nähtänee, sanoi Viija, eikä antautunut sen enempää puheisille.

Pahoilla mielin sai Petu lähteä kotiinsa. Erojaiskäden lyönti oli Viijan puolelta sellaista paiskaamista, joka ei ollut ollenkaan rakasta, vaan enemmän rautaista.

— Tule perjantaina pappilaan, oli viimeiset sanat sulhaiselle.

— En tule, eläk! tule sinäkään, olivat viimeiset sanat morsiamelle.

*

Ennen tuota eroperjantaksi uhattua päivää tuli Tuomelan emäntä Kivirannalle kyläilemään, omaisiakin kun vielä olivat ja siihen lisäksi monet monituiset kutsut Reetalta. Talo ei näyttänytkän tulevan kovin paljon kulumaan tämän omaisen olost, sillä emännän eväskirstu oli niin laitojaan myöten lastattuna makuisimmilla ruoka- ja juomatavaroilla, ettei vielä viikonkaan päästä olisi viimeinen kannikka käsiin käynyt, vaikka kaikki joukot olisivat siitä syöneet. Emäntä ja Reeta olivat keskenään niin hupaisen ystävällisiä kuin ikinä olla voipi, ja nuoria niitä

hypitettiin kuin kukkasia kämmenellä. Viija ei mitenkään ymmärtänyt, että emäntä tietäisi mitään hänen uhkauksistaan. Ensi päivänä ei puhuttu mitään sinne päin vivahdavaa, toisena jo meni emännän puheet vähä siihen suuntaan.

Viija istui ompelemassa ja hänen olkapäähänsä nojaten katseli emäntä syrjästä ja silloin sattui hänen suutaan syyhyttämään.

— Pois minun pitäisikin lähteä, sanoi hän ikäänkuin omissa ajatuksissaan. — Siellä kotona mahtavat kaivata, kun suutani tuossa syhytti vasemmalta puolen. Petu poikakin näytti nyt lähtiessäni olevan niin ikävissään.

— Mikähän sillä olisi? kysyi Reeta toiselta puolen tupaa.

— En minä toki ruvennut utelemaan, sanoi emäntä ikään kuin kavahtaen. — Mut minä luulen, että sitä poika raukkaa huolettaa se, kun tämä maailma on niin muuttelevainen, että jos ne vievät sen, jota hän niin kaikesta sydäimestä ja kaikesta sielusta . . rakastaa.

Emäntä yritti sanoa: ja kaikesta voimasta, vaan huomasi että se on sitten ihan niin kuin katekismossa sanotaan, ja niin heitti sitä vaille.

— Mahtaisiko tuo sitä huolia, arveli Viija.

— Vo-oi, veti emäntä pitkään. Sitähän se toki huolii, mitäs se muuta . .

— Vaan jos se katuu sitä, kun tuli tällaisen kuin minun luokse ollenkaan tulleeeksi, sanoi Viija.

— Vo-ooi, veti emäntä vielä pitempään. — Ei toki, mitenkä nyt toki, hyvänen aika. Joka niin kauvan pelkäsi, ennen kuin uskalti tulla tänne ajatustaan sanomaan. Minä näin, vaikka ei se puhunut. Viimein jo kävi säälikseni ja kysyin että oletko sinä kipeä? — Ei, sanoi se, en minä ole kipeä. — On sinulla jotakuta, sanoin minä, kävisit jossain omaisissasi kylässä. Ja silloin se tunnusti, että hän kävisi täällä, niinkuin . . . josta minä ihan säikähdin, enhän minä sitä osannut mitenkään ajatella, omaisiakin kun ollaan ja mitäpä se meidän talokaan on muiden suhteen. Minä sanoin, että kyllä se mahtaa olla turha vaiva, jos ne konttimiehet sotkevat ja purattavat, niin on vaan ilkeätä, kun tämä nykyinen rovasti on hyvin vihainen siitä. Eikä ne herrasväessä tee sitä milloinkaan. Ja maisteri kertoi, kun oli meillä yötä, ja useinhan tuo on ollutkin, että hänen kotipuolellaan ovat talonpoikaisetkin jo niin sivistyneitä, ettei kuin hyvin harvoin puretaan ja sitä pidetään suurena häpeänä.

— Mitenkä se maisteri sattui sitä puhumaan? kysyi Reeta.

— Se kantautui siinä puheeksi, kun maisteri alkoi kysellä Petulta, että milloinkaan ne häät pidetään. Ja kun se maisteri on niin ropakkatuumainen, niin jopa itse sanoi, että hän tulisi mielellään vihkimään. Siihen minä satuin sanomaan, että maisteri se kutsuttaisiin hyvinkin, vaan sitä ei tiedä, kun ne niin usein täällä vielä kuulutuksistakin purkavat — ja siitä se puhe sai alkunsa.

Reeta säesti emännän kertomusta aina siksi, että se hyvin vähällä vaivalla kallistui kaikille niille suunnille, joille sen oli tarvis kallistuakin. Viija siihen ei paljon puuttunut, hän ajatteli sinne jos tännekin päin. Hän kuuli että emäntä aivan vilpittömästi rakastaa häntä ja on kaikesti yhtä hyvä vaikka miten kauan. Viija koetteli ajatella Petustakin yhtä lämpimästi, mutta väliin lennähti tuo mieltä mustentava kirjelappu ja silloin tuntui vaikealta. Jospa se ei olisi totta, niin heittäisi sikseen, kun nekin papit ja . . . Ei se uhkaus saa vielä niin vähään jäädä.

Emännän mukana lähetti Viija sulhaselleen kirjeen jossa oli kova käsky, että pitää tulla hänen puheilleen, muuten on ihan varma, että ero tulee. Hän jäi mielessään ylpeänä odottamaan, uskaltaako Petu olla tulematta, vaan ei sekään ollut selvillä kumininko tehdä, jos se tulee.

Ja sikseen se ero jäi, kun oli kymmenenkin selittäjää, kuinka se on vaikeata ja häpeällistä. — Ja sitten vielä, selittivät vallan vakavat ihmiset, onhan niitä kaikilla vikoja; yhdellä yhtä, toisella toista; mistäpä sen niin viatoman lampaan mahtaisi löytääkään.

6.

Petu oli voittanut tuon kaikilta kilvoitelluu lintuisen ja nyt varusteltiin häitä, joiden tuli kuulon mukaan olla kerrassaan komeat. Pitäjään herrasväkeä oli kutsuttuna hyvin isosti ja talonpoikia vielä enemmän. Tahdottiin kai näyttää niin kaikille muille kuin morsiamellekin, ettei hänen tämä seuraavan elämänsä aamu ole paljasta tyhjyyttä.

Vihkimistä oli Reeta tahtonut tapahtuvaksi Kivirannalla ja siitä tuli hänen ja Tuomelan emännän välille pieni riidan aine, jonka jälkimäinen voitti sillä etuoikeudella, että heillä on enemmän varustettu vieraan varaa. Häihin menokin oli sentähden Reetasta vähän vastenmielistä, ettei pitänyt oikeinkaan kiirettä.

— Minä olisin tahtonut, sanoi hän, että siinä siika suolataan, jossa se on kasvanutkin, viekööt sitten mihin hyvänsä.

Liisa koetteli pitää Tuomelaisten puolta ja sanoi:

— Eihän se niille sovellu täällä vihkiminen, kun ne ovat pyytäneet morsiantyttöiksi herrasmampselia.

— Niitäpä ei olisi tarvinnut pyytääkään, sanoi Reeta

— Ei ne nekään tule näitä talonpoikaisia tahtomaan.

— Eikös se nyt ole niin soma, että on niitäkin, puolusti Liisa.

— Onpa se nyt koko soma, sanoi Reeta nauraa hykäyttäen. — Olkoot ne sitten yksistään, vaan eikö liene tahtonut sinuakin.

— Tahtoi toki, sanoi Liisa. — Vaan miten minä ilennen olla, kun minulla ei ole nämä vaatteet niin hyvät kuin muilla.

— Niinpä ovat, myönti Reeta. Ja tokko nuo sinua kovin kaivannevat, jos seisot sen aikaa ulompana.

Liisa meni hyvin mietteisinsä.

— No, en minä pakoita poissa olemaan, joutui Reeta selittämään. Vaan minä ajattelin, että jos tulet jälestä päin katumaan, jos viisaammat nauravat vaatteillasi ja käytökselläsi.

Asia jäi ratkaisematta, eikä sitä niin vähäistä asiaa joutanut pitkältä aprikoimaan, kun oli kiire häihin.

✱

Oli ihmeen kaunis päivä, vähä jälkeen juhannuksen. Tuomelassa oli joukkoa niin paljon kuin häissä osaa olla. Herrasväki hallitsi enimmästi kamarien puolta, talonpojat oleksivat tuvassa ja ulkoilma oli kaikille yhteinen, jonne täytyi tupakin savun ja ahtauden vuoksi turvautua, ja hupainen siellä olikin.

Vihkiminen toimitettiin suuressa tuvassa, jonka akkunat oli avattu ilman raitistamiseksi. Herrasväki seisoi peremmällä tupaa toimituksen aikana, talonpojat oven suun puolella ja vähemmän uteliaat tyytyivät kuuntelemaan sei-

nän vierustalle akkunan taakse. Päistär-Tiina oli kiivennyt herrain kärryjen istuimelle, jotka oli työnnetty tuvan kupeelle, liki akkunaa. Lieneekö hän sen vuoksi tyytynyt ulkopuolella kuulijain joukkoon, kun hänen toiveet pesu-tyttönsä suhteen olivat menneet hukkaan, tai sentähden kun hänet oli unhotettu häihin kutsumatta. Mutta ehkä ei Tiina näitä kumpaakaan asiata ajatellut. Hänen vanhat kasvonsa olivat nyt niin tyytyväisen näköiset, kuin jos hän olisi parhaallaan kertonut, kuinka hyviä ne Rasilan emäntä- ja isäntä-vainaat olivat.

Isäntä Sylvi seiso i liki pöydän päätä sivupenkin kupeella ja niekautteli leukaansa niin tyytyväisenä, kuin jos olisi kokonaista kolme maan kauppaa tehty tänä päivänä. Emäntä seiso vastakkaisella suunnalla tupaa ja katseli mitä laupeammalta näyttävillä kasvoilla vuoroon pappia, kun tämä luki painavia velvollisuuden lauseita, vuoroon vihittäviä, kun heidän oli niihin vastattava. Muisti hän siltä pitää päänsä siksi takanojassa, että tuo eman- nuuden arvoa edustava leuka tuli tarpeeksi näkyviin. Mor- siustytöt ja sulhaspojat seisoivat kukin puolellaan kuin siivet lumireessä. Mutta vähän vajanainen oli toinen puoli, sillä Liisa oli ennen vihittävien paikoilleen asettumista mennyt kenenkään huomaamatta nurkkaan toisten taakse ja kuunteli sieltä.

Vihkimisen perästä tahtoi herrasväki „koolata“ vasta vihittyjen kanssa. Ne asetettiin rinnatusten istumaan viini- lasit kädessä ja tempu alkoi arvokkaammista ja viimein

kävivät talonpoikaisukotkin tokaisemassa lasiaan yhteen, niin kiireelle, kuin jos olisi ollut pelko, että ne sen heidän kädestään ottavat pois, kun se ilmankin tahtoi loppua, ennen kuin herrasväeltä.

Maisteri näkyi odottavan juhlallisessa asennossa kiihkeilemisen loppumista Häätalon haltijat seisoivat likellä morsiusparia, emäntä tanakassa leuka-asennossa, mutta isäntä siihen sijaan niekautellen sitä niinkuin näyttääkseen, ettei hänellä ole alkuakaan toisesta leuvasta. Jo kilahdi viimeinen lasi. Maisteri rykäisi herättääkseen läsnä olevain huomiota ja sanoi:

— Arvoisat häävieraat! — Minä tahtoisin puhua muutamia sanoja tämän nuoren pariskunnan onneksi ja menestykseksi. Onni ja menestys tulevat Herralta ja niinkuin Salomon sanoo: kaikki hyvä tulee Herralta, samoin toimellinen vaimokin. Hän on kaikkiviisauudessaan ja rakkauudessaan asettanut aviosäädynkin, jota hän johtaa kaikkiviisaan maailman järjestyksen rakkauden kätensä johdatuksella. Hän johdattaa huikentelevaisuuteen helposti taipuvaiset nuorukaiset maailman liukkaalta tieltä onnellisen ja rauhaisan avioliiton turviin, jossa he kokeneitten vanhempain johdannon alla ja hyvien esimerkkien valossa (tässä katsoi puhuja vetoavaisesti vanhempien puoleen) kypsyvät hedelmiksi Herran viinamäessä. Avioliitto on yksi Jumalan pyhimpiä ja vanhimpia maailman järjestyksiä, jonka rakasta huolepitoa hän osoitti siunatessaan ensimmäisen pariskunnan paratiisissa ja jonka järjestyksen hel-

lästä huolenpidosta Hänen Poikansa antoi kumoamattoman todistuksen kunnioittaissaan läsnäolollansa ja avuliaisuudellansa pariskuntaa Kaanaan häissä. Ja samoin on hän läsnä tässäkin rauhallisessa ja vierasvaraisessa häähuoneessa ja niinkuin hän tahtoo aina edeskinpäin olla, jota minä kaikkein läsnäolevain ja omasta puolestani toivotan. Onnea!

Maisteri kohotti lasiaan ja muut myös. Puheesta kiitti emäntä etupäässä ja sitten muutkin asianomaiset kukin laillaan, jonka perästä isäntä Sylvi niekautteli leukaansa niin juhlallisesti, kuin olisi se ollut veden ammennuslaitos näissä Kaanaan häissä.

✽

Hääelämän iloinen puoli alkoi vasta illempana, sitten kun pappi ja muut herrasväet olivat menneet matkoihinsa. Vieraat jakaantuivat ikänsä mukaan kahteen osaan, vanhemmat miehet ryypiskelemään toiseen tupaan, jossa kävi kunnan möyhinä. Siellä yksi puollusti hevosensa juoksua, toinen rikkauttaan, kolmas kehui voimillaan ja neljäs olisi jo ollut valmis tappelemaankin, jos vaan muut olisivat sallineet ja joutaneet.

Nuori väki koetteli jalan nousua suurimmassa tuvassa. Vaikeata se oli kesäkuumalla vaan ei se auttanut asiassa. Morsianta tahtoi jokainen saada tanssittaa. Näytti siltä kuin muutamat toiveissaan pettyneet pojat olisivat tahtoneet tehdä tämän viimeisen pyörinnän niin tulisen

kiivaasti, että edes se jäisi mielen hyvitykseksi. Viijakaan ei tahtonut ilonsa kukkulalla ollessa pahoittaa yhden mieltä enemmän kuin toisenkaan, vaan tanssi jokaisen kanssa, joka pyytämään tuli. Petu taas pupolestaan tanssitti muita tyttöjä, joskus hän astui morsiamensa luokse, vaan teki tahtomatavassaan etuoikeutetun eroituksen tuosta nöyrästä kumarruksesta, johon hän muuten oli niin osava.

*

Nyt oli tiettyyn suuntaan kulkeva tien pää löytynyt, nyt oli Viija saatettuna pois maailman häilyvältä tieltä, kuten maisteri sanoi. Viimeiset väreet enää lipattelivat järeillä siitä nuoruuden tuulesta, joka lupasi viedä mihin rantaan mieli teki mennä. Oli jo viimeinen hääpäivä ja vieraat vähenivät vähenemistään. Viija istui kammarissaan ja sai ehtimiseen heitellä lähtijöille hyvästiä.

— Hyvästi nyt ja onnellista onnea läpi pitkän elämän! toivotti Mestarin Saara, puristaen lempeillä silmäyksillä Viijan kättä. — Ole vanhuutesi päivinä vielä enempi rakastettu kuin nuoruutesi. Elä mene sivu minun köyhän kotini, kun on siellä päin kulkua.

Saaran hyvästin heitto oli niin tunteellista, ettei Viija jaksanut kuin hyvin puristetuilla sanoilla lyhyesti kiittää siihen. Kohta tulivat Reeta ja Liisa erohyvästille. Ensin he seisoivat muutaman sekunnin kolmiku'massa äänettöminä.

— Nyt sitä pitäisi meidän lähteä, sanoi viimein Reeta, koettaen vakuutella itseään.

— Elkkä vielä, sanoi Viija ja vedet putoilivat ehtimiseen silmistä.

— Milloinka me sitten saataisiin lähteä? kysyi Reeta ja väkisin tunkeusi vesi hänenkin silmiinsä.

— Sitten . . . soperti Viija, vaan kun ei osannut sanoa määrää, niin se jäi kesken.

— Kyllä meidän kumminkin pitää lähteä, erota sitä nyt täytyy, sanoi Reeta ja lähestyi Viijaa. — Tule sitten kohta miehinesi siellä käymään meitä katsomassa.

— Voi rakas täti, sanoi Viija itkien ja tarttui Reetan kaulaän, niinkuin ennen pienenä tyttönä. — Te menette pois ja millä minä maksan teidän hyvyittenne, kun te olette ollut minulle kuin oma äitini. Elkkä lähtekö vielä pois.

He itkivät yhdessä, niinkuin silloin pienenä, jolloin Viija rukoili, ettei täti häntä heittäisi, eikä antaisi myöä muille.

— No, rauhoitu nyt, sanoi viimein Reeta, ja ajattele, että onhan sinulla nyt miehesi, joka rakastaa sinua enemmän kuin minä kiukkuinen, äkäinen tätisi. Muista palkitsemisista elä huoli nyt ajatellakaan. Minua on huollettanut, että jos lienen ollut aivan huono sinun kasvattajasi. No ei sinulle Luoja kumminkaan puutteen päiviä salline, siitä minä toki olen rauhallisella mielellä. — Pyyhi nyt vesi silmistäsi ja tule meitä vähäksi matkaa saattamaan.

— Antakaa nyt edes Liisan jäädä tänne muutamaksi päiväksi, rukoili Viija.

— No, jääköön Liisa, kun se on sinulle mieleen, myönsi Reeta.

Sitten he lähtivät Reetaa saattamaan ja emäntä tuli kolmanneksi. Tiellä ei ollut eroaminen enää aivan niin vaikeata, kun emännän nähden ei Reeta ruvennut vesittelemään, sillä hänen mielestään ei unohtunut se asia, ettei Viijaa annettu vihkiä heidän kotonaan Kivirannalla.

Saattamasta palatessa aloitti emäntä puheen.

— Ikävätä se on erota omaisista, vaikkapa kuinka hyviin kohtiin, sanoi hän. — Tästä meidän talosta ei ole vielä verratenkaan. Vaan siinä sitä uskallusta tarvitaan, kun mennään, ettei ole paljo mitään. Jo sitä minä olin kovapäinen, oikein naurattaa, kun muistelee, kuinka vähä sitä ajattelee mennessään, että miten tässä käypi. (Ja emäntä aivan totta nauroi.) Kun ei miehelläni ollut minun tähän tullessa kuin puolet tätä pääpaikkaa ja niin rappiokunnossa sekin, että melkein joka vuosi oli kesän leipä kylässä. Sitte saatiin tämä paikka kokonaan ja siihen vielä on ostettu kolme syrjämaatakin. Jos Viija olisi nähnyt minkä lainen tämä kartano silloin oli! Tuossa on riihen luona latona, mikä oli silloin navettana. Siihen lisäksi on paljo muuta laitettu: tupa ja talli aivan uudesta, ja useampia kengitetty ja katettu. — E—eeh, kun suuta syyhytti niin näpäkästi. — Onhan tässä nyt jo vähä toisellaisempi eellä.

Liisa myönsi emännän loppupäätöksen todeksi sanoilla, vaan Viija kuunteli ajatuksissaan.

— Joko minä nyt pääsen kotiin? kysyi Liisa oltuaan yhden vuorokauden yli muista häävieraista.

— Mennäänhän vähäksi aikaa tuonne jonnekin kävelemään, täällä pihassa on alituistaan noita muita, sanoi Viija vastaukseksi.

He menivät joen rannalle, kulkivat sitä jonkun matkaa ylöspäin ja tulivat vähän korkeammalle paikalle pellon kupeelle, jossa kasvoi tuuheita tuomipensaita useampia.

— Niin, mitä sinä Liisa äsken kysyitkään? kysyi Viija istuutuen tuomikon varjoon, taitettu tuomen oksa kädessä.

— Enhän minä muista kysyneeni muuta kuin, että milloinkaan saan lähteä pois, sanoi Liisa vähän kummatellen, että mitä se siitä noin kysyi.

— Sepä se oli, sanoi Viija. — Sinä ehkä olisit vaikka kuinka kauvan, jos minä kiusaisin olemaan.

— Jo toki oikein mielelläni, jos joutaisin, vaan olisin nytkin, jos hyvin tingalle tahtoisit, myönsi Liisa.

— Sitäpä minä, sanoi Viija huiskuttaen hiljalleen tuomen oksaa kenkäänsä. — Sinä olet palvellut minua ihan aina, siitä asti kuin teille tulin ja minä en sinua milloinkaan.

— Mitä sinä Viija nyt tyhjää puhut.

— Ei se ole tyhjää, sanoi Viija huiskuttaen vilkkaammasti tuomen oksaa.

— On se tyhjää, vakuutti Liisa. Lapsiahan me oltiin kauan, mitä toistemme palvelijoita meissä oli, ja

eihän me nyt isompana ole kaivattuna kenenkään palvelusta.

— Ei, elä nyt hyvitele minua, kyllä se on niinkuin sanoin. Sinä olet ollut minulle parempi kuin sisar olisi ollut.

— Ja sinä minulle, ehätti Liisa sanomaan.

— En, en; elä sanokaan.

— No, lopeta pois tuo joutava puhe, pyyti Liisa. Puhutaan nyt muista asioista.

— Niin kyllä, puhutaan muista, myönti Viija. — Sano nyt Liisa minkä tähden sinä et ollutkaan minulla morsiuustyttönä, vaikka olihan se jo puhenna aikoja ennen?

Liisa joutui nyt hämille. Hän oli siinä luulossa, ettei sitä muut isosti huomanneet, eikä Viijakaan siitä pitänyt väliä.

— Minulla kun ei ollut niin hyvästi laitettuja vaatteita, sanoi Liisa viimein, nykkien nurmea maasta.

— Vaan kun et sanonut sitä minulle.

— Ei tuota tullut sanotuksi, kun minä luulin, ettet sinä siitä hyvin pahaa tykänne, jos en olekaan.

— Aivan niin, rakas Liisa. Sinä olisit seisonut niiläkin vaatteillasi, jos vaan varmaan tiesit, että se on minulle mieleen. Mutta sinä et luullut tekeväsi siinä minulle mieliksi. Jos olisit jolloinkin ennen ollut minulle ynseä, niin sitten uskoisin että sinä häpesit vaatteitasi.

Liisa tunsu nyt olevansa pahassa solassa ja koetteli sopertaa, että niitä herrasväkiä hän ujosteli, eikä ajatellut mitään epäluuloja Viijasta.

— Elä hyvä Liisa luule, että minä sinua syytän, lohdutteli Viija. -- Sinä koettelit silläkin lailla olla minulle mieliksi, kun menit syrjään seisomaan. Ja jos et olisi sitä tehnyt, niin minä en ehkä vielääkään olisi tätä asiata huomannut.

Liisalla oli tukala kuulla ja hän vaikeroi:

— Mitä sinä noista joutavista otit puheeksikaan.

— Ei ne ole joutavia, koska ovat minun mieltäni vaivanneet näinä päivinä. Vaan olkoot nyt puhumatta, sanoi Viija ja vähän aikaa ajatuksissaan istuen jatkoi:

— Taivutko Liisa siihen tuumaan, jos päätetään, ettei meidän ystävyys saa vasta näin mennä. Sano sinä minulle kaikki, mitä ajattelet ja tiedät, ja minä sanon sinulle.

— Jo toki oikeinkin mielelläni, vakuutti Liisa.

— Hyvä sitten, sanoi Viija. Minua on nyt häiden aikana vaivannut ikävä mieli monelta puolelta. Niistäkin herrasvieraista vaan ikäväni lisääntyi, kun ne eivät näkyneet osaavan minun kanssa haastella, enkä minä niiden kanssa.

— Sinä tunnut rupeavan kovin paljon ajattelemaan ja se on aivan tyhjää, moitti Liisa. -- Sinulla on nyt suuri koti, eihän sinun tarvitse huolia ei mitään, elelet vaan.

— Onhan tuo koti, myönti Viija. -- Vaan minusta jo tuntuu, että jos täällä tulee ikävä.

— Elä toki ajattele milloinkaan sellaisia, varoitti Liisa.

— Minkäs niille taitaa, jos ne tulevat.

— Unhottaa pois ja käypi aina siellä entisillä olomaillaan kylässä, eihän tämä niin pitkä matka ole.

— Niinhän tuo taitaa olla, sanoi Viija ja oltuaan vähän aikaa äänettä aloitti:

— Miksikään se Arolan Maria ei tullut minun häihini.

— Se asia on ehkä minun syyni, sanoi Liisa.

— Sinunko syysi. Millä lailla? kysyi Viija kummeksien.

— Niin minä luulen, sanoi Liisa. — Minä satuin sille kerran sanomaan, että sinä olet polttanut hyvin monta hänen veli Antin lähettämistä kirjeistä ilman lukematta.

— No, sanoitko sinä sen?

— Niinhän minä höperö satuin sanomaan.

— Ja siitäkö Mari suuttui?

— Ei se suuttunut, mutta kyllä siitä oli pahaa, selitti Liisa.

— Mitenkä se silloin sanoi? Varmaan moitti minua ylpeäksi.

— Ei se pahasti moittinut. Sitä vaan sanoi, ettei hän luule veljensä menevän niin pöllömäisesti kirjoittamaan, ettei niitä muutamata kertaa saattaisi silmällä viskata.

— Tokko sinä sanoit, että enhän minä ensimmäisiä kirjeitä lukematta polttanutkaan?

— Sanoin toki.

— Enkä minä olisi niitäkään toisia polttanut, selitti Viija, vaan mitäs hän alkoi ruveta niissä minua muka

niinkuin neuvomaan ja opettamaan. Jos olisi aina kirjoittanut samallaisia naurattavia kuin ne ensimmäiset, niin en toki olisi polttanut. Muistat kai, miten se silloinkin markkinain jälkeen kirjoitti. Sen perästä en lukenut kuin yhden tai kaksi kirjettä, tuli ne muut luki ja syyttäköön itseään.

— Ja mitäpä niistä enää, sanoi Liisa. — Ne ovat menneitä asioita. Mennään pihaan, minun pitäisi kohta lähteä kotiini.

— Kuunnellaanhan mitä tuo yläältä päin tuleva venemies laulelee, sanoi Viija siirtäen huivin pois toisen korvansa päältä.

Myötä virtaan tulla lollotti vene ja perässä istuva poika laulaa huilautteli tunteellisella nuotilla, ja niin pitkäveteisesti, että hän ennätti monet kerrat melaista joka tavulle. Laulun sanat kerkesi hyvin eroittaa:

Se on niin vähä aika,
mik' ihmisell' on tääll';
kuin vesipisaraisen
tuon haavan lehden pääll'.

Tuuli kun siihen käypi,
se heti putoaa;
niin ihmisenkin onni
tääll' pian katoaa.

— Soma laulu, sanoi Liisa.

— Ja kaunis nuotti, lisäsi Viija, nousten istuiltaan ylös.

7.

Viija oli nyt miehelässä ja häntä kutsuttiin nuoreksi emännäksi, joka nimitys kuului hänestä itsestään ensimmältä hyvin oudolta. Miniän nimeä ei hän usein kuullut, tuskinpa muilta kuin anopiltaan, silloin kun tämä hyvin omistavaisesti puheli Viijasta toisille emännille, tai hyvitteläkseen Viijaa kertoi, kuinka paljon suurempi tämä talo nyt on kuin hänen tullessaan.

Viijalla oli erikoiskamari, joka oli häiden edellä sitä varten laitattu, paperit seiiniin, laki ja lattia maalattuna. Viijan muassa tulleita huonekaluja siinä oli tuo entinen ompelukone ja uusi hyvin kiiltäväksi maalattu kaappi, sekä vielä tuo monen pojan sydämen tunteita säilyttävä pienoinen kirstu, joka oli jo saanut sijansa uunin kupeella, ehkä ollakseen lähempänä hävitystänsä.

Muutamana iltana, kun Petu oli isänsä kanssa Rasilan asioita ajamassa, varusti Viija kamarin uunin lämpiämään. Hiililleen tultua avasi hän kirstun ja alkoi heitellä noita kovaosaisten paljolla vaivalla kokoon pantuja kirjeitä uuniin, toista toisensa perään. Silmä viehättyi vielä vanhalta muistilta katselemaan yhdestä ja toisesta kirjeestä kauniimmalle kaikuvia lauseita ja runon pätkiä. Siinä yhdellä tiellä tahtoi mennä koko kirjeen sisältökin, jolloin aina mieleen jysähti, kuin olisi lukenut jotain aivan

luvatointa, hyvin synnillistä kirjaa. Silloin se piti kiireelle suikata uuniin, jossa tuli kerran laitaan päästyään liukkaasti mennä livetteli ilman pysähtymättä. Paksulta oli jo tummia paperin hiiliä, jotka hämmennellessä vielä kerran loimahtivat punaisiksi ja sitte viimein hupenivat mitättömän hienoiksi tuhkahtuviksi. Viija katseli kirstua, se oli nyt melkein tyhjä. Petulta tulleet kirjeet olivat siellä enää polttamatta. Mennyt aika johtui siinä mieleen, jonka ajan asiapaperit olivat tuossa kirstussa olleet säilytettynä. Noiden viimeisten kirjeiden tallentamisen piti Viija velvollisuutenaan ja karkoitti pahan hengen yllytyksenä pois sen ajatuksen, että kun olisi nekin polttaa yhdellä tiellä.

Huomenna tuli Petu kotiin ja niin hän kuin isänsäkin oli työlästyksissään olevan näköinen.

— Kävitkö tätilässä, ovathan ne siellä tervennä? kysyi Viija mieheltään.

— Enpä minä hänessä joutanut käymään, vaan eikö nuo liene tervennä, sanoi Petu.

— Mitä töitä siellä niin paljon oli, ettet joutanut käymään? kysyi Viija taas.

— Olisi siellä ollut vieläkin ja tuskinpa ilman käräjöimättä selviävätkään, tuskaili Petu.

— Kenen kanssa se käräjän käynti tulee, kummeksi Viija.

— Kenen kanssa? jamasi Petu. — Kukas siellä on sen talon hoitajana ja perään katsojana ollut?

— Totta se lampuoti on ollut huoleton.

— Kyllä lamputi näkyisi lamputina menevän, vaan siinä on paljon muita syitä. Osajyvät on myötynä liika huokeasta ja rahat ovat olleet velkana viidellä korolla, kun olisi saanut kuusikin.

— Eikö se nyt riitä, jos on senkin verran jäänyt rahoja kassaan kuin niitä on, puollusti Viija. — Kuuluuhan se setä maksaneen vielä vähän isävainaan velkojakin.

— Se on ollut vähä se velka, sanoi Petu. — Isä sanoo varsin kyselleensä ja näkeehän sen kirjoistakin, että sitä velkaa oli vain muutamia satoja. Toistakymmeneen vuoteen olisi toki pitänyt karttua enempi kuin neljätuhatta markkaa.

-- Onhan tuossa siinäkin, sopikaa pois käräjäimättä, pyyteli Viija.

— Sama se, jos selvä tulee, vaan siinä on vielä monta muuta kohtaa, kuin mitä minä sanoin.

Viijalla oli vielä niin paljon rakkautta setäänsä kohtaan, ettei häntä tämä keskustelu oikein miellyttänyt ja siitä puhetta pois kääntääkseen kysyi hän:

— Etpä arvaa, mitä minä illalla tein?

— Mistäpä minä arvannen, sanoi Petu.

— Minä poltin kaikki entiset kirjeeni, sanoi Viija ja katsoi iloisesti miehensä silmiin.

— Ihanko kaikki? kysyi Petu, muuttaen ääntään leikillisemmäksi.

— En sinun lähettämiäsi, sanoi Viija ja tunsii miellesään soimausta, kun oli tullut sitä ajatelleeksikaan.

Ei perintöjuttu ollut vielä Petuakaan aivan näköiseksi tehnyt. Alun kuultua huvitti häntä vielä nuokin entiset kilpakosinta-asiat ja hän illemmalla kertoi jo yhden jutun, miten he sulhasmiehet kerrankin juomapaikassa pääsivät hampaistaan kiini ja se päättyi sillä, että toiset työnnettiin niskasta pellolle. Monta muuta kertomusta sai Viija aina kuulla siitä, mitä kaikkia juttuja hänen saamisestaan oli jauhettuna nuorten jos vanhainkin kesken, joita Viija itse ei ollut puoliksikaan luullut sellaisiksi. Viimein niiden kuuleminen alkoi tuntua ikävältä, mutta mieluummin hän kuunteli niitäkin kuin noita perintöriitoja setänsä kanssa, jotka viimein kiihtyivät käräjiksi ja joiden ratkaisuaikoina oli koko talon joukon mieli siihen kiinnitettynä.

Käräjäin väliajat veti jokainen omaa nuottiaan. Sylvi sitä, ettei se ole hyvä, kun on kovin läheinen omainen holhoojana. Emäntä surkutteli sitä, että se tavara tahtoo olla hyvää rippumaan, kun se on toisen takaa perittäväenä ja vähemmän sitä sieltä sattuu monesti tulemaan kuin luulee, jos sen saisikin. Ja vaivalla se on heille kaikki tullut ja vähästä sitä alettiin. Petu toimitti sitä, ettei heidän käy sopiminen ilman, jos ei asiasta tule suora. Viija enimmästi kuunteli, kun muut puhuivat, toisinaan vaan puollustukseksen selitti, ettei hän ole ymmärtänyt niitä katsoa, ne ovat olleet setän huostassa. Sovintoa ei Viija uskaltanut monesti ehdotella, muuten olisivat vanhempi väki alkaneet katsoa häntä kovin omaismieliseksi ja siitä

olisi seurannut korvan kiertäminen. Sittekin Viija sattui huomaamaan, että hänen huoneesen tultua painettiin aloitettu puhe kielen kantimien taakse ja äännettömyydestä syntyvän epäluulon estämiseksi vedettiin sitten heti sieltä toisen näköisenä takaisin.

Muuten ei kukaan ollut Viijalle paha. Hän sai olla omassa kamarissaan, niinkuin itse tahtoi, eikä häntä orjuuttettuna millään työllä. Jos Viija ryhtyi johonkin vaikeampaan työhön, katseli sitä vanha emäntä naurusuin ja selitti että on niitä piikojakin tekemään, ei minun miniäni tarvitse ruveta riehkaisemaan, niinkuin minä itse sain ennen riehkaista. Vaan ei hän nyt enää kehtaa itsekään. Viija uskoi sen, kun vielä näki, että tulevat ne tehdyksi ilmankin. Kahvin keitto ja muutamia pieniä töitä oli hänen osallaan, mutta niiltä jouti enimmäkseen aikaa ompelemaan omassa kamarissaan.

✱

Yksinäisyys on viljava ajatuksista, silloin ne leijaavat milloin minkin näköisinä. Niillä ajoilla, kuin Petu kuljeksi aina päivittäin noita perintöriitoja virittelemässä, hiipivät Viijan mieleen monen moiset ajatukset, aivan kuin kesäitikat, jotka kaikista hätistelemissä huolimatta saivat viimein jalan sijan ajatusaivoissa.

Jo se on onnellinen tyttö . . niinhän ne aina ennen sanoivat . . Silloinkohan hän oli onnellisempi, vaiko nyt?

Nyt kai? . . . Mutta jos kuitenkin silloin . . . No mitenhän se oikein lienee . . . Voi, eihän sitä pitäisikään tällaisia ajatella . . .

Mutta ne olivat jo yhden kerran päässeet irti ja toisella kertaa ne tulivat vielä vähän rohkeampina ja jopa totuttivat mielen niin rohkeaksi, että Viija päätti sanoa Petulle siitä asiasta, mikä hänestä ikävimmältä tuntui. He olivat kahden kamarissa ja Viija meni rinnalle istumaan.

— Minä kysyisin sinulta yhtä asiaa, sanoi Viija laskien Petun olkapäälle kätensä.

— Kysy, kysy, kivoitti Petu.

— Niin, että muistatko, mitä sinä monesti lupasit ennen meidän yhteen menoa?

— Lienee tuota tullut luvatuksi jos jotakin, sanoi Petu.

— Mitä minä niistä kaikista lupauksista, vaan se lujin lupaus, rakkaus, selitti Viija.

— Niin rakkaus, sanoi Petu. — Mitä sitten?

— Niin että etkös sinä vannonut rakastavasi minua mitä hellimmästi aina kuolemaan asti . . .

— Rakastanhan minä sinua kuolemaan asti.

— . . . ja et hetkeksikään sanonut voivasi unhoittaa minua, jatkoi Viija.

— Olenkos minä heittänyt? kysyi Petu.

— Niin, enhän minä tiedä, vaan minä niin luulen.

— Luulet, jamasi Petu. Sinä taas luulet . . . Enhän minä yhä jouda niin hyvänä olemaan, vaan ainahan minä olen sinua rakastanutkin.

— Rakastanut . . aina . . silloin . . kun . . ja
Viija painoi päänsä alas.

— Niin, niin, sanoi Petu hyvin selittävästi. — Ymmärräthän sinä, että me ollaan nyt naimisissa ja silloin sitä on yhtä ja toista muutakin. Ja sillä lailla sitä menee välistä aikoja, mutta eihän noita ole niin kovin kauvan mennyt . . Ymmärräthän sinä? kysyi hän lopuksi.

Viija ymmärsi, mutta ymmärsi sillä tavalla, ettei voinut vastata muuten kuin itkulla. Petu koetteli tynnyttellä häntä mitä sopivimmilla selityksillä, mutta kun ne menivät hukkaan, vahvisti hän sitä kaikki lupaavaa rakkausvalaansa ja oli niin miellyttävän hyvä, kuin näin yhtäkkiä osasi olla. Viija pyyhki silmistään vedet ja lupasi puolestaan rakastavansa miestänsä hyvin paljon ja olevansa iloinen. Iloisempi hän nyt olikin, mutta yhtäkaikki käveli mielessä raskaita ajatuksia, kun tuo iloisempi hetki oli itkulla ansaittua, jolla tavalla hän ei ajatellut ruveta sitä toista kertaa itselleen ostamaan.

✱

— Minun tekee mieli käydä Kivirannalla tätin luona,
ilmoitti Viija miehelleen.

— Niin nytkö? kysyi Petu.

— Niin, etkö sinä tule.

— Eipä minun tunnu haluttavan, miten sitten talvempänä.

— Saanko minäkään mennä? kysyi Viija.

— Onhan se hevosille vaikeata näin syksykelillä, kun on luntakin vielä niin vähä. Vaan en minä kiellä, saat siltä mennä, myönsi Petu lopuksi.

Viija ei sen enempää kysellyt, alkoi vaan laittaa lähtöään, kun emäntä vielä ikään kuin kehoittaakseen sanoi, että

— Onhan tuo soma välisti käydä sellaisissakin omaisissaan, vaikka mitäpä tuolla paljon lienee.

Ihmeen keveältä tuntui mieli ajaessa tuota entistä kotia kohti. Viija kuvitteli mielessään että hän palaa nyt joltain pitkältä kylämatkalta ja saapi taas asettua sinne ja sitten . . . Mutta pian huomasi hän ajatustensa mitättömyyden. Ne ovat menneitä aikoja. Koti jäi sinne, johon on taas mentävä ja tuo entinen perintökoti, olihan se sekin ennen hänen, vaan nyt se on vaihetettu mieheen. Ei hän olisi ennen uskonut.

Iltapäivällä alkoi Kiviranta lähetä ja se näytti ulompaan katsoen hyvin pieneltä, kun vielä hieno lumiverho peitti katot, ettei kuin matalat ajastoituneet seinät osoittivat siinä asumuksia olevan. Ei näkynyt vielä rantaan tultua ketään kartanolla liikkuvia. Pihlajikko tuossa lähellä aittaa, joka kesällä Viijan lähtiessä huhotti täyteläisenä kauniilla kukalla, oli nyt lehdistä paljaaksi karsittuna, marjaterttuja oli vaan muutamia, joita nokkimasta pihlajalinnut pyrähtivät lentoon Viijan tullessa. Kohta ilmestyi vastaan ottajia.

— Terve tulemasta! toivotti Reeta kätellen mitä sydämellisimmästi. — Me kun ei huomattuna sinun tuloasi, ennen kuin pikku Samppa sanoi että Viija ajoi pihaan.

— Mistäpä sitä niin huomaa, kun ei satu ulkona käymään, sanoi Viija.

— No, tulehan huoneesen, sanoi Reeta ja kyseli mennessä:

— Eikö tämä meidän talo näyttänyt kovin pieneltä, näin pitkän ajan perästä?

— Kyllä se vähä siltä näytti, sanoi Viija. Vaan hyvin iloiselta minusta tuntui, kun alkoi näkyä.

Reeta istuutui penkille ja sanoi:

— Hyvähän tuo olisi, ettei entiseen kotiin tulo ikävältä tuntuisi. — Mitenkä siellä olet jaksanut sitte viime näkemän?

— Aivan hyvästi, jotenkin tervennä.

— Entäs muut joukot?

— Tervennä ovat nekin olleet.

— Ei sieltä muita lähtenyt tänne, ei miehesikään.

— En minä muita pyytänytkään ja Petu sanoi, että hän käypi sitten paremmalla kelillä, selitti Viija.

— Saapihan tuo olla kelinkin syynä, virkkoi Reeta. Vaan olisi se joutanut tulla, että olisin saanut suusta suuhun kysyä, mitä varten ne minuakin sinne kärejiinsä tahtovat.

— Onko ne teidätkin sinne manuuttaneet? kysyi Viija kummastuen.

— Jo vaan manattiin.

— Enpä minä olisi sitä uskonut, jahkaili Viija. — Ei tuo liene Petun käskystä, koska ei ole minulle sanonut. Se mahtaa olla isännän hommasta se . .

— En tiedä kenen hommasta lieneekin, käsky vaan tuli, puhkesi Reeta puhumaan. — Minä näet kuulun olevan yksi pahapää siinä, ettei sinua ole pidettynä täällä niin alastonna kuin kerjäläistä, vaan on ostettuna vaatetta päällesi. — Mut antaahan olla, kun minä pääsen oikeuden eteen, niin enemmän niitä ilettaa kuin hyödyttää se asia, siitä minä olen niin varma kuin . .

— Elkää nyt äiti enää, heittäkää jo pois, keskeytti Liisa, joka oli koko äitinsä puhuma-ajan istunut iloisen näköisenä kasvukumppaninsa rinnalla ja odottanut puheen vuoroa.

— Niinpä kyllä, mitäpä heistä, sanoi Reeta ja muistutti Liisalle, että pitäisi mennä kahvia keittämään.

Tämä lähti heti ja Reeta jäi vierastaan puhuttelemaan, kyseli oloa ja elämistä, joita Viija kiitteli kaikin puolin hyväksi.

— Sepä tuo olisi hyvä, sanoi Reeta salavihjaa huokaisten, ettei Viija huomaisi. — Ja siitä minä ainakin olen levollisella mielellä, ettei sinulle puutteen päiviä sallittane, jos ei erinomaisia onnettomuuksia tapahdu.

— Hyvähän tuo sekin olisi, myönti Viija hiljaista surua ilmaisevalla äänellä.

Ilta kului hupaisesti syödessä ja juodessa. Reetakin kartteli puheen kääntymistä noihin ikäviin käräjiin, tahi muihin sellaisiin.

— Mitenkään ne setälässä jaksavat? kysyi Viija iltaista syödessä.

— Ei tuolta ole kuulunut mitään, sanoi Reeta.

— Kävi täällä Arolan Mari, selitti Liisa, ja entisellään kuului silloin olevan niin setäsi kuin muidenkin elämä.

— Sepä hyvä.

Reeta muistutti, että

— Eihän tuo Arolan talon elämä ole aivan niin entisellään, kuin Viijan lähtiessä, vaan etkö tuota liene kuullut.

— En minä ole kuullut mitään, sanoi Viija katsoen mielummin alaspäin.

Liisa seurasi Viijaa tarkasti silmillään.

— Vai niin se on kierrellyt, kummasteli Reeta. — Poika Anttihan siitä meni viime venekelillä matkalle tuonne etelään, jossa niitä rautatietöitäkin kuuluu olevan ja kuuluvatko luulevan, että menee yhä etemmäkin.

— Vai niin, sepä somaa, ihmetteli Viija ja katsahti Liisaan, että mitä se näyttää ajattelevan.

— On se muistakin kummaa, jatkoi Reeta. — Se Antti oli niin älykäs poika eikä olisi osannut luulla, että se veljiensä ja sisartensa paljoutta pakenee.

Viija koetteli kummastella Reetan kertomukselle, vaan Liisa pysyi äänettä ja kun näki, ettei äitinsä arvannut lopettaa, sanoi väliin:

— Santtu se on nyt Maria kosinut.

— Vai niin, sanoi Viija naurahtaen. — Mitenkään tuossa käypi?

— Miten käynee, epäili Liisa. — Kovin pahasti kuuluu Tuokko sanoneen.

— No mitenkä?

— Ettei heillä tarvita niin viisaita kerjäläisiä kuin Arolan tytöt ovat, selitti Liisa.

— Kovinpa on sanonut tuhmasti, moitti Viija.

— Sellaisesta lihapäästä nyt ei sen viisaampia sanoja tule milloinkaan, sanoi Reeta entisellä mahtavalla tavallaan, joka toisia nauratti, vaan itse hän piti sanansa niin varmana totuutena, ettei siinä ole naurun sijaa ollenkaan.

Pienen vanhan pöytälampun valossa näytti Kivirannan tupa entistä hauskemmalta. Uunin nurkkapihdissä palava päre vei kumminkin voiton ja valasi noita entisiä karjalaitumia uunin kupeella, jossa tytöt ennen puulehmäään kuljettelivat. Vanha kissa siinä nyt maitoa altaastaan litkitti. Kovin sen selkä oli käynyt hallakan näköiseksi ja syöntikin näytti käyvän niin laiskasti. Ei se tiennyt mitään, vaikka hiili tipahti päreestä selkään.

— Nyt polttaa tuo kissa itsensä, sanoi Viija ja meni hiiltä ottamaan.

— Sepä sattui kovin tulen alle, sanoi Reeta. Vaan ei se näy enää älyävän tulesta eikä mistään, se on jo niin kovin vanha. On vaan annettu elää ikänsä loppuun.

— Tämähän on jo alun toisella kymmenellä, sanoi Viija. — Tokko sinä Liisa muistat, milloinka me tämä tuotiin ja millä puheella sinä tämän sait?

— Ei millään puheella, sanoi Liisa nauraen ja meni muuta kuulemasta kammariin vuodetta laittamaan.

Reeta jo haukotteli ja sanoi Viijalle, että mene sinä tuonne kammariin nukkumaan, me vanhat halutetaan olla täällä lämpimässä.

Kasvukumppanit istuivat kammarissa kahden puolen pientä pöytää. Liisa näpisti ajattelevan näköisenä kynttilän karstaa lyhemmäksi ja kysyi:

— Miltä se nyt tuntuu se miehelässä olo, sinä kun et kirkolla viime näkemässä sanonut osaavasi puhua sitä etkä tätä?

— Mitäpä minä nytkään, sanoi Viija. — Ja puhutaankin tällä kertaa niistä sinun asioistasi, että millä puulla ne ovat.

— Ne ovat niinkuin tässä näky, nauroi Liisa.

— Ei ne aivan niin liene, elä kupruilekaan joutavata, sano suoraan, niinhän me liitto tehtiin, etkö muista.

— No, minä sanon, että kyllä ne vanhat liitot Villen kanssa taitavat yhä lujeta, mutta milloin tulenee päätetyksi.

— Vai niin. Tietääkö äitisi siitä mitään?

— Kyllä se näkyy tietävän.

— Eikö ole puhunut mitään?

— Ei ole sitte sinun pois mentyäsi puhunut mitään. Silloin sinun täällä ollessasi se oli hyvin vihainen aina salaa, selitti Liisa.

Viija ihmetteli Reetan mielen muutosta ja kysyi Liisalta:

— Miksikä te sitten Villen kanssa heitätte asianne niin määrittömiin aikoihin, vaikka ei äitisikään ole vasten.

— No katsohan, selitti Liisa. Siinä kun on niin monta veljestä pienellä maalla ja jos ne rupeavat eroilemaan, niin siinä jääpi hyvin pienet osat micheen.

— Mitä se haittaa?

— Mitäkö haittaa? Niinhän sinä nyt sanot, kun olet suuressa talossa, vaan mitäs meillä on.

— „Suuressa talossa“, toisti Viija. — Sinä luulet aivan varmasti, että minä sitä oikealla onnen kukkulalla seison.

— No, hyvänen aika, mitenkäs muuten.

— Voih! huokasi Viija pienellä pään pyörähdyksellä. Kertoisinkohan minä sinulle kaikki ajatukseni.

— Kerro toki, niinhän sinä lupasit, houkutteli Liisa, katsellen Viijan silmiin, joka nyt alapäisenä istui ja ajatteli.

— Niin, että en minä ole enää onnen kukkulalla, ei minulla ole enää mitään.

— Mitä mitään? Omaisuuttako? kysyi Liisa.

— Ei sitäkään.

— No nytpä kummat tuli! Onhan sinulla ainakin perintötalosi.

— Se kaikkein vähimmän. Enhän minä enää milloinkaan kuule puhuttavan siitä niinkuin omasta talostani. Jos siitä minun kuulten puhutaan, niin se on sentähden, että kuulisin, kuinka paljon siitä on heille vaivaa ja kuinka paljon se vähenee siitä määrästä, joka on ollut kylällä kuuluna ennen minun naimisiin menoani. Tämä kaikki tunnustaa olevan minun syyni, vaikka mistä minä ymmärtämätön tyttö tiesin, minkä verran sitä on, ja olisinko minä voinut maailman suun tukkia, jos olisin tiennytkin.

Liisa ajatteli vähän aikaa ja alkoi lohdutella:

— Ne vanhat mahtavat niin puhua, mutta mitä sinä heistä huolit. Olethan sinä yhtä suuri haltija kuin muutkin ja kun miehesi rakastaa sinua, niin vähättelet koko tuumista.

— Kunpa se niin olisi, huokasi Viija.

— Mitenkäs se on? Sano nyt toki minulle!

— En minä ilkiäisi oikein päin sinullekaan sanoa, minkä laisten ihmisten arvoiseksi minä itseni tunnen.

— No, minkä laisten? kysyi Liisa ja katsoi totisena Viijan silmiin.

Tämä näytti aivan kuin riitelevän ajatustensa kanssa ja sanoi sitten:

— En tiedä, jos tehnen kuinka suuren synnin siinä, mutta minä en tunne itseäni yhtään paremmaksi noita huonoja nais-ihmisiä, joita miehet pitävät hyvänä, milloin

mieleen juohtuu ja jotka sitten taas saavat olla oman onnensa nojassa toiseen aikaan asti.

Liisa hämmästyi.

— Niin mitenkä? sanoi hän. — Tarkoitatko sinä noita naisia, noita . .

— Niitäpä niitä.

— Sinähän olet jo päästä pilalla, torui Liisa.

— Enkä ole pilalla.

— Oletpahan! Rakastaa kai sinun miehesi sinua yhtä hyvin kuin muutkin.

— Mistäpä minä tietänen miten ne muut rakastavat, mutta oman kohtani tiedän.

— Sinä ehkä toivoisit, sanoi Liisa, että Petun pitäisi aina olla aivan yhtä notkea kuin silloin sulhaisaikana.

— Sinä et vielä ymmärtänyt, sanoi Viija. Enhän minä tahdo, että leikkiä kuin kissan pojan kanssa alituis-taan. Sehän se on ikävintä, josta vasta sanoin.

— Se nyt on aivan tyhjää, vakuutteli Liisa niin totisena kuin osasi. — Ei tuo sinunkaan miehesi liene miehiä kummempi, vaan kun sillä on tätä nykyä niitä perintöpuuhia, niin sinä luulet, että se on tyly sinulle. Heitä toki pois ne ajatukset, eläkä puhu niistä kellekään.

— Minkä ajatuksilleen taitaa, sanoi Viija. Ja enhän minä toki näistä puhukaan muille kuin sinulle.

— Pitäisi niitä sellaisia ajatuksiakin vartella, että näet olisit niin halpaan sijaan joutunut kuin sanoit, neuvoi

Liisa. Ja eiköhän siinä auttaisi Jumalaan turvautuminen, niinhän se rovasti rippikoulussa neuvoi, etkö muista.

— Niinhän tuo neuvoi, myönti Viija ja vaipui ajatuksiinsa.

— Ja tuota perintöasiatasi elä ajattele ollenkaan, jatkoi Liisa. Itse sinä et sitä tarvitse ja kyllä ne sen niin hoitaa, että se säästyy lapsillesi.

Viija havahti aivan kuin olisi joku nykäissyt ja jamaasi puoli kuuluvalla äänellä: lapsilleni. Liisa sen huomasi, eikä jatkanut esitystään, huomautti vaan, että eikö ruveta nukkumaan.

— Niin nukkumaan, toisti Viija. — Taitaa olla parasta.

Hiljaisena ja hitaasti painuivat he siihen samaan vuoteeseen, jossa niin monesti ennen olivat nauraa rekataneet ja telmineet kaikki vaatteet ylös alaisin ja itsensä väsyksiin.

8.

Kolkko talvi oli taas kulunut, jonka ohi mentyä ei tuntunut enää paljoa sen kummemmalta, kuin jos olisi kesäisenä kylmä-aamuna soutanut jonkin usmamöhkäleen halki ja päässyt siitä sitten jollekin metsän varjoamalle rannalle, jota vasten aamuaurinko herttaisesti paistaa helittää. Luonto oli lähettänyt laulajia melkein joka puun osaksi ja iloisesti, vaikka vähän kömpelösti, kimpoilivat talven vankeudessa seisseitten elukkain sorkat ja vielä kiivaammin kuin olisi kerinnytkään helkähtivät kellojen kielet mennessä. Vapaus ja omistaan eläminen näytti noistakin järjettömistä eläimistä olevan suuren arvoista. Tuonne ne nyt pääsivätkin kauas kukkuloille ja ahoille huilailemaan mieltään myöten.

Tuomelassa valmisteltiin karjan vientiä sydänmaalle. Siinä hoppuultiin ja hälistiin kuin kansan vaelluksen aikaessa ja odoteltiin toisiaan. Milloin olivat piijat jonnekin juosseet, milloin ei taas näkynyt isäntää ja emäntää. Muutamakseen olivat nämä viimeiset kateissa ja Viija meni heitä noutamaan.

Nurkimmaisen kammarin oven taakse tultua kuuli hän vanhan isännän puhuvan emännälle jotenkin nyrpeällä äänellä, jonka vuoksi ei Viija tahtonut mennä sisään, vaan asettui vähän kuulostamaan.

— Olisi sitä piijoille muutakin työtä, kuului Sylvin puhe. Mikä hyöty siitä tuosta Viijasta on muulle työlle, jos se tänne kotiin jääpi. Siellä se ennättäisi hyvin hyvästi hoitaa maitohuushollin, kun loiseukko olisi toverina.

— Kyllähän se sen jaksaisi, sanoi emäntä. Vaan se ei näy itse sitä huomaavan. Näkyy taas panneen uuden ompeluksen alulle.

— No niin, no niin, puhui Sylvi ja varmasti niekautteli leukaansa. Mikä tästä sitten tulee. Kaikkiko tässä ruvetaan kesänsä talvensa „nystäämään“. Onhan tuota muillakin ollut perintöä, vaan pian kai se entinen loppuu, jos heretään aivan huolettomaksi.

— Elähän nyt, kielteli emäntä. Ymmärräthän sinä, ettei se vielä ole aivan täysivoimainenkaan ja muuten sitten on . . . niinkuin jo huomaat . . .

— Niin, jurahti Sylvi pitkään. Kyllä niitä sellaisia syitä löytyy, niin kauvan kuin elää.

Viija ei uskaltanut enempää kuunnella, eikä se ollut tarpeellistakaan, sillä hän oli jo kylliksi kuullut, kenestä puhuttiin ja mitä se oli. Hänen ajatuksensa harhailivat kiireesti sinne jos tännekin. Ensi kerran ijässään huomasi hän elämää tältä puolelta ja sepä tuntui ikävältä. Sydän tykytti paljoa kiivaammin ja ajatukset kuohahtelivat. Heti paikalla ajatteli hän mennä sanomaan, ettei tarvitse muita laittaa karjan mukaan, kyllä hän menee. Vaan kun yritti mennä sanomaan, tuntui mieli niin kiihtyneeltä, ettei hän jaksaisi rauhallisesti, ilman itkemättä tai kiukkuamatta

sanoa yhtään sanaa. Ne olisivat heti huomanneet hänen olleen kuuntelemassa. — Huomatkoot, ajatteli hän ja yritti aina uudestaan, vaan pysähtyi vielä ja ajatteli, että en toki niin paljon halvenna itseäni. Menen sitten tuonnempana ja näytän, että osaan minä muutakin tehdä kuin „nystätä“, enkä ole tullut heidän elätikseen perintöäni syömään.

Viija meni toisten toverina saattamaan karjaa matkalle. Muut olivat iloisia, vaan ei hän voinut siihen osaa ottaa. Erillään hän tahtoi kulkea ja vähän alaspäin riippuva päänsä pyrki pyörähtelemään ajatellessa, että hänestä nyt takana päin noin puhutaan ja luullaan niin ymmärtämättömäksi, ettei osaa mihinkään käskemättä, vaikka hän nyt ihan varmaan muisteli ajatelleensa tuota samaa jo ennen.

✱

— Ei toki se ole tarpeellista, ei ollenkaan, onhan meillä muitakin, puheli emäntä, kun Viija muutaman päivän kuluttua aikoi lähteä karjamajalle.

— Sinne minä nyt mielelläni menisin, jos vaan vähänkin sallitte, pyyteli Viija aivan kuin ei mitään tietäisi.

Emäntä oli vastustelelevinaan, mutta vaikka tuo olisi ollut tottakin, kuului se nyt Viijan korvaan käskemiseltä. Kohta se kielteleminen loppuikin ja emäntä puhui kiittelemällä, kuinka siellä on hyvä olla. Petusta ei ollut Viijan karjamajalle meno mieleen, vaan ei hän ruvennut sitä selittämään mistä syystä.

— Pitääkö sen piijankin olla vielä siellä? kysyi Petu.

— Eikä tarvitse, ilmoittivat toiset. Se saapi tulla paikalla pois.

Petu herkesi vastustelemasta ja tuli itse perille asti kyytiin, joka oli Viijalle lohdutuksena, että jos muut ovatkin minkälaisia tahansa, kunhan Petu on hyvä.

— Etkö sinäkin nyt jää tänne? kysyi Viija, kun olivat perille tulleet.

— Kyllä minä jäisin, sanoi Petu, mutta siellä on nyt kyntötoita ja muita sellaisia, niin en jouda tällä kertaa.

— Tulethan sitte, kun joudat?

— Kyllä minä tulen. Ja jos ei satuta summalaiselle antamaan tuota niityn tekoa, niin heinä-aikana täällä on oltava useampia päiviä.

— Sinnepä on vielä niin kauvan aikaa, valitti Viija. Käy nyt toki aina vähän päästä ennenkin.

— Pidätkös hyvänä? kysyi Petu leikkisänä.

— Jo hyviinkin, sanoi Viija. Letut paistan joka kerta, kun tulet, ja kannan suuren viilipytyt ja mitä vaan löytyy.

— Jopa sitten tuntuu kannattavan käydä vaikka kuin usein, nauroi Petu.

Tämä kaikki meni leikkinä, että näet letut ja viilipytyt olisivat ainoa vetovoima Petun karjamajalla käynnille.

Viija tunsu täällä olevansa onnellisempi kuin tuolla suuressa kodissa. Hän liikkui oikein iloisena katselemassa emannuuteensa kuuluvia töitä ja piijalta kyseli, joita ei oikein tiennyt.

Kotona kuultuja puheita ei Viija ajatellut ollenkaan. Olkoot ne siellä, ajatteli hän. Petu oli mielestä nyt niin ihmeen hyvä, että oli aivan syntiä ajatella sillä lailla kuin hän oli sattunut ajattelemaan. Nyt ei saa tulla vasta sellaiset.

Petu ei malttanut olla huomiseen, vaan lähti piian kanssa kotiin. Viija tuli pellon taakse asti saattamaan ja nojaten leukaansa veräjäpuun päälle katseli menijäin jälkeen. Tien mutkassa katsahti piika vielä taakseen ja lähti sitten juosta humppuuttaen tavoittamaan Petua, joka oli jo näkyvistä kadonnut.

✽

Karjan tulon edellä meni Viija kävelemään korkealle pellon taka-aholle ja katseli sieltä läheltä ja kaukaa kohoavia mäkiä, joiden rinteeltä eroitti taloja ja mökkiä. Muutamilta pelloilta kohosi harmaa tarha-savu ilmaan, josta hiljalleen laskeutui alangon pajukoiden yli ja näytti asettuvan siihen. Viija kiipesi ison kiven päälle ja kuunteli korvessa hoilailevain karjain kelloja. Siinä johtui mieleen Kiviranta, jolloin hän tätinsä toverina lehmiä huuhli. Nyt oli huhuiltava omiaan . . . niin, omia kai ja vielä suurta karjaa. Hän veti rintansa täyteen henkeä, vaan huokasi vielä takaisin, että jos ei kuulu kauniilta. — Mutta kukapa sitä kuuntelee, jos menee huonostikin, ajatteli hän melkein ääneen — ja kukapa sitä nyt ihailisi, jos kauniistikin menisi. Ja hän henkäsi uudestaan. Ääniväreet

lainehtivat pitkin lehdon rinnettä, aina korpeen asti, josta vastaukseksi kuului karkea-ääninen kellokkaan ammunta. Sieltä ne lehdosta viimein lähenivät ahon rantaa, tulla mullistivat rapsavine kynsineen kapeita uriaan, jotka kiertelivät matalain lepikkopensasten keskitse ja tyytyväisinä oksien ripsumisesta hiljalleen hivuttelivat eteen päin, silmät suojelevasti tirrallaan.

Vaikka iltatyöt olivatkin Viijaa väsyttäneet, nousi hän jo aamusilla heti auringon noustua. Loisvaimo heräsi vasta myöhemmä ja tuumaili:

— Teistäpä taitaa tulla oikea nousukukko, kun nyt jo valveella.

— Eihän tuo nukuttanut, sanoi Viija.

— Onpa ne entiset jaksaneet täällä nukkua, vaan niillä on ne omat syynsä, puheli vaimo.

— Saattaahan niitä olla syitä, myönsi Viija.

— Olkoot puhumatta, sanoi Vaimo. Mutta kyllä tekin saisitte vielä voimianne säästellä, kovin olette heikko ja nuori. On sitä vielä aikaa.

Viija ei ollut mielissään siitä, kun loisvaimo niin suoraan sanoi heikoksi. Oikein oli ensimmältä sekin pahaa, kun he jotain kantoivat ja vaimo lykkäsi paljon pitemmältä korentoa Viijan puolelle. Hän tahtoi olla reipas ja toimellinen, vaikka voimat usein tuntuivatkin heikoilta. Jos rupeaisi valittelemaan, niin ehkä kutsuisivat pois ja sanoisivat: johan tuon arvasi, mitä apua siitä on oikeaan

työhön. — Olisi taas niin ikävä olla tuolla . . ei, kyllä sitä ehkä jaksaa, kun ei rupea valittelemaan.

*

Viikko toisensa perästä kului Viijalta täällä yksinäisyydessä. Joku kotoinen ihminen kävi aina pikimältään piimää tai voita noutamassa. Välistä joku lähiseudun emäntäkin tuli tuttavuutta teettelemään ja samalla arvos-telemaan, miten hyvästi rikkaan nuori miniä osaa talout-taan hoitaa. Heidän tarkastuksiaan ei Viija hävennyt, olihan hän nähnyt miten täti aina ennen teki. Oikein uhalla tahtoi hän pitää hyvää järjestystä ja toivoi, että kun Petu tulisi käymään, niin se varmaan ylistelisi häntä ja olisi oikein hyvä. Varsinkin silloin oli kaikki laitoksessa, kun oli luultava, että kotoa tulevat kohta käymään. Mutta aina se oli joku muu kuin Petu. Teki monesti mieli lähettää sille sana, että tulisi nyt ensi kerralla, vaan mikä lience estänytkin, lähettämättä se aina jäi.

Jo viimeinkin Viijan toivo toteutui. Veräjälle hän jo meni vastuukseen.

— Tulitpahan viimeinkin, iloitsi hän ja nureksien lisäsi: Minkä tähden olet ollut näin kauvan käymättä?

— Eihän tuolta tahdo joutaa, hyvin vaivalla nytkin irtausin, puollusteli Petu.

Kiireesti käteltyä meni Viija toimittamaan loisvaimon lettuja paistamaan. Niitä oli lehmäin iltatulolle jo suuri kupillinen.

— Syö sinä nyt oikein vahvasti, minä tulen kohta, kehoitti Viija laittaen ruokaa pöydälle ja meni sitten tarhaan karjan luokse.

Petu jäi pistelemään. Myysyyn vaan aina kääräsi letun leipareen ja ryyppäsi suurella kauhalla viilipiimää päälle. Iloisena kantaa pusasi kohta Viija loisivaimon kanssa suurta maitokorvoa.

— Eihän liene ruoka kesken loppunut, arveli Viija miehelleen, joka jo syönnin päälle savuja veteli tuvan rappusilla.

— Vielä siellä on sinullekin, sanoi Petu.

— Hyvä. Tule nyt katsomaan maitohuonetta.

— Olen minä sen jo nähnyt.

— Kyllä huoneen, vaan muutenkin, selitti Viija matalammalla äänellä.

Petu tuli kynnykselle istumaan ja veteli piippuaan. Joutuin siivilöi Viija maitoa, siirteli entisiä pyttyjä pois tieltä ja asetteli niitä somaan, tornin tapaiseen laveriin, odottaen yhä, että Petu sanoisi jotain hänen laitoksistaan ja kaikesta. — Ehkä se kohta sanoo, ajatteli hän ja katsohti kääntyessään salaisesti ovelle päin. Mutta Petu vaan veteli savuja ja mitäpähän muuta lienee aina välistä virkanut. Viija epäili jo pettyneensä hyvityksen toivossaan. Virkisti se vähän, kun Petu sattui kysymään:

— Lypsääkö nyt lehmät hyvästi?

— Taitaahan ne lypsää, sanoi Viija. Ja miltäs tämä näyttää? Tuossa on voikorvo, tule katsomaan.

Pitää sen nyt jotain sanoa minun töistäni, ajatteli Viija. Petu tuli korvon luokse ja sanoi:

— Paljohan tuota onkin voita. Muutamain viikkoin päästä saapi jo panna toiseen astiaan.

Sitten hän laski käsivartensa Viijan olkapäille ja huokaisten lyhyen tuhkaisevan henkäyksen kysyi:

— Vieläkö sinulla on paljon töitä, eikö sitä kohta päästä nukkumaan?

Viija vavahti aivan niinkuin rauhallinen tietä kulkeva, jonka silmät huomaavat epäilyttävän olennon tien vierellä.

— Ei tässä ole enää paljon, sanoi hän katsahtaen salaisesti mieheensä.

— Missä se on vuode, minua niin väsyttää, sanoi Petu haukotellen puolitekeisesti.

— Tuolla aitassa, ilmoitti Viija lyhyesti.

Sinne lähti Petu ja puristi hiljaa lähtönsä merkiksi Viijaa olkapäästä. Iltanen oli vielä Viijalla syömättä, vaan ei se tuntunut käyttävän, vaikka oli vähän nälkäkin. Siinä hän istui pöydän ääressä, mieli raskaana ja väkisin vierähti vesikarpalo poskelle. Olisi tehnyt mieli syödä, jos ei muun vuoksi, niin ajan kuluttamiseksi . . vaikkapa koko yö . . Vielä muutamia lettuja . . ei jaksanut yhtäkään . . Täytyi lähteä . . Hän pyöritti ruokahuoneen lukon kiini ja alkoi kävellä hitaasti aitalle päin . .

Aurinko paistaa tillotti aamusilla aitan oven raosta vuoteelle, kun Viija heräsi. Hän kuunteli, vaan ei mitään kuulunut siitä huoneesta. Jossain kaukana kalkatti lehmien kellot. Elämä tuntui niin kummalliselta. Hän nousi vuoteelta ja meni ulos.

— Niin sitä raukiaa, kunhan olostuu, sanoi loisvaimo. Miehenne käski sanoa, että karjan savut olisivat tehtävät vähän ulommaksi kartanosta.

— Joko se sitten meni pois? kysyi Viija.

— Jo. Ei sanonut hennoyansa herättää, kun olitte niin raskaasti nukkunut, kertoi vaimo.

— Ei hennonut, ajatteli Viija ja meni noutamaan lähteeltä kirnuvettä. Kaste kimalteli vielä ahon heinikossa, kun hän astui kapeata uraa. Lähteen kupeella oli sileäpäällyksinen kivi, johon hän istuutui. Entinen ja nykyinen aika kulki ajatuksien ohitse, kuin jokin matkustajajoukko, jossa katsoja mielihyvin näkee etumaisten menevän hyvittelevästi hyllävillä rattailla, mutta jälkimäisille on jo sekin armo, jos saavat omin voiminsa samaa tietä kulkea.

Väkiryssäköllä ponnistautui ulos kauvan pidätetty itku. Mielin määrin antoi Viija kyynelten vuotaa . . . kauvan kestää kuivata lähde, jonka vesivarat ovat saaneet olla enemmän aikaa melkein koskematta. Viimeinkin ne lopuivat ja tuntui vähän keveämmältä mieli. Hän nousi kiveltä, otti kiuluun vettä ja pesi silmänsä. Astiansa täytettyä tuli hän pihaan, jossa loisvaimo kysäsi:

— Mikä, onko teidän silmät kipeänä?

— Ei, sanoi Viija suojaten kädellään silmiänsä. Hiekkaa sattui menemään tuolla lähteellä.

— Tokiinsa, päivitteli vaimo. Vaan ei se hiekka ole niin turkaista kuin tuo poro.

*

Viija koetteli totuttautua siihen ajatukseen, että kun hänen elämänsä on kerran tämmöistä, niin sen täytyy antaa olla, minkä sille enää taitaa. Kyläläisten silmissä hän tahtoi näyttäytyä aivan tyytyväiseltä ja onnelliselta, eikä ne muuta voineetkaan ajatella.

Muutamana pyhänä oli Möykkylän emäntä tullut Viijan vieraaksi. Hän oli herttaisen hyväpuheinen, niin että Viija häneen heti mieltä ja hoiti parhaan taitonsa mukaan. Emäntä oli lihava ja pulska, että Viija oikein häpesi itseään sen rinnalla.

— Täällä karjamajalla se on hyvä olla, puheli emäntä syödessä. Täällä on ruokavarat vallassa, kun vaan pitää huolta sellaisista tarpeista, joita ei kotona ole. Siellä sitä minäkin miniänä ollessa aloin lihomaan ruveta, vaikka silloin ei tuotu paljon mitään muualta.

Emäntä puhui naurussa suin ja katsoi vieikkaasti.

— Saattaa ne muutamat lihoa, sanoi Viija. Mutta minä tahdon tymepeytyä yksin ruokiin.

— Kyllä, jos ne niin yhdet olisi, nauroi emäntä. Vaan onhan teillä toki takana varat, jotta tulee ruokalysti.

— Ei minulla ole muuta kuin mitä tässä näkyy, sanoi Viija koettaen nauraa, vaan se kävi huonosti.

— Mitä tyhjää, jatkoi emäntä. — Nuorena sitä tahtoo vähä niinkuin ujostella sellaistaakin, joka ei ole mitään. Nyt minä saatan ottaa viinipullon kaapista, vaikka kenen nähden, eikä se ole kuin terveellistä vaikka kelle.

— Taitaahan se olla terveellistä, myönsi Viija.

— On se, vakuutti emäntä. Minä viikolla näin, kun miehenne osti juomia, niin minä heti arvasin, että viinipullot on tänne tulevia.

— Ei niitä ole tänne tuotuna, sanoi Viija. Ne ovat olleet kotiin.

— Ei olleet kotiin, intti emäntä. Me ajettiin peräkkäin kaupungista ja minä näin että johonkin muualle ne juomat jäivät, vaikka koetteli se eksyttellä minua.

— Mihinkä paikkaan ne sitten jäivät? kysyi Viija uteliaana.

— Sinne jonnekin lähitienuolle, sanoi emäntä. Eiköön ne sitten vielä olisikaan tänne joutuneet.

Emäntä näytti vähän pettyneeltä toivossaan.

Viija ei jaksanut kysyä enää mitään. Hänen mieleensä jysähti niin pahoja ajatuksia, ettei hän ikinä olisi tahtonut kuulla tuota kertomusta. Matkan varrella tulleet aavistukset selvenivät vastustamattomasti ja katkeroittivat ennestäänkin karvasta mieltä. Vieras huomasi tämän mielen muutoksen, vaan luuli sen tulevan siitä, kun ei Vii-

jalla ollut kaikki tarpeet tasaisin häntä hoitaa. Emäntä lähti kohta pois kehoittaen Viijaa heillä käymään vuorostaan.

Aholle kävelemään riensi Viija, ettei ennättäisi muita tulla hänen yksinäisyyttään häiritsemään.

Minä olen kaikkein onnettomin, vaikka minua onnelliseksi ylisteltiin, ajatteli hän. — Vieläkö minä sitä osaan uskoa . . En minä osannut valita sellaista, joka minuaakin rakastaisi . . Voi, kun ei tätikään tuota sanonut, eikä ollut vasten . .

Pienoinen joki juoksi tuolla muutaman matkan päässä. Sinne ohjasi Viija askeliaan ja istuutui partaalle. Päättä tuntui kivistävän ja koko ruumis oli kuin kuumeessa. Viija ajatteli että kun olisi iso koski tuossa edessä. — Ei, ei! huudahti hän ja siunasi itseään. — Kun olisi yksin . . mutta . .

Kauvemmin ei hän uskaltanut viipyä tuossa paikassa, sillä se tuntui nyt niin vaaralliselta, eikä tiedä, jos muutenkin voimat väsyvät. Täytyi rientää takaisin ja mennä aittaan vuoteelle.

Loisvaimo tuli vähän päästä aitan ovelta ilmoittamaan, että karjan kellot jo kuuluu mäen alla.

— Minä olen kipeä, ilmoitti Viija. Ettekö saisi tällä kertaa niitä yksinäanne hoidetuksi.

— Vai kipeä, sepä paha, surkutteli vaimo. — Ehkä ne vaivoin saapi, mutta eiköhän pitäisi lähettää kotiin sanaa.

— Ei, ei, kielsi Viija. Kyllä minä jo aamuun paranen.

— Antaa sitten olla, sanoi vaimo ja meni töihinsä. Aamuun paranemisen toivo meni hukkaan. Vähissä voimissaankin hän nousi toveriksi, vaikka se oli vaikeata.

— Kyllä te olette aivan nähtävästi kipeä, päätti vaimo. — Laitetaan toki sana, että tietävät tulla hoitamaan.

— Ei, ei saa laittaa, epäsi Viija niin vakuuttavasti, ettei vaimo osannut muuta kuin ihmetellä itsekseen.

Liikkeessä olo teki Viijan voimista lopun. Hän oli vähällä kaatua, ennen kuin pääsi vuoteelleen. Vaimo ei taas malttanut olla kysymystä uudistamatta, mutta kohta hän katui, sillä sairas kielsi sen niin ihmeen rukoilevasti ja koetteli nousta ylös. Silloin vasta vaimo osasi ruveta selittelemään, ettei pidä nousta, kyllä ne lehmät tulevat hoidetuksi ja hän noutaa lähimökistä toveria, siksi kun Viija paranee. Vaimo parka koettelikin sitten riehkasta muutaman päivän suuren karjan kanssa ja hoitaa sairasta, mutta kun ei apulaisia saanut pitkäksi aikaa, kävi se työllääksi.

Tuli taas joku puollustus, että vaimo uskalsi mennä esittelemään sanan vientiä ja ilmoitti kierrellen:

— Tänne tuli vastikään yksi vanha, köyhä vaimo voita keräten ja se kai menee täältä teille päin.

— Kuka se on? kysyi Viija, nostaen päätään.

— En minä sitä tunne, vaan se sanoo olevansa teidän pesumummu ja sehän se saattaa viedä sanan.

— Minun pesumummu, sanoi Viija ihastuneella äänellä. Käskekää se tänne.

— Vaimo ihmetteli sitä kiirettä ja kummasteli, ettei se siitä toisesta asiasta puhunut mitään. Heti hän meni käskemään vierasta, joka oli tuo vanha Päistär-Tiina, saman näköinen kuin ennenkin.

— Hyvä päivä, tyttöni, sanoi Tiina ja toi terveisiä Viijan entiseltä kotipuolelta.

— Voi rakas mummu, minä olen nyt kipeä, valitti Viija antaen toisella kädellä tervettä, toinen kohotettuna syleilyn merkiksi.

Tiina tuli tästä rakkaasta vastaanotosta ja kohtalon säälistä aivan liikutetuksi ja alkoi pyyhkiä kyyneleitä silmistään.

— Mitenkä mummu on jaksanut? kysyi Viija.

— Niinkuin vanhat ja köyhät jaksavat, arvaathan sen.

— Entäs siellä tätin kotona Kivirannalla?

— Hyvästi ne sielläkin. Terveisiä käski tätisi sanoa, kun tiesi minun tänne päin tulevan. Kotaniemessäkin jaksavat hyvästi ja Santulla se on jo morsian, eikä liene häät syksyllä.

— En minä niitä nyt tahdo kuulla, sanoi Viija, kääntäen pois päätään.

— No enhän minäkään . . . vaan kun tässä tuli puheeksi. Mutta onhan minulla, kun muistan, terveisiä Verko-Lassilta.

-- Kiitoksia. Mihinkä se Lassi raukka on joutunut? kysyi Viija puhumisesta väsyneellä äänellä.

-- Siellähän se on nyt kyläkunnan elättinä, kun sen kädet ja jalat on jhti syönyt aivan pilalle. Leikkiään laski, että hän ryömimälläkin tulisi niitä luvatuita maitokokkeliä rymäämään, jos Viija olisi lähempänä.

— Vai vielä se Lassi minua muistaa, sanoi Viija painaen päänsä tyynyyn.

Loisvaimo meni tuumimaan että Tiinan mennä Tuomelaan sanan vienteen.

— Minäkö täältä niin heti lähtisin parhaan omaiseni luota, sanoi Tiina kohottaen itseään. — Se on nyt niin, että mene toki sinä ja mene paikalla, kyllä minä jaksan vielä hoitaa tyttöni, olen minä tämän huonompainakin hoitanut.

Viija ei pannut Tiinan esitystä vastaan ja vaimo meni. Nyt sai Tiina rauhassa kertoa ja olikin sitä enemmän kuin Viijaa olisi haluttanut kuullakaan. Sitten tahtoi Tiina tietää mitä töitä hän rupeaa tekemään.

— Kuulutteko te keräävän voita? kysyi Viija.

— Voitahan minä olen kerännyt, mutta kyllä minulla on vielä aikaa sitä kerätä, selitti Tiina.

— Onko teidän astia tyhjä?

— On siinä jo vähän, eikä siihen paljon menekään, pian se on kerättyä.

— Minä annan sen täyteen, sanoi Viija. Siellä on maituhuoneessa voikorvo, saatte käydä heti täyttämässä.

Tiina ihastui tarjouksesta suuresti, mutta kieltäytyi raudan kovaan niin suurta apua ottamasta.

— Mummun pitää nyt ottaa, sanoi Viija ja kyyneleitä pidätellen lisäsi, että jospa se onkin minun ensimmäinen ja viimeinen antini teille.

Viime sanat koskivat niin Tiinaan, ettei hän saanut sanaa suustaan, vaan meni mitään puhumatta täyttämään astiataan. Astiansa pohjalle laitteli Tiina voin hyvin kouheelleen, vaan päällyksen silitti niin, että se näyttäisi täydeltä. Sitten toi hän otoksensa Viijan katsottavaksi, mutta tuskin sai kiitoksia sanotuksi itkultaan.

*

Tuomelasta tulivat kumpainenkin isäntä ja joku kolmas katsomaan, miten asiat olivat karjamajalla. Heidän tultua ei Viija avannut monesti silmiään, eikä puhunut monta sanaa. Heti nähtiin, että sairas oli kotiin vietävä.

Sylvi katseli heti tultuaan kaikki kohdat ja kysyi sitten leukaansa niekauttaen:

— Mihinkä sitä voita on tarvittuna, kun on kolo korvon laidassa?

— Minä siitä annoin pesumummulleni, lienenkö tehnyt pahasti, selitti Viija vähissä voimissaankin.

— Vai niin, sanoi Sylvi ja jupisi pois mennessään siitä, että toisen kylän kerjäläisille mennään antamaan säästö-astiasta ja eikö liene itse vielä ottanut.

Viija kuuli ja lisää näki, mitä isäntä ajatteli, ja toivoi, että jos olisi joku, joka puollustaisi, mutta ei mitään. Tiina tosin seiso i ylpeänä saaliinsa luona ja näytti, että hän on valmis puollustamaan parhaan omaisensa antamaa omaisuuttaan.

Viijaa tuodessa seurasi Tiina kuljetusmiehiä niin pitkältä kuin maamatkaa oli, vaikka näki Sylvin silmäyksistä, että hän olisi joutilas. Veneesen ei sanottu enää sopivan ja silloin seurasi Tiinalle selvä ero.

— Syt pitää minun erota, sanoi hän vesissä silmin Viijalle hyvästiä heittäessään.

— Veisittekö sanan tätille, kuiskasi Viija erotessa.

— Voi, jo toki minä vien, vakuutti Tiina.

Vene irtautui maasta. Jonkun aikaa seiso i Tiina rannalla, lähti sitten metsätietä astua kunttuuttamaan ja seisattui vielä kerran metsän aukeamasta katsomaan veneen menoa.

9.

Viijan sairaus ei ollutkaan pian ohitse. Sitä kesti useampia viikkoja ja sen lisäksi läheni toinen arveluttava aika, jonka ohitse pääseminen ajattelutti muitakin ja vielä enemmän Viijaa itseään. Usein kävi sairaan luona kyläläisiä katsojia, joskus omaisiakin. Näille omaisvieraille oltiin talon puolesta niin kohteliaita, etteivät he saaneet olla sairaan kanssa kahden kesken, kuin hyvin sattumalta. Aina siellä joku istui, jos ei emäntä joutanut, niin silloin Petu tai joku muu. Reeta ei jaksanut monta päivää tätä paimentamista kärsiä. Hän jo viittaili, että missä hän on, siellä ei toista paimenta tarvita, mutta kun se ei auttanut, lähti hän pois ja varotti että pitää tulla noutamaan, milloin näyttää vaarallisin aika lähestyvän.

Tuo vaarallinen aika lähestyi. Toivottiin kuitenkin (hevosten säästämisen nimessä) tulevan sen niin myöhään, että saapi tuoda kättilön samalla tiellä kirkolta, kuin on perintökäräjän tautta siellä pakollista kulkua.

Ei ollut enää kuin yksi yö tuohon odotettuun käräjäpäivään, mutta sen yön aamupuolella sairaan vaivat kovenivat.

— Taitaisi pitää lähteä hakemaan kättilö, kun luulisi olevan kotona, alettiin jo arvella, kun aika näytti tulevan.

— Niin, kun se olisi kotona, sanoivat toiset ja ne, joitten toimeksi tuo haku olisi tullut, valittivat että yökin on niin pimeä.

Tyydyttiin aluksi siihen, että haettiin vanha muori naapuritalosta. Mutta miten asia päättyi. Melkein silloin, kun lapsi henkäisi ensimmäisiä kertoja tätä yhteistä avaraa ilmaa, henkäsi sitä äiti silloin viimeisen kerran. Se oli nyt mennyt. Syvä suru valloitti kaikki läsnä olevat. Nyt sai Viija surkuttelua osakseen, mutta hän ei siitä enää tietänyt mitään. Naapuritkin saivat heti tiedon ja he tulivat suruun osaa ottamaan. Siinä makasi tuo entinen kaikilta kilvoiteltu ja kaikkien onnelliseksi ylistämä Rasilan Viija. Laihat, tuskasta punastuneet olivat sen kasvot ja hienot sormet rujottivat rinnan päälle nostettuina. Hyvin heikko lapsen ääni kuului viereisestä huoneesta. Naapurit arvelivat siitä:

— Tuskinpahan elää tuokaan tyttö paljon jäleemmäksi äitiään.

— Eipä voi elää, huokasi emäntä itkien. Kyllähän salli Luoja murheen aikoja meidän taloon.

— Jopa salli, vahvisti naapurin emäntä huokailleen. Olisi sen Viijankin kelvannut elää, mutta minkäs taitaa ihminen Luojan töille.

Petun silmät olivat kyyneleissä. Alapäisenä hän istui pöydän ääressä ja kävi toisinaan katsomassa ovelta siihen huoneeseen, jossa ruumis oli. Isäntä Sylvi oli ennen muita rauhoittunut ja tuli Petulle ilmoittamaan, että

— Pitäisi kai sinne kärkeihin alkaa mennä, muuten tulee huutosakko.

Petu ei vastannut mitään, istui vaan käsi otsalla.

— No ei tässä auta siltä toimeettomaksi herkiäminen, lisäsi Sylvi. Kyllä täällä kuollut korjataan.

— Olisiko tuonne mennä koko kärkeihin, sanoi viimein Petu.

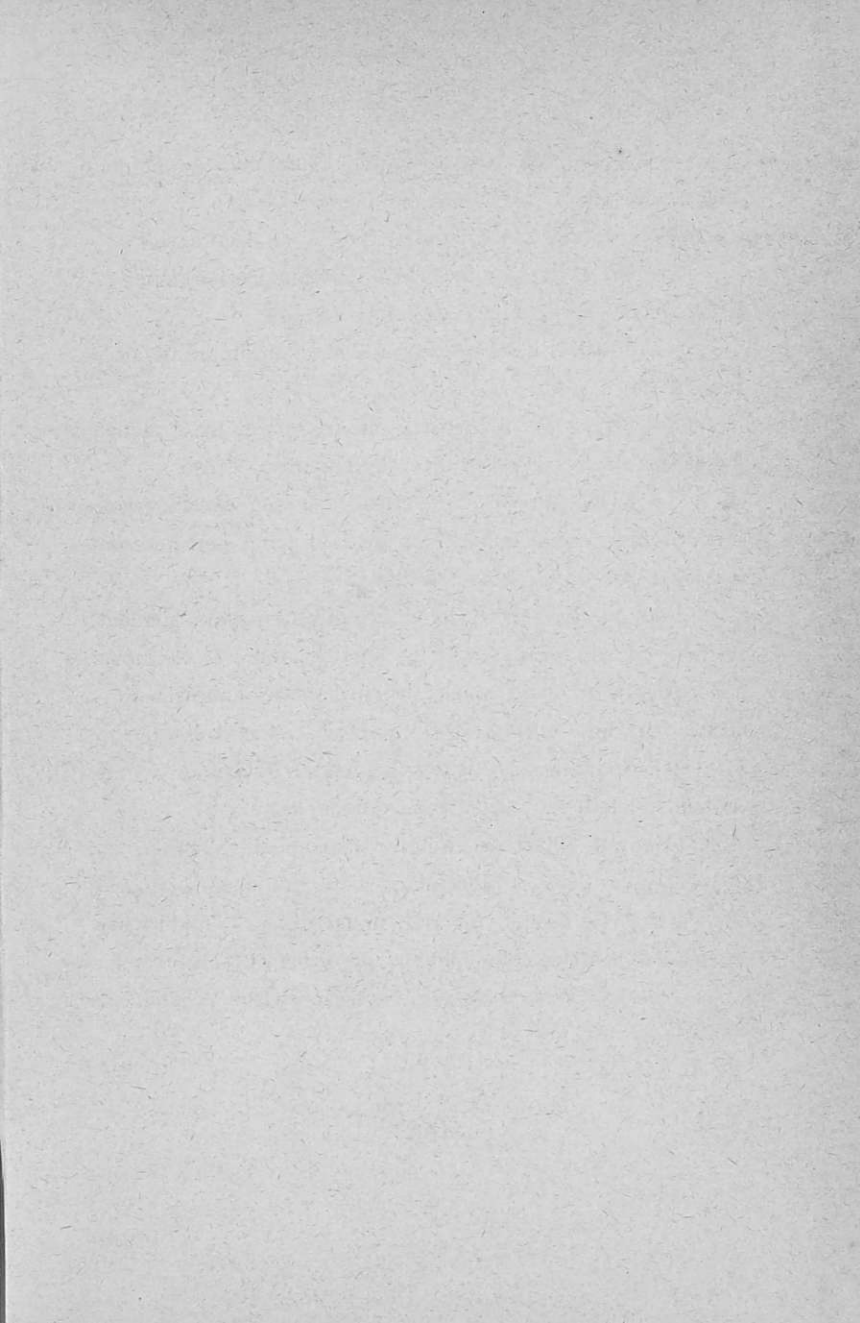
— Ettäkö se ei hyödytä mitään, sanoi Sylvi ja niekautellen ajatusten kokoamiseksi leukaansa, lisäsi:

— Kyllä kai se tuo tyttö elää sen verran aikaa, että perintö meille tulee. Ei se laki pane muistaakseni määräksi, kuin pari kolme tuntia.

Petu nousi verkalleen ylös tuoilta, pyyhki silmiään ja meni tupaan päällysvaatteita muuttamaan. Sieltä palasi hän takaisin ja täytyi mennä Viijan kamarin kaapista ottamaan kärkejään tarvittavia riitapaperia. Takaisin tullessa hän vielä paperikärry kädessä katsahti jälkeensä tuonne vuoteelle, jossa vaimonsa lepäsi kuolleena.

Hevosen olivat jo rengit valjastaneet valmiiksi, se seisoi veräjän pieleen sidottuna. Petu tuli ulos, pisti kädestään käärin kiessin lootaan, nousi kärryyn ja alkoi ajaa. Yökasteen kostuttamalle hiekalle jäi kaksi rattaan tekemää kuivaa juovaa ja hevosen kavioiden kuopaisemat jäljet.

~~332.6/14.9.~~

Suom. lauluk. I.

Kauppinen

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 101 9709

My B 9664

X

